

Tilinpäätös 2019

Kunnanhallitus 26.3.2020 § 58

Tarkastuslautakunta 14.5.2020 § 20

Kunnanvaltuusto 11.6.2020 §

Sisällys

KUNNANJOHTAJAN KATSAUS.....	4
1 TOIMINTAKERTOMUS.....	6
1.1 Kunnan hallinto.....	6
1.2 Valtakunnallinen talouden kehitys	8
1.3 Kunnan toiminnan ja talouden tarkastelu	9
1.3.1 Kunnan väestön ja työllisyyden kehitys.....	9
1.3.2 Kunnan talous vuonna 2019.....	11
1.3.3 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa.....	15
1.3.4 Kunnan henkilöstö.....	15
1.3.5 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä ja arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä kunnan muista toiminnan kehittämiseen vaikuttavista seikoista.....	16
1.3.6 Ympäristöasiat.....	16
1.3.7 Muut ei-taloudelliset asiat	17
1.4 Kunnanhallituksen selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä	17
1.5 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus	17
1.5.1 Tuloslaskelma 2019 ja sen tunnusluvut	18
1.5.2 Rahoituslaskelma 2019 ja sen tunnusluvut	19
1.6 Rahoitusasema ja sen muutokset	21
1.6.1 Tase 2019 ja sen tunnusluvut.....	22
1.7 Kokonaistulot ja -menot 2019	23
1.8 Kuntakonsernin toiminta ja talous.....	24
1.8.1 Kuntakonserniin kuuluvat yhteisöt	24
1.8.2 Konsernille asetettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen.....	26
1.8.3 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä.....	29
1.8.4 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat	30
1.8.5 Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä.....	30
1.8.6 Konsernin tuloslaskelma 2019 ja sen tunnusluvut	31
1.8.7 Konsernin rahoituslaskelma 2019 ja sen tunnusluvut	32
1.8.8 Konsernitase 2019 ja sen tunnusluvut.....	33
1.9 Tilikauden tuloksen käsittely.....	35
2 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN	36
2.1 Strategian seuranta	36
2.2 Käyttötalouden toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	38
2.3 Tuloslaskelmaosan toteutuminen.....	60
2.4 Investointien toteutuminen	62
2.5 Yhteenveto käyttötalouden määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta.....	65
3 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT.....	66
3.1 Tuloslaskelma.....	66
3.2 Tase.....	67
3.3 Rahoituslaskelma.....	69
3.4 Konsernituloslaskelma	70

3.5	Konsernitase.....	71
3.6	Konsernirahoituslaskelma	73
4	TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT	74
4.1	Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	74
4.1.1	Kunnan tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	74
4.1.2	Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	74
4.2	Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot.....	75
4.3	Tasetta koskevat liitetiedot	77
4.3.1	Taseen vastaavia koskevat liitetiedot.....	77
4.3.2	Taseen vastattavia koskevat liitetiedot.....	81
4.4	Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot	83
4.5	Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkiota ja intressitapahtumia koskevat liitetiedot.....	84
5	PÄLKÄNEEN VESIHUOLTOLAITOKSEN ERIYTETTY TILINPÄÄTÖS	86
5.1	Toimintakertomus	86
5.1.1	Hallinto ja organisaatio.....	86
5.1.2	Olelliset tapahtumat ja muutokset toiminnassa ja taloudessa	87
5.1.3	Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä.....	89
5.1.4	Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä vesilaitoksen muista toiminnan kehittämiseen vaikuttavista seikoista	89
5.1.5	Tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä.....	90
5.1.6	Esitys tilikauden 2019 tuloksen käsittelystä.....	90
5.2	Talousarvion toteutuminen.....	91
5.2.1	Käyttötalouden toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	91
5.3	Tilinpäätöslaskelmat.....	92
5.3.1	Vesihuoltolaitoksen tuloslaskelma.....	92
5.3.2	Vesihuoltolaitoksen tase	93
5.3.3	Vesihuoltolaitoksen rahoituslaskelma.....	94
5.4	Vesihuoltolaitoksen liitetiedot.....	95
5.4.1	Vesihuoltolaitoksen tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	95
5.4.2	Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot	95
5.4.3	Tasetta koskevat liitetiedot	95
5.4.4	Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyjä koskevat liitetiedot	97
5.4.5	Henkilöstöä ja intressitapahtumia koskevat liitetiedot	97
6	PÄLKÄNEEN KUNNAN TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA MERKINNÄT	98
7	LUETTELOT JA SELVITYKSET	99

KUNNANJOHTAJAN KATSAUS

Suomen talouden kehitys hidastui vuonna 2019 arvioitua voimakkaammin. BKT:n kasvuennuste kuluneelle vuodelle on 1,0 prosenttia, ja vuodelle 2020 kasvuennuste on 1 %. Talouden kehitykseen vaikuttaa maailmantalouden epävarmuus ja tätä epävarmuutta lisää paraikaa pandemiaksi määritelty koronavirus. Edessä tulee olemaan talouden toipumisen ja hitaahkon kasvun aika. Uhkana on myös julkisen talouden alijäämän kasvaminen. Kuntataloudessa kulunut vuosi näyttäytyy synkkänä, ja heikon kuntatalouden joukossa on mukana myös isoja kaupunkeja.

Pirkanmaalla on jatkunut hyvä väestökehitys, mutta se ei ole ulottunut Pälkäneelle. Väkilukumme on laskenut koko kuluneen vuosikymmenen. Väestön väheneminen, syntyvyyden laskeminen ja väestörakenteen muutos haastavat kunnan talouden ja sen järjestämät palvelut. Talouden ja toiminnan suuntaamisessa on huomioitava palvelutarpeiden muutokset ja kehitettävä palveluverkkoamme vastaamaan muuttuvaa tarvetta.

Pälkäneen kunnan talouden suunta on ollut jo vuonna 2018 merkittävästi negatiivinen. Kertomusvuonna 2019 suunta on ollut edelleen selkeästi miinusmerkkinen. Tilikauden tulos oli -0,7 milj. euroa. Poistoeron vähennyksen (0,8 milj. euroa) jälkeen tilikausi kääntyi positiiviseksi, eli ylijäämäksi muodostui 120.000 euroa. Toimintakulut olivat vuonna 2019 yhteensä noin 42,8 milj. euroa, kun ne edellisenä vuonna olivat 43,7 milj. euroa. Toimintakulujen pieneneminen edellisvuodesta selittyy palvelujen ostojen alenemisesta. Käytännössä tämä alenema on sosiaali- ja terveyspalvelujen kuluista, jotka jäivät ennakoitua pienemmiksi. Mennyt vuosi ei kuitenkaan ole tae tulevaisuudesta, sillä eritoten sotemenot ovat heilahdelleet suurestikin vuosittain mm. palvelukäytön ja palvelutarpeen muutoksista johtuen.

Verotulojen ja erityisesti kunnallisverotuoton osalta kulunut vuosi oli erittäin vaikeasti ennakoitavissa. Tämä johtui toteutetusta verokorttiuudistuksesta sekä tulorekisterin käyttöönotosta. Verotulot yhteensä olivat 23,4 milj. euroa ja kasvua edelliseen vuoteen peräti 5,35 %, mutta talousarvioon 2019 nähden verokertymä jäi 425.000 alle budjetoidun. Valtionosuuksia kertyi reilut 16,2 milj. euroa eli 268.000 euroa yli budjetoidun, mutta kuluneen vuoden toteutuma pieneni edellisvuodesta 275.000 eurolla. Lisäksi on huomioitava, että valtionosuuksiin sisältyi kiky-leikkausten kompensatiota n. 280.000.

Yhteenvetona kuluneen vuoden osalta kunnan taloudesta voi todeta, että niin kuluihin kuin tuloihinkin sisältyi eriä, jotka antavat talouden kuvasta positiivisemmän kuin mitä todellisuus on. Kunnan talouden negatiivisesta suunnasta kertoo sekin, että vuosikate ei riitä poistoihin, ja että tilikauden alijäämä vältettiin poistoeron vähennyksellä. Tämä poistoeron vähennysmahdollisuus häviää muutaman vuoden päästä, jolloin tilikauden alijäämäkehitys entisestään syvenee. Talouskehityksen oikaisemiseksi ja tasapainoon saattamiseksi kunnanhallitus asetti 2,0 milj. euron säästötavoitteen tulevan suunnitelmakauden 2020-2022 aikana toteutettavaksi. Tälle pohjalle on hyväksytty kunnan 2020 talousarvio ja 2021-2022 suunnitelmavuodet. Tämä edellyttää jokaiselle toimialalle palvelutoiminnan ja toimintatapojen uudelleenarviointia, palveluverkon muutoksia, toiminnan tehostamista ja vaikuttavuuden lisäämistä.

Kunta kehittää tulevaisuuttaan panostamalla mm. asumiseen ja nopeampiin tietoliikenneyhteyksiin. Asumiseen erilaisia mahdollisuuksia löytyy mm. Roholan alueelta sekä rakentuvalta Tommolon alueelta. Roholan ensimmäisen vaiheen kunnallistekniikan rakentaminen valmistui kuluvan vuoden lopulla. Roholan ja Tommolon asuinalueiden sijainnit ovat mainioita; lähellä keskustan palveluita, järvimaisemissa ja kuitenkin aivan Tampere-Lahti-tien tuntumassa. Monipuolinen Roholan alue tulee valmistuttuaan tarjoamaan uusille pälkäneläisille kodin yli kahdellasadalla tontillaan, ja Tommolaankin tulee kunnalle lähes 30 asuintonttia. Roholan tonttitarjontaan on suunnitteilla myös uusia tonttiratkaisuja mahdollistaen asuminen pienemmälle taikka isommalle asumistarpeelle. Uudenlainen asumiskonsepti toteutettiin Pälkäneen kunnan Luopioisten kirkonkylään. Tämä ViherKostialan alue sai erittäin hyvän vastaanoton ja vahvan kysynnän. Alueen 11 tontista kymmenenä on myyty ja osalle tonteista on jo oma pientalo taikka mummonmökki toteutettukin. Alue tonttiratkaisuineen on toiminut myös erinomaisena esimerkkinä, ja tutustujia on riittänyt eri puolelta Suomea. Valmisteilla onkin jatkoa tälle onnistuneelle konseptille.

Kunnan konserniin kuuluva Pälkäneen Valokuitu Oy jatkoi kuituverkonrunkoreitin ja liittymien rakentamista. Liittymien myynti ei ole kaikin osin päässyt vielä tavoitteisiinsa, joten siihen onkin panostettava entistä uutterammin. Valokuituverkko mahdollistaa ajasta ja paikasta riippumattoman työn, yritystoiminnan ja opiskelun sekä tarjoaa mahdollisuuden käyttää monipuolistuvia digitaalisia ja sähköisiä palveluita. Valokuituyhteys vähentää asiointiin liittyvää liikkumistarvetta sekä helpottaa yritystoiminnan arkea. Toimivien ja nopeiden tietoliikenneyhteyksien myötä välimatkat

osittain menettävät merkitystään ja mahdollistavat erilaisten palveluratkaisujen käyttöönoton kuntalaisten arjen helpottamiseksi.

Kumpikin edellä mainituista kehittämisalueista tukevat myös Pälkäneen kunnan tavoitetta kohti hiilineutraalimpaa kuntaa. Kunnanvaltuusto päätti, että kunta liittyy mukaan HINKU –hankkeeseen. Pälkäne yhdessä Akaan, Urjalan ja Valkeakosken kanssa laatii alueelle yhteisen seudullisen ilmasto-ohjelman. Pälkäne on liittynyt mukaan myös kymmenen suurimman kaupungin ohella UUMA3 –hankkeeseen. UUMA:n tavoitteena on uusiomaarakentamisen tasavertaisuus perinteisen luonnonvaroilla toteutettavan infrarakentamisen sijaan. Pälkäneen kunnallakin on maarakentamisen tarvetta ja kohteita, jossa on syytä entistä enemmän nähtävä uusiorakentamisen moninaiset hyödyt.

Pälkäneen kunnalla on omat talouden haasteensa, kuten lähes jokaisella suomalaisella kunnalla. Meillä on kuitenkin ohjat ja ratkaisut omilla käsissämme. Vaikka talouden tasapainottamisessa on vaikeitakin leikkauksia edessä, ei hyvä palvelutasomme romahda taikka merkittävästi edes heikkene vaan saamme olemassa olevat resurssimme entistä tuottavammin ohjattua kasvaviin tarpeisiin. Tosiasiat tunnustamalla, tulevaisuuteen vahvasti nojaten sekä yhteisellä tekemisellä Pälkäneen kunnan tulevaisuus on positiivinen ja vakaampi. Tämä mahdollistaa myös aktiivisen kehittämisen kuntayhteisömme kaikille tekijöille. Kiitos kaikille toimijoille ja tahoille, jotka olette työtä tehneet kuntamme ja kuntalaisten parhaaksi. Menestyksen tiellä on vielä tilaa, joten ottakaamme paikka sieltä yhteistyötä tehden.

Jussi Teittinen

Kunnanjohtaja

1 TOIMINTAKERTOMUS

1.1 Kunnan hallinto

Kunnan ylin päättävä toimielin on kunnanvaltuusto, joka vastaa kunnan toiminnasta ja taloudesta sekä käyttää kunnan päätösvaltaa. Pälkäneen kunnanvaltuustoon kuuluu 27 valtuutettua. Kuntavaalit järjestettiin huhtikuussa 2017 ja uusi kunnanvaltuusto ja muut uudet luottamushenkilöt aloittivat tehtävässään 1.6.2017.

Luottamushenkilöorganisaatio

vuonna 2019

Valtuusto

27 jäsentä

KOK 11, KESK 7, SDP 6, VIHR 2, VAS 1

Valtuuston puheenjohtajisto:

- Puheenjohtaja Mirva Kittilä (KESK),
1. varapuheenjohtaja Erkki Hyöki (KOK)
2. varapuheenjohtaja Pauliina Jaakkola (SDP)

Kunnanhallitus

9 jäsentä

Kunnanhallituksen puheenjohtajisto:

- Puheenjohtaja Eero Laesterä (KOK)
1. varapuheenjohtaja Ahola Jyrki (KESK)
2. varapuheenjohtaja Aho Maria (SDP)

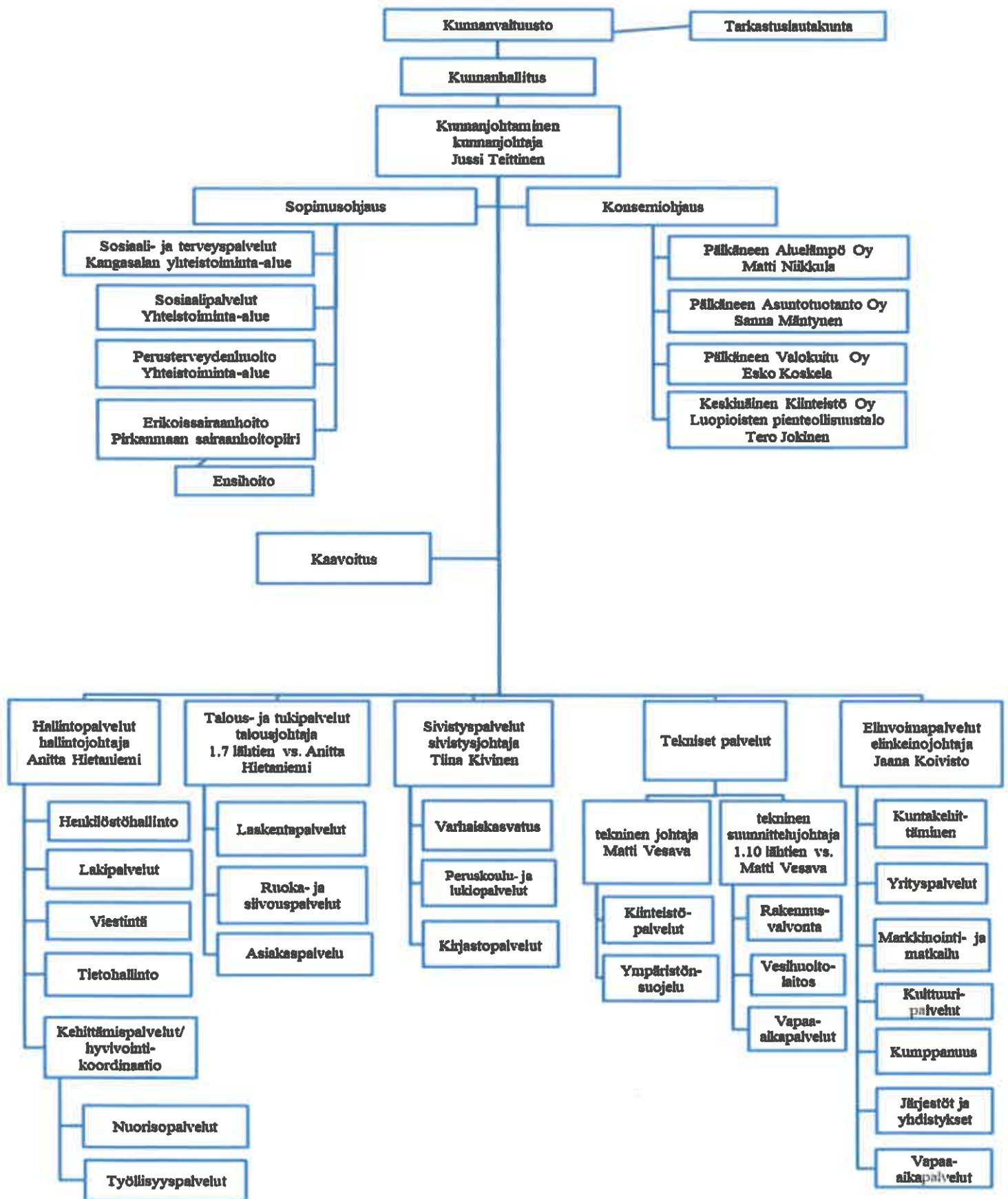
Lautakunnat

- sivistyslautakunta (9 jäsentä)
tekninen lautakunta (9)
tarkastuslautakunta (7)
keskusvaalilautakunta (5)
elinvoimalautakunta (9)

rakennus- ja ympäristöjaosto (5 jäsentä)

Kunnanhallituksen esittelijä: kunnanjohtaja Jussi Teittinen
Pöytäkirjanpitäjä: hallintojohtaja Anitta Hietaniemi

Kunnan hallinto-organisaatio 31.12.2019

1.2 Valtakunnallinen talouden kehitys

Tilastokeskuksen mukaan bruttokansantuote kasvoi 1,0 % vuonna 2019. Kasvu hidastui siis selvästi edellisistä vuosista, BKT:n kasvaessa vuonna 2018 1,7 prosenttia ja vuonna 2017 peräti 3,0 prosenttia. Vuoden viimeisellä neljänneksellä BKT supistui 0,7 prosenttia edellisen vuosineljänneksen tasolta, mutta kasvoi vuoden 2018 viimeiseen neljännekseen verrattuna 0,4 prosenttia. (Tilastokeskus, 4. Vuosineljännes 2019.)

Vuonna 2019 asuinrakennusinvestoinnit supistuivat, mutta myös tuotannollisten investointien kasvu hidastui kansainvälisen talouden suhdanteen heikentymisen vuoksi. Kotimainen kysyntä ylläpitää talouskasvua tulevina vuosina, sillä ulkomaankaupan näkymät ovat heikohkot. Julkisen kulutuksen ja investointien merkitys BKT:n kasvulle korostuu varsinkin vuonna 2020. (Taloudellinen katsaus, VM, 69/2019.)

Julkisen talouden alijäämä kasvaa vuonna 2020, kun hallitusohjelman mukaiset menolisäykset astuvat voimaan. Ilman työllisyyttä sekä talouden ja julkisen hallinnon tuottavuutta kohentavia toimia julkinen talous pysyy myös tulevina vuosina alijäämäisenä. Julkinen velka suhteessa BKT:hen kääntyy vähitellen uudelleen kasvuun. Asuinrakennusinvestoinnit supistuvat ja tuotannollisten investointien kasvu hidastuu. Yksityisen kulutuksen kasvu jatkuu työllisyyden sekä ansiotason noustessa. Viennin kasvu kiihtyy palveluviennin ja laivatoimitusten seurauksena. Vuonna 2020 BKT:n ennustetaan kasvavan 1 % (ennusteissa ei ole huomioitu koronaviruksen negatiivista vaikutusta taloudelle). Palveluviennin kasvu jatkuu nopeana ja pitää viennin kasvun vientikysyntää nopeampana. Yksityisen kulutuksen kasvu jatkuu tasaisena. Julkisen kulutuksen kasvun kiihtyminen nostaa kotimaisen kysynnän osuutta. (Taloudellinen katsaus, VM, 69/2019.)

Maailmantalouden tilanne on yhä epävarma, vaikka joitain tasaantumisen merkkejä on olemassa. Maailmantalouden elpyminen vuodesta 2020 lähtien on kuitenkin hyvin hidasta. Maailmankaupan kasvu vuonna 2019 on ollut hyvin heikkoa kauppakonfliktien takia, suhdannesyistä sekä autoteollisuuden meneillään olevan rakennemuutoksen takia. Euroalueen näkymiä varjostaa Saksan teollisuuden haavoittunut tilanne. Maailmankauppa elpyy lähivuosina talousnäkymien kohentumisen myötä. Ennuste vuoden 2019 inflaatioksi on 1,1 % eli kuluttajahintojen odotetaan nousevan samaa vauhtia kuin viime vuonna (Taloudellinen katsaus, VM, 69/2019.)

Työllisten kasvun määrä on hidastunut odotetusti ja työttömyys kolkuttelee rakenteellista alarajaansa. Vuonna 2019 työttömyys laski ennusteiden mukaan 0,7 prosenttiyksikköä edellisestä vuodesta 6,7 prosenttiin. Työllisyys kääntyi jälleen kasvuun vuoden 2019 syksyllä alkuvuoden heikomman työllisyyskehityksen jälkeen, vaikka avoimien työpaikkojen määrä oli hieman suurempi vuoden 2019 kolmannella neljänneksellä vuodentakaiseen verrattuna. Työllisten määrän arvioidaan kasvavan prosentin v. 2019, jolloin koko vuoden työllisyysaste nousee 72,6 prosenttiin. Työttömyysasteen laskun pysähtyminen avoimien työpaikkojen määrän yhä kasvaessa viittaa myös työmarkkinoiden kohtaannon heikkenemiseen viime kuukausina. Työllisten määrä nousee 0,5 % v. 2020. Talouskasvun hidastuminen ja nimellispalkkojen nousu heikentävät työllisyyden kasvua. Nimellisansiotason arvioidaan nousevan 3 %. Työllisyysaste nousee 73,6 prosenttiin vuoteen 2022 mennessä työikäisen väestön edelleen vähentyessä. (Taloudellinen katsaus, VM, 69/2019.)

Julkinen velan suhde bruttokansantuotteeseen on laskenut viime vuosina. Velkasuhde kääntyy vuodesta 2020 alkaen vähitellen kasvuun ja uhkaa nousta 2020-luvun alkupuolella yli 60 prosenttiin. Yhä suurempi osuus väestöstä ikääntyy ulos työikäisistä ikäluokista ja työn määrän kasvu taloudessa hiipuu. Tuottavuuden ei voi odottaa kasvavan meillä nopeammin kuin muissakaan kehittyneissä maissa. Samalla ikääntyvä väestö tarvitsee yhä enemmän julkisia sosiaali- ja terveystalouksia. Kun

sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve kasvaa voimakkaasti samalla, kun talouden kasvu hidastuu, julkista taloudenpitoa uhkaa kasvava rahoitusepätasapaino, jota kutsutaan myös kestävyysvajeeksi. (Taloudellinen katsaus, VM, 69/2019.)

Kuntatalous näyttää vuoden 2019 tilinpäätösarvioiden valossa edelleen synkältä. Kolme neljästä Manner-Suomen kunnasta, eli yhteensä 225 kuntaa teki vuonna 2019 negatiivisen tuloksen. Vuosikate heikkeni 13,4 prosenttia. Kuntatalouden tilanne ei ole kuitenkaan kokonaiskuvassa niin paha, kuin vielä viime syksynä ennustettiin. Tilikauden tulos jäi 200 miljoonaa euroa miinukselle, vaikka negatiivisen tuloksen pelättiin painuvan jopa 900 miljoonaan euroon. Tulos sisältää kuitenkin merkittäviä kertaluonteisia tuottoja, kuten yhtiöiden myynnistä saatuja myyntivoittoja sekä kiky-leikkauksen kompensoinnin aikaistamiseen liittyvät valtionosuudet, mitkä antavat kuntataloudesta tilipäisästi todellisuutta paremman kuvan. (kuntaliitto.fi, 5.2.2020.)

Vuoden 2019 tilinpäätösarviot näyttävät uudella tavalla kahtia jakautuneen kuntakentän. Helsinki teki lähes 400 miljoonan euroa positiivisen tuloksen, kun taas muut isot kaupungit jäivät vahvasti miinukselle. Heikon tuloksen taustalla on toimintamenojen kasvu sekä verorahoituksen heikko kehitys. Kuntien ja kuntayhtymien toimintakulut kasvoivat viime vuonna 3,9 prosenttia, verotulot 2,6 prosenttia ja valtionosuudet 2,1 prosenttia. Verotulojen kasvua hidasti verokorttiuudistuksen ja tulorekisterin käyttöönoton aiheuttama tilitysvaje. Verotulojen tilitysvajeen vuoksi kunnilta jäi saamatta arvion mukaan peräti 400 miljoonaa euroa verotuloja. Verorahoituksen muutos ei riittänyt kattamaan toimintakulujen kasvua, joka näkyi muun muassa vuosikatteen voimakkaana heikkenemisenä. Tilinpäätösarvioiden mukaan peräti 56:ssa kunnassa päädyttiin negatiiviseen vuosikatteeseen. (kuntaliitto.fi, 5.2.2020.)

1.3 Kunnan toiminnan ja talouden tarkastelu

Luopioisten ja Pälkäneen kunnat lakkautettiin 31.12.2006 ja uusi Pälkäneen kunta aloitti toimintansa 1.1.2007. Vuosi 2019 oli uuden Pälkäneen kunnan 13. toimintavuosi.

1.3.1 Kunnan väestön ja työllisyyden kehitys

Pälkäneen kunnan väestökehitys oli vuosina 2007 – 2010 positiivinen ja parhaimmillaan asukasluku kävi vuonna 2009 yli 7 000 asukkaan rajan. Vuodesta 2010 lähtien Pälkäneen kunnan asukasluku on kuitenkin laskenut.

Pirkanmaan väkiluku on kasvanut hyvin voimakkaasti 2000-luvun kuluessa. Väestönkasvun odotetaan jatkuvan, joskin maltillisemmin kuin 2000-luvun alussa. Pirkanmaalla suurin väestönkasvuun vaikuttanut tekijä on ollut maassamuutto. Puolen miljoonan asukkaan rajapyykin Pirkanmaa ylitti vuonna 2013. Vuoden 2018 lopussa Pirkanmaalla oli asukkaita 515 909 (vuoden 2017 lopussa 512 835). Väestöennusteen mukaan Pirkanmaalla olisi vuoden 2019 lopussa 518 910 asukasta. Pirkanmaalla asuu 9,3 prosenttia maan koko väestöstä. Väestönkasvu on keskittynyt etenkin Tampereen seutukunnalle ja keskittymisen odotetaan jatkuvan. Sen sijaan maakunnan reuna-alueet ovat kärsineet negatiivisesta väestönkehityksestä. Väestörakenne muuttuu eritoten ikääntymisen myötä. (Pirkanmaan liitto)

Pälkäneen väkiluku jatkoi laskemistaan edellisestä vuodesta. Pälkäneläisiä oli 31.12.2019 Facta-kuntarekisterin Väestö-järjestelmän mukaan 6 424. Tilastokeskuksen vuoden 2019 väestöennusteen mukaan Pälkäneen kunnan asukasluku vuoden 2019 lopussa on 6 436 eli 12 henkilöä enemmän. Oheisissa tarkemman tason taulukoissa on käytetty Factan tietoja.

Vuosi	Miehiä	Naisia	Yhteensä	Muutos
2013	3 399	3 396	6 795	- 43
2014	3 368	3 354	6 722	- 73
2015	3 337	3 339	6 676	- 46
2016	3 315	3 312	6 627	-49
2017	3 288	3 280	6 567	-60
2018	3 257	3 242	6 499	-68
2019	3 227	3 197	6 424	-75

Taulukko: Pälkäneen kunnan väestökehitys 2013 – 2019, Facta-kuntarekisteri

Tilastokeskuksen ennusteen mukaan vuonna 2019 syntyneitä oli 36 ja kuolleita 85, väestön väkiluvun vähentymisestä 49 selittyy syntyneiden lukumäärän pienuudella kuolleiden lukumäärään nähden (v. 2018 syntyneet 48, kuolleet 78, erotus 30).

Ikäluokka	31.12.2019
0 – 6 v.	343
7 – 16 v.	747
17 – 64 v.	3 458
65 – 74 v.	1 026
75 - 100+	850
Yhteensä	6 424

Taulukko: Pälkäneen kunnan väestön ikärakenne 2019, Facta-kuntarekisteri

ALUE	31.12.2019
Sappee	2
Puutikkala	78
Kuohijoki	42
Lammi	19
Salmentaka	225
Raijku	77
Kalvanto	25
Pälkäne	3 373
Iltaemäki	390
Laitikkala	193
Alto	539
Luopioinen	736
Rautajärvi	354
Kyynärö	166
Valkeakoski	60
Muu	145
PÄLKÄNE	6 424

Taulukko: Pälkäneen kunnan väestön rakenne alueittain 2019, Facta-kuntarekisteri

Työttömyys

Työttömien työnhakijoiden lukumäärä oli Pirkanmaalla vuoden 2019 joulukuussa kasvanut 7,0 prosenttia verrattuna vuoden 2018 joulukuuhun. Usia avoimia työpaikkoja oli kuitenkin 813 kpl enemmän kuin vuotta aiemmin, eli kaikkiaan 4 880 kpl. Työttömiä työnhakijoita Pirkanmaalla oli vuoden 2019 joulukuussa 24 253 henkilöä, kasvua vuositasolla 1 594 henkilöllä, näistä lomautettujen

osuus oli 707 henkilöä. Työttömyysaste oli 9,9 prosenttia. Vastaavasti koko maassa työttömyysaste oli keskimäärin 9,8 prosenttia.

Työttömät työnhakijat					Avoimet työpaikat				
Työvoima	Työttömien työnhakijoiden osuus % työvoimasta	Joulukuu 2019	Joulukuu 2018	Muutos Joului2019 Joului2018	Miehet	Naiset	Joulukuu 2019	Joulukuu 2018	Muutos Joului2019 Joului2018
244 186	9,9	24 253	22 659	1 594	13 720	10 533	3 999	3 768	231

Taulukko: Työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat TE-toimistossa Pirkanmaalla

Kunnista kolmessa oli alle 7 prosentin työttömyysaste ja alle kahdeksan prosentin työttömyysasteeseen päästiin vielä lisäksi neljässä kunnassa. Rakennetyöttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys ovat helpottuneet selvästi vuositasolla verrattuna. Tilanne kokonaisuudessaan eri kohderyhmien osalta olisi edelleen hyvällä tasolla. Tampereen ja Ruoveden työttömyysasteet korostuvat muihin kuntiin verrattuna oltuaan yli 11 prosenttia joulukuussa 2019. Tampereella työttömien määrä kasvoi 669 henkilöllä.

Pälkäneellä työttömyys nousi vuonna 2019 vuoteen 2018 verrattuna muutoksen ollessa 12 prosenttia. Työttömyysaste kuntatasolla nousi 7,4 prosentista 8,4 prosenttiin. Joulukuussa 2019 työttömänä oli 241 pälkäneläistä (joulukuu 2018 216 henkilöä), joista alle 25-vuotiaita oli 23 henkilöä, kun joulukuussa 2018 vastaava luku oli 27. (Pirkanmaan Työllisyyskatsaus joulukuu 2019)

Työttömät työnhakijat					Avoimet työpaikat				
Työvoima	Työttömien työnhakijoiden osuus % työvoimasta	Joulukuu 2019	Joulukuu 2018	Muutos Joului2019 Joului2018	Miehet	Naiset	Joulukuu 2019	Joulukuu 2018	Muutos Joului2019 Joului2018
2 862	8,4	241	216	25	119	122	43	28	15

Taulukko: Työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat TE-toimistossa Pälkäneellä joulukuun 2019 lopussa.

1.3.2 Kunnan talous vuonna 2019

Käyttötalous

Pälkäneen kunnanvaltuusto vahvisti 13.12.2018 § 63 vuoden 2019 talousarvion. Talousarviossa tilikauden tuloksen ennakoitiin olevan -2,7 miljoonaa euroa ja 876 000 euron poistoerojen vähennysten jälkeisen alijäämän -1,3 miljoonaa euroa.

Pälkäneen kunnanvaltuusto hyväksyi 19.12.2019 § 50 sosiaali- ja terveyspalveluihin yhteensä 420 000 euron suuruisen lisämäärärahan. Lisämäärärahasta 350 000 euroa kohdistui Kangasalan yhteistoiminta-alueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja 70 000 euroa Pirkanmaan sairaanhoitopiirin tuottamiin erikoissairaanhoidon palveluihin. Vuoden 2019 talousarviossa Kangasalan yhteistoiminta-alueella järjestettäviin palveluihin oli varattu 14 994 027 euroa ja erikoissairaanhoidon puolestaan 9 044 000 euroa. Lisämäärärahojen tarve perustui yhteistoiminta-alueella Kangasalta saatuihin ennakkotietoihin, joiden perusteella kustannukset olivat ylittymässä arviolta 350 000 eurolla talousarvioon nähden, johtuen pääasiassa lastensuojelun ostopalvelujen kasvusta. Erikoissairaanhoidon arvioitu kustannusten kasvu perustui ennusteeseen, joka oli laadittu tammikuun-syyskuun toteumien perusteella.

Kunnanvaltuusto hyväksyi 19.12.2019 § 51 rakennusvalvonnan asiantuntijapalveluiden ostoon 38 000 euron lisämäärärahan. Myönnetyn lisämäärärahan perusteena oli rakennusvalvonnan ruuhkautuminen, mikä näkyi pitkittyneinä rakennuslupien käsittelyaikoina. Lisämäärärahoja

myönnettiin kunnanvaltuuston 17.6.2019 kokouksessa kiinteistöveroselvityksen maastotarkastuksen toteuttamista varten sekä yhdelle henkilöresurssille maastotöiden ja rakennustietokannan päivittämisen ajaksi (§ 30), lisämäärärahan suuruus yhteensä 70 500 euroa. Kunnanvaltuusto hyväksyi myös 17.6.2019 § 27 lisämäärärahan Roholan kunnallistekniikan rakentamiseen liittyvien vesi- ja viemärijohtojen rakentamiseen, suuruudeltaan 250 000 euroa. Perusteena lisämäärärahan myöntämiselle oli, että kaikkia vuonna 2018 myönnettyjä määrärahoja ei pystytty käyttämään vuonna 2018 ja rakentaminen jatkui vuonna 2019. Lisämääräraha myönnettiin tilikauden aikana myös Harjutuulen keittiön remonttiin, 275 000 euroa (KV, 17.6.2019 § 28), Harjutuulen tuotantokeittiön kalustoon, 34 000 euroa (KV, 11.4.2019 § 13) sekä Pälkäneen Valokuitu Oy:n vapaan oma pääoman sijoitukseen, 145 000 euroa (KV 11.4.2019 § 14).

Tilikauden 2019 tulos oli -674 381 euroa ja poistoeron vähennyksen jälkeen ylijäämäksi muodostui 119 363 euroa. Vuoden 2019 aikana kunnan verotulojen ennustaminen oli erityisen haastavaa, johtuen muun muassa ongelmista tulorekisterin käyttöönnotossa.

Ulkoiset toimintatuotot toteutuivat 105 738 euroa budjetoitua tasoa korkeampina. Seuraavat yksittäiset erät toteutuivat budjetoitua korkeammalla tasolla ja edesauttoivat tuloksen muodostumista: metsän myynnin toteutuminen noin 340 000 euron edestä budjetoidun 300 000 euron sijaan ja pysyvien vastaavien myyntivoittojen toteutuminen noin 274 000 euron määrässä budjetoidun 215 000 euron sijaan. Erien osalta tulee huomioida, että tuotot vaihtelevat vuosittain; vuonna 2018 metsän myyntiä toteutui noin 385 000 euron edestä ja pysyvien vastaavien myyntivoittoja noin 248 000 eurolla.

Ulkoiset toimintakulut toteutuivat 1 630 089 euroa alle muutetun talousarvion kulujen. Merkittävin ero on henkilöstökuluissa, joiden määrä jäi 444 034 euroa budjetoitua alemmaksi ja toteutui vuotta 2018 alemmalla tasolla. Lähes kaikilla toimialoilla henkilöstökulut alittivat talousarvioon varatun määrärahan. Henkilöstökulujen toteutumiseen budjetoitua alemmalla tasolla ovat vaikuttaneet mm. tiettyjen virkojen ja tehtävien väliaikaiset täyttämättä olemiset henkilöiden vaihtuessa. Palkkakulujen budjettia alempi toteutuminen vaikutti myös henkilösivukulujen alempaan määrään. Aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden hankittu määrä jäi noin 162 000 euroa muutettua talousarviota ja 62 000 euroa vuoden 2018 tilinpäätöstä alemmalle tasolle.

Palvelujen ostot toteutuivat sekä alkuperäistä että muutettua talousarviota alhaisimpina. Talousarviota alhaisempi toteuma johtui pääosin sairaanhoitopiirin ja yhteistoiminta-alueen antamien ennusteiden pienemmistä toteutumisista. Kokonaisuudessaan palvelujen ostot toteutuivat lähes 1 100 000 euroa muutostalousarviota pienempinä.

Sisäiset toimintatuotot ja -kulut toteutuivat hieman budjetoitua korkeammalla tasolla. Kostia-areenan valmistumisesta johtuen sisäiset vuokratuotot toteutuivat täysimääräisesti vuonna 2019, mikä hieman nosti sisäisten vuokratuottojen ja -kulujen määrää.

Verotulot olivat 23,4 miljoonaa euroa ja toteutuivat 425 000 euroa budjetoitua alemmalla tasolla. Tästä 361 000 euroa muodostui kunnan tuloverosta ja 97 000 euroa yhteisöveron tuotosta, kun taas kiinteistöverotulot toteutuivat 33 000 euroa budjetoitua korkeampina. Verotulot kasvoivat 1 187 000 euroa vuoden 2018 verotuloihin verrattuna. Valtionosuudet toteutuivat 268 000 euroa paremmin kuin talousarviossa, ollen yhteensä 16 264 000 euroa.

Rahoitustuottoihin kirjattiin Pirkanmaan jätehuollolta poikkeuksellisesti saatu 113 386 euron osinko, joka parantaa kunnan tulosta kertaluonteisesti. Muita merkittäviä saatuja rahoitustuottoja oli Pirkanmaan sairaanhoitopiiriltä saatu 73 182 euron peruspääoman korko. Rahoitustuotot toteutuivat 110 292 euroa budjetoitua suurempina, ollen yhteensä 201 691 euroa. Rahoituskulut toteutuivat 21 606 euroa budjetoitua alempana, ollen yhteensä 127 894 euroa. Vuodelle 2019 budjetoitiin 3,0 miljoonan euron lainan nosto ja sen korkokulut arvion mukaan. Tieto lainatarpeesta muuttui vuoden aikana siten, että pitkäaikaista lainaa ei jouduttu nostamaan ollenkaan vuonna 2019. Lyhytaikaista

lainaa nostettiin tilikaudella 1,0 miljoonaa euroa, mutta se maksettiin kokonaan pois tilikauden aikana.

Tilinpäätöksen 2017 yhteydessä kunnan poistoerojen kirjauskäytäntöä on muutettu siten, että poistoeroa on alettu purkaa täysimääräisesti koko suunnitelman mukaisen poiston verran. Kirjanpidolliset poistoerot perustuvat aiemmin tehtyihin investointivarauksiin, joilla katetaan pysyvien vastaavien hyödykkeiden hankintamenoa. Vuonna 2019 poistoeroa purettiin 793 744 eurolla, mikä vähentää tilikauden alijäämää.

Investoinnit

Kunnan investointimenojen kokonaismäärä oli talousarviossa 5 520 000 euroa ja tulojen määrä 200 000 euroa. Lisäksi investoinneille myönnettiin lisämäärärahaa yhteensä 704 000 euroa vuoden aikana. Investointien toteumaksi muodostui menojen osalta 2 817 000 euroa ja tulojen osalta 253 000 euroa.

Vuoden 2019 merkittävin investointi oli Roholan kunnallistekniikan rakentaminen. Roholan kunnallistekniikan vuoden 2019 investointimenot olivat noin 1 459 000 euroa. Vesihuoltolaitoksen toteutuneet investointimenot olivat yhteensä noin 446 000 euroa, josta 282 000 euroa koski siirtolinjaa puhdistamolle.

Kunnanhallituksen investointimenot toteutuivat noin 606 000 euron suuruisina. Investointimenojen toteutumisprosentti oli 83 prosenttia. Investointimenoista 400 000 euroa on kunnan tukiosuutta valokuituverkon rakentamiseen ja 145 000 euroa sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon Pälkäneen Valokuitu Oy:lle. Kunnanhallituksen alaisissa investoinneissa atk- tai ruoka- ja siivouspalvelujen hankintoja ei toteutunut lainkaan. Tarpeet, joihin oli varauduttu, eivät realisoituneet vuoden aikana. Budjetointiprosessin kehittämistä jatketaan atk- ja ruoka- ja siivouspalveluiden investointihankintojen suunnittelun osalta. Investointitulot toteutuivat kunnanhallituksen osalta noin 253 000 euron suuruisina. Tästä maan myynnin osuus oli noin 169 000 euroa ja Kiinteistö Oy Pälkäneen liikekeskuksen osakkeen myynnin 84 000 euroa. Kunnanhallituksen alaisten investointitulojen toteutumisprosentti oli 126.

Teknisen lautakunnan alaisissa investoinneissa jäi toteuttamatta useita kohteita, suurimpana Pälkäneveden teollisuusalueen investointi. Peruskorjaushankkeissa jäi toteuttamatta suurimpina Harjutuulen keittiö, Viirikukon päiväkodin pihan korjaus sekä Lumpeennupun ja Mikkolan navetan lämmitysjärjestelmä. Kaavateiden rakentamiskohteista jäi toteuttamatta suurimpina kohteina tievalaistuksen rakentaminen, Tommolan alue, Tervapirtintie sekä Vohlisaari.

Vesihuoltolaitoksen osalta kokonaan toteutumatta jäivät muun muassa investointi Lastenlinnan teollisuusalueeseen sekä Vohlisaaren vesi- ja viemäriinlinjaan. Siirtolinja puhdistamolle, Tommola, putkistosaneeraukset sekä Luopioisten vedenottamon saneeraus toteutuivat ainoastaan osittain vuoden 2019 aikana. Kokonaisuutena teknisen lautakunnan osaiset investoinnit toteutuivat 58 prosenttisesti ja vesihuoltolaitoksen investoinnit ainoastaan 18,2 prosenttisesti.

Rahoitus

Talousarvion mukainen lainannostotarve oli 3,0 miljoonaa euroa. Investointisuunnitelmaa alemman investointien ennakoitun toteuman vuoksi kunta ei nostanut lainkaan pitkäaikaista lainaa tilikaudella. Lyhytaikaista lainaa nostettiin 1,0 miljoonaa euroa, mutta se maksettiin pois tilikauden aikana. Tilinpäätöshetkellä kunnan lainojen määrä oli 10,4 miljoonaa euroa ja asukasta kohti laskettu velkamäärä oli 1 620 euroa/asukas. Vuoden 2018 lopussa kunnan lainamäärä oli 11,5 miljoonaa euroa ja velka per asukas oli 1 765 euroa. Tilastokeskuksen tietojen mukaan koko maan vuoden 2018 keskimääräinen lainakanta/asukas vuoden lopussa oli 3 039 euroa/asukas ja Pirkanmaalla kuntien lainakanta oli keskimäärin 2 732 euroa/asukas.

Poikkeamat talousarviosta

Pälkäneen kunnan talousarviossa valtuustoon nähden sitova taso on tuottojen ja kulujen erotus eli netto. Tuottojen ja kulujen erotuksesta käytetty nimitys on toimintakate. Prosentuaalisesti suurimmat poikkeamat toimintakatteesta ovat maankäytössä ja kaavoituksessa, talous- ja tukipalveluissa sekä teknisissä palveluissa. Euromääräisesti suurimmat poikkeamat ovat sosiaali- terveystaloudissa, sivistyspalveluissa sekä talous- ja tukipalveluissa. Toimintakate toteutui talousarviota paremmin kaikilla toimialoilla vesihuoltolaitosta lukuun ottamatta.

Toimintakate toteutui hallintopalveluissa noin 87-prosenttisesti ja talous- ja tukipalveluissa noin 65-prosenttisesti. Toimintakatteet toteutuivat noin 228 000 ja 251 000 euroa talousarviota parempina. Hallintopalveluissa saavutettiin säästöä erityisesti henkilöstökuluissa sekä palvelujen ostoissa, jotka toteutuivat noin 335 000 euroa budjetoitua pienempinä. Talous- ja tukipalveluissa henkilöstökulut jäivät lähes 180 000 euroa talousarviota pienemmiksi, minkä lisäksi aineissa, tarvikkeissa ja tavaroissa säästettiin lähes 105 000 euroa.

Maankäytön ja kaavoituksen toimintakate toteutui noin 53 000 euroa alle budjetoidun, joka vastaa 40,5 prosenttia toimintakatteesta. Henkilöstökulut toteutuivat budjetoitua alemmalla tasolla työntekijän vaihtumisen vuoksi.

Elinvoimapaikannuksissa toimintakate toteutui 96,8-prosenttisesti, rakennusvalvonnassa ja ympäristönsuojelussa 91,7-prosenttisesti sekä teknisissä palveluissa 125,4-prosenttisesti (toimintakate positiivinen talousarviossa, ylitti budjetoidun). Vesihuoltolaitoksen toimintakate toteutui 74,4-prosenttisesti jääden noin 215 000 euroa talousarviota pienemmäksi (toimintakate niin ikään positiivinen talousarviossa).

Sivistyspalveluiden toimintakate toteutui 97-prosenttisesti. Euromääräisesti toimintakate toteutui 395 000 euroa talousarviota alemmalla tasolla. Toimintatuotot ylittivät budjetoidun yli 120 000 eurolla, mikä selittyy pääasiassa tukien ja avustusten toteutumisenä lähes 90 000 euroa budjetoitua suurempina. Henkilöstökulut alittuivat lähes 130 000 eurolla, palvelujen ostot lähes 70 000 eurolla sekä aineet, tarvikkeet ja tavarat noin 84 000 eurolla.

Sosiaali- ja terveystaloudiin myönnettiin yhteensä 420 000 euron lisämääräraha, mutta toimialan toteuma alitti lopulta muutetun talousarvion lähes 800 000 eurolla. Lisämäärärahasta 350 000 osoitettiin Kangasalan yhteistoiminta-alueella tuottamiin sote-palveluihin ja 70 000 euroa Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin tuottamiin erikoissairaanhoidon palveluihin. Talousarvion alittuminen johtui kustannusten jäämisestä ennakoitua pienemmiksi sekä Kangasalan yhteistoiminta-alueella että erikoissairaanhoidossa.

Talouden tasapainotus

Vuoden 2019 talousarviokirjassa on esitetty kunnanvaltuuston 28.6.2018 tekemiä tasapainotustoimenpiteitä, jotka ovat toteutuneet seuraavassa taulukossa esitetyllä tavalla. Euromääräisiä säästö- / tulon lisäysvaikutuksia ei pystytä luotettavasti toteamaan.

	Tavoite 2019	Toimenpiteen toteutuminen (TP 2019 vs. TP 2018)
Muut sivistyspalvelut (opistopalvelut)	-7 200	Ei toteutunut
Kirjasto	-26 000	Ei toteutunut
Kiinteistöjen ja muun omaisuuden realisointi (muut kuin koulu- ja varhaiskasvatuksen käytössä olevat rakennukset)	43 000	Toteutui
Teknisten palveluiden ja rakennusvalvonnan muut toimenpiteet	174 000	Toteutui
Hallintopalvelut	35 000	Toteutui
Talouspalvelut	10 000	Ei toteutunut kokonaisuudessaan (talouspalveluiden toimintakate). Henkilöstökulujen osalta toteutui (17 000) mm. talousjohtajan viran täyttämättä jättämisen vuoksi.
Vesilaitoksen taksojen korotus	178 000	Toteutui 144 000

1.3.3 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa

Kunnan historian mittavin investointi Kostia-areena valmistui syksyllä 2018. Vuodesta 2019 lähtien Kostia-areenan kulut ja tuotot toteutuivat täysimittaisesti, millä on vaikutusta kunnan talouteen. Kostia-areenan suunnitelman mukaiset poistot olivat 276 000 euroa. Tilinpäätöksen 2016 ylijäämästä muodostettiin 1 000 000 euron suuruinen investointivaraus Kostia-areenan rakentamiseen. Varauksesta muodostettiin saman suuruinen poistoero tilinpäätöksessä 2018 ja poistoero voidaan purkaa vuosittain rakennuksen suunnitelmanmukaisten poistojen verran. Vuonna 2019 poistoeroa kirjattiin enimmäismäärä eli poistojen verran. Poistoeroa riittää purettavaksi alkuvuoteen 2022 asti.

Kostia-areenan kiinteistökustannukset toteutuivat budjetoitua pienempinä. Toimintakulut olivat yhteensä noin 84 000 euroa. Liikuntapalveluiden toimintatuotot kasvoivat 33 000 eurolla vuodesta 2018 muun muassa Kostia-areenasta johtuen. Toimintakulut sen sijaan toteutuivat 10 000 euroa edellisvuotta pienempinä.

Muilta osin kunnan toiminnassa ja taloudessa ei tapahtunut olennaisia muutoksia vuoteen 2018 nähden.

1.3.4 Kunnan henkilöstö

Vuodenvaihteessa 31.12.2018 voimassaolevia palvelussuhteita oli 252. Palvelussuhteiden kokonaisluvusta on vähennetty pitkät palkattomat poissaolot (vuorotteluvapaa, opintovapaa,

kokonaan palkattomaksi muuttunut pitkä sairausloma, kuntoutus, äitiysvapaa, vanhempainvapaa ja hoitovapaa sekä toisen tehtävän hoito samassa julkisyhteisössä). Luku sisältää kaikki kyseisenä ajankohtana virka- ja työsuhteessa kuntaan olevat mukaan lukien työllistetyt ja oppisopimussuhteiset. Voimassa olevien palvelussuhteiden määrä on laskenut 12 henkilöllä 31.12.2018 tilanteesta.

Vakituisia työntekijöitä oli 208, joista naisia oli 163 ja miehiä 45. Määräaikaisia oli vuoden lopussa 44. Henkilöstön keski-ikä oli 46,8 vuotta.

	2019	2018
Henkilöstön määrä,	252	264
- vakituiset	208	199
- määräaikaiset	44	65
Keski-ikä	46,8	46,1
Sairauspoissaoloprosentti	5,58	4,53
Henkilöstökulut	10 763 353	10 840 420

Taulukko: Informatiiviset tunnusluvut

Henkilöstökulut vuonna 2019 olivat 10 763 353 euroa, joista palkat ja palkkiot olivat 8 331 567 euroa ja henkilösivukulut 2 431 786 euroa. Henkilöstökulut laskivat edelliseen vuoteen verrattuna 77 067 euroa. Keskimäärin kuntatyönantajan sosiaalivakuutusmaksut suhteessa maksun perustana olevaan palkkasummaan olivat 24,29 prosenttia, kun vuotta aiemmin osuus oli 25,29. Kuntatyönantajan keskimääräiset sosiaalivakuutusmaksut siis laskivat 1,00 prosenttiyksiköllä.

Kunta laatii henkilöstöraportin, jossa esitetään yksityiskohtaisemmat tiedot henkilöstöön liittyvistä tunnusluvuista.

1.3.5 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä ja arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä kunnan muista toiminnan kehittämiseen vaikuttavista seikoista

Kunnan haasteena on, että talous ei ole tasapainossa. Kunta on toteuttanut talouden tasapainotusohjelmia vuosina 2010-2013 ja 2014-2016. Vuosien 2017-2018 talousarviokirjoissa esitettiin vuosille 2017-2019 tasapainotustoimenpiteitä. Pälkäneen kunnanvaltuusto teki 28.6.2018 vuosia 2018-2020 koskevia tasapainotuspäätöksiä, joista kaksi sivistyspalveluita koskevaa päätöstä kumottiin kunnanvaltuuston kokouksessa 4.11.2018.

Kunnanvaltuusto vahvisti 7.11.2019 § 40 vuoden 2020 tuloveroprosentiksi 21,50 % ja määräsi kiinteistöveroprosentit seuraavasti: yleinen 1,10 %, vakituiset asunnot 0,48 %, muut asuinrakennukset 1,10 % ja yleishyödylliset yhteisöt 0,00 %.

Kunnan vuosikate ei riittänyt kattamaan kirjanpidon poistoja ja vuoden 2020 talousarvion perusteella tilanteeseen ei odoteta muutosta. Taloussuunnitelmavuosina 2021 ja 2022 vuosikate riittää ennusteen mukaan poistoihin, mutta tämä vaatii tiukkaa taloudenhoitoa. Kunnan aleneva väestömäärä johtaa siihen, että palveluiden maksajien lukumäärä vähenee. Kunnan laaja pinta-ala ja toisaalta vähenevä asukaslukumäärä aiheuttavat haasteen palveluverkolle. Kunnan tekemien merkittävien investointien kuten Kostia-areenan ja Roholan asuinalueen toivotaan tuovan rakentamiskustannusten ja poistojen lisäksi myös elinvoimaa ja uusia asukkaita houkuttelevaa vetovoimaa alueelle.

1.3.6 Ympäristöasiat

Vuoden 2019 aikana tehtiin ympäristölupavollisten laitosten suunnitelmallista valvontaa ohjelman mukaisesti, mutta kaikkia tarkastuksia ei ehditty suorittamaan. Vuotta rasittivat muun muassa pohjavesiä koskevat hankkeet, haastavat riita-asiat, maa-ainesluvut sekä jätevesiasiat.

Haja-asutusalueiden ranta- ja pohjavesialueilla sijaitsevien jätevesijärjestelmien tuli täyttää ympäristönsuojelulain puhdistusvaatimukset 31.10.2019 mennessä. Määräaika lisäsi kiinteistöjen omistajien aktiivisuutta jätevesiasioissa ja järjestelmiä uusittiin viime vuonna aiempaa enemmän. Myös jätevesien käsittelyyn liittyvään neuvontaan käytettiin paljon aikaa erityisesti kesällä ja syksyllä.

Järvissä tehtiin joitakin sinilevähavaintoja. Järviä sekä virkistyskäyttäjiä haittasi myös edellisen kesän ja syksyn kuivuudesta johtuvat vesistöjen poikkeuksellisen matalat vedenkorkeudet. Loppusyksystä vedenkorkeudet lähtivät nousuun runsaiden sateiden johdosta ja marras-joulukuussa vedenkorkeudet nousivat huomattavasti. Virallisten uimarantojen vesiä tarkkailtiin normaalisti vuositarkkailun mukaan.

1.3.7 Muut ei-taloudelliset asiat

Kunta huomioi toiminnassaan korruption ja lahjonnan torjunnan sekä ihmisoikeusasiat.

1.4 Kunnanhallituksen selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä

Sisäisen valvonnan on tarkoitus varmistaa, että kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja että lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan. Sisäinen valvonta on osa päivittäistä johtamista, ohjaamista ja työn toteuttamista.

Kunnan hallintosäännön 92 §:n mukaan kunnanhallitus vastaa kokonaisvaltaisen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja yhteensovittamisesta. Hallintosäännön 94 §:n mukaan kunnanjohtaja sekä toimialojen johtavat viranhaltijat vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanosta ja tuloksellisuudesta toimialallaan, ohjeistavat alaisiaan toimintayksiköitä sekä raportoivat kunnanhallituksen antamien ohjeiden mukaisesti.

Kunnanhallitus on hyväksynyt sisäisen valvonnan ohjeet 22.11.2010 osana kokonaisuutta, joka sisältää sisäisen valvonnan, hanketoiminnan sekä laskutus- ja perintäohjeen. Kunnanvaltuusto on hyväksynyt 18.12.2014 sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet ja vuonna 2015 toteutettiin koko kunnan riskienarviointimenettely, jossa määritettiin merkityksellisimmät riskikohteet ja asetettiin tavoitteet riskien vähentämiseksi.

1.5 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

Tilikauden tuloksen muodostuminen kuvataan tuloslaskelmassa ja toiminnan rahoitus rahoituslaskelmassa. Molempien laskelmien ja niistä laskettavien tunnuslukujen tehtävänä on osoittaa, miten kunnan rahoitus on riittänyt tilikaudella.

Tunnuslukujen laskentaperusteet on esitetty kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeessa kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta (2017).

1.5.1 Tuloslaskelma 2019 ja sen tunnusluvut

Tilikaudelle jaksotettujen tulojen riittävyys jaksotettaviin menoihin osoitetaan tuloslaskelman välitulosten eli toimintakateen, vuosikatteen ja tilikauden tuloksen avulla. Arvioinnissa käytetään lisäksi tuloslaskelman eristä ja välituloksista laskettuja tunnuslukuja.

Tuloslaskelma (ulkoiset, 1000 teur) ja tunnusluvut

	2019	2018
	1000 €	1000 €
Toimintatuotot	4 884	4 837
Toimintakulut	-42 738	-43 647
Toimintakate	-37 853	-38 810
Verotulot	23 392	22 205
Valtionosuudet	16 264	16 539
Raholtustuotot ja -kulut		0
Korkotuotot	2	2
Muut raholtustulot	199	400
Korkokulut	-125	-86
Muut rahoituskulut	-3	-1
Vuosikate	1 877	248
Poistot ja arvonalentumiset	-2 551	-2 398
Tilikauden tulos	-674	-2 150
Tilinpäätössiirrot	794	660
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	119	-1 491

Toimintakate eli toimintatuottojen ja -kulujen erotus ilmoittaa paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla. Toimintakate parani vuosien 2018 ja 2019 välillä 957 000 euroa, joka on 2,5 prosenttia. Toimintakateen paranemiseen vaikutti suurimpana tekijänä sosiaali- ja terveystalouden kulujen lasku noin 1 200 000 eurolla edeltävään vuoteen nähden. Toimintakulujen määrä laski 909 000 euroa, mikä on 2,1 prosenttia. Toimintakulut vähenivät eniten palvelujen ostoissa, minkä lisäksi myös henkilöstökulut vähenivät noin 77 000 eurolla. Avustusten, muiden toimintakulujen sekä aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden kustannukset kasvoivat hieman edellisestä vuodesta, yhteensä noin 148 000 eurolla.

Verotulot kasvoivat 23,4 miljoonaan euroon vuoden 2018 22,2 miljoonasta eurosta. Verotulot kasvoivat siis vuoden takaisesta 1 187 313 eurolla, joka on 5,35 prosenttia. Verotulot jäivät kuitenkin 424 800 euroa pienemmäksi talousarvioon nähden. Verotulojen kehityksen seuraaminen oli kuitenkin poikkeuksellisen haastavaa johtuen muun muassa vuoden 2019 alussa voimaan tulleesta verokorttiuudistuksesta ja tuolloin käyttöön otetun tulorekisterin ongelmista. Verokorttiuudistus ja ongelmat tulorekisteriin liittyen ovat johtaneet siihen, että kunnille kuuluvia verotuloja on jäänyt saamatta ja ne maksetaan kunnille vasta vuonna 2020. Verokorttiuudistuksessa poistettiin kokonaan sivutuloverokortit sekä kuukausittaiset tuloajat, minkä vuoksi tuloajat eivät ylity kuukausitasolla, vaan vasta mahdollisesti loppuvuodesta. Valtionosuudet pienenevät vuoden takaisesta 275 153 eurolla, ollen 16 263 961 euroa. Muut rahoitustuotot jäivät vuoden 2018 tasosta 200 740 euroa, ylittäen kuitenkin 109 985 eurolla talousarvioennusteen. Vuoden 2018 rahoitustuottoja kasvatti poikkeuksellinen Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin 290 000 euron suuruinen ylijäämän palautus, joka saatiin myös vuonna 2017.

Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä. Vuosikate parani 1 629 177 eurolla ollen 1 876 779 euroa (247 602 euroa v. 2018). Kunnan poistosuunnitelman muuttuminen on vuodesta 2015 alkaen johtanut siihen, että vuosikate ei riitä kattamaan kunnan poistosuunnitelman mukaisia poistoja. Tilinpäätössiirroissa poistoeroa purettiin enimmäismäärä, joka kyseisenä vuonna voidaan purkaa.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan vapaaehtoisia varauksia tai omaa pääomaa. Kunnan tilikauden ylijäämä on 119 362,78 euroa.

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
	2019	2018
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	11,4	11,1
Vuosikate/Poistot, %	74	10
Vuosikate, euroa/ asukas	292	38
Asukasmäärä	6 436	6 499

Toimintatuotot/toimintakulut, % -tunnusluvun arvoon vaikuttavat kunnan koko, toimintojen yhtiöittäminen, liikelaitostaminen ja oppilaitosten ylläpitäminen ja oheiset tekijät selittävät kuntakohtaisia eroja.

Vuosikate/poistot, % -tunnuslukua tulkitaan siten, että jos tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tulorahoituksen riittävän. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, mikäli poistot vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoa valtionosuudet, liittymismaksut ja rahoitusosuudet.

Vuosikate euroa/asukas -tunnuslukua käytetään yleisesti tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa. Keskimääräistä, kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei kuitenkaan voida asettaa.

1.5.2 Rahoituslaskelma 2019 ja sen tunnusluvut

Rahoituslaskelmassa esitetään kunnan tilikaudenaikaiset rahan lähteet ja niiden käyttö. Rahoituslaskelma kuvaa kirjattujen liiketapahtumien vaikutusta kunnan rahavaroihin eli sitä, miten kunnan rahavarat muuttuvat toiminnan johdosta tilikauden aikana. Tuloslaskelman ja taseen tavoin rahoituslaskelmassa esitetään ainoastaan kirjanpidon erät, jotka ovat syntyneet liiketapahtumista kunnan ja kuntaan kuulumattomien toimijoiden välillä.

Toiminnan rahavirta, tulorahoitus, kuvaa tuloslaskelmassa esitettyjen tuottojen ja kulujen vaikutusta rahavaroihin. Se kertoo siitä, kuinka paljon varsinainen toiminta on tuottanut tilikauden aikana rahavaroja käytettäväksi investointeihin ja rahoituksellisen aseman muutokseen.

Investointien rahavirta kuvaa pysyvien vastaavien hyödykkeiden investointeihin käytetyn ja niiden myynnistä saadun rahan vaikutusta rahavaroihin.

Rahoituksen rahavirta kuvaa niitä rahavirtoja, jotka on tarvittu varsinaisen toiminnan ja investointien rahoittamiseksi sekä rahoitusaseman muuttamiseksi tilikauden aikana.

Rahoituslaskelma (1000 teur) ja tunnusluvut

	2019 1000 €	2018 1000 €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	1 877	248
Tulorahoituksen korjaukset	-271	-398
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-2 817	-4 886
Rahoitusosuudet inv.menoihin	0	281
Käyttöomaisuuden myynnit	348	273
Toiminnan ja investointien rahavirta	-864	-4 503
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten vähennys	0	18
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	4 500
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 049	-888
Muut maksuvalmiuden muutokset	-2 188	2 174
Rahoituksen rahavirta	-3 237	5 803
Rahavarojen muutos	-4 101	1 301
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	1 147	5 248
Rahavarat 1.1.	5 248	3 947
	-4 101	1 301

TP Rahoituslaskelma + tunnusluvut	2019	2018
Investointien tulorahoitus, %	66,6	5,4
Lainanhoitokate	1,7	0,3
Kassan riittävyys, pv	9,0	38,7
Asukasmäärä	6 436	6 499

Rahoituslaskelman välitulokset toiminnan ja investointien rahavirta itsessään on jo tunnusluku, jonka positiivinen määrä ilmaisee, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Negatiivinen määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä tai ottamalla lisää lainaa.

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä (5) vuodelta -tunnusluvun avulla voidaan seurata investointien omarahoituksen toteutumista pidemmällä aikavälillä. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvuonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Investointien tulorahoitus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, joka on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä. Pälkäneen kunnan investointimenot olivat vuonna 2019 noin 2 miljoonaa euroa vuotta 2018 pienemmät. Aikaisemmille vuosille kohdistui poikkeuksellisen suuria

investointeja, kuten Kostia-areena ja Roholan alue. Investointien tulorahoitusprosentti nousi edellisen vuoden erittäin heikosta tasosta 66,6 prosenttiin vuonna 2019. Nousua selittää vuoden 2018 erittäin heikko vuosikate sekä investointien pienentyminen edellisestä vuodesta vuonna 2019.

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään kassavaroja.

Kassan riittävyys-tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassastamaksut voidaan kattaa kunnan kassavaroilla. Kassastamaksuina käytetään kuukauden kassastamaksuja ja päiväkertoimena 30 pv.

1.6 Rahoitusasema ja sen muutokset

Tunnuslukujen laskentaperusteet on esitetty kirjanpitolausokunnan kuntajaoston yleisohjeessa kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta (2017).

1.6.1 Tase 2019 ja sen tunnusluvut

Tase (1000 teur) ja tunnusluvut

VASTAAVAA	2019 1000 €	2018 1000 €
A PYSYVÄT VASTAAVAT	43 102	42 912
I Aineettomat hyödykkeet	148	166
2. Tietokoneohjelmit	7	24
3. Muut pitkävaikutteiset menot	141	141
II Aineelliset hyödykkeet	35 941	35 879
1. Maa- ja vesialueet	5 232	5 198
2. Rakennukset	18 006	19 579
3. Kiihteät rakenteet ja laitteet	9 198	9 771
4. Koneet ja kalusto	166	238
6. Ennakkomaksut ja keskenkäiset hankinnat	3 340	1 093
III Sijoitukset	7 012	6 868
1. Osakkeet ja osuudet	6 781	6 637
3. Muut lainasaamiset	192	192
4. Muut saamiset	40	40
B TOIMEKSIANTOJEN VARAT	428	431
2. Lahjoitusrahastojen varat	428	431
C VAIHTUVAT VASTAAVAT	2 387	6 226
II Saamiset	1 240	978
Lyhytaikaiset saamiset	1 240	978
1. Myyntisaamiset	427	404
2. Lainasaamiset	8	20
3. Muut saamiset	210	267
4. Siirtosaamiset	594	288
IV Rahat ja pankkisaamiset	1 147	5 248
VASTAAVAA YHTEENSÄ	45 917	49 569
VASTATTAVAA	2019 1 000 €	2018 1 000 €
A OMA PÄÄOMA	24 487	24 368
I Peruspääoma	15 061	15 061
IV Edellisten tilikausien ylijäämä	9 306	10 797
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	119	-1 491
B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	3 680	4 474
1. Poistero	3 680	4 474
D TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	589	630
2. Lahjoitusrahastojen pääomat	589	630
E VIERAS PÄÄOMA	17 161	20 098
I Pitkäaikainen	13 133	13 901
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	9 463	10 343
3. Lainat julkisyhteisöiltä	84	81
7. Muut velat	3 606	3 477
II Lyhytaikainen	4 028	6 197
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	880	1 032
3. Lainat julkisyhteisöiltä	17	17
5. Saadut ennakot	144	186
6. Ostovelat	1 293	2 186
7. Muut velat	203	231
8. Siirtovelat	1 491	2 543
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	45 917	49 569

TASEEN TUNNUSLUVUT:	2019	2018
Omavaraisuusaste, %	61,5	58,4
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	38,2	45,7
Velat ja vastuut prosenttia käyttötulosta, %	38,2	45,7
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000€	9 426	9 306
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	1 465	1 432
Lainakanta 31.12., 1000€	10 424	11 473
Lainakanta 31.12., €/asukas	1 620	1 765
Lainasaamiset, 1000€	192	192
Asukasmäärä	6 436	6 499

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäimellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntatalouden keskimääristä 70 prosentin omavaraisuutta. 50 prosentin tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, koska käyttöomaisuuden ikä, käyttöomaisuuden arvostus tai poistomenetelmä eivät vaikuta tunnusluvun arvoon. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Kunnan lainamäärä laski 1 049 000 eurolla pitkäaikaisten lainojen vähennyksen seurauksena. Uutta pitkäaikaista lainaa tilikaudella 2019 ei nostettu.

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja kunnan omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

1.7 Kokonaistulot ja -menot 2019

Kokonaistulojen ja -menojen laskelma laaditaan tuloslaskelmasta ja rahoituslaskelmasta, jotka sisältävät vain ulkoiset tulot, menot ja rahoitustapahtumat. Kokonaistulo- ja meno -käsitteet kattavat laskelmassa varsinaisen toiminnan ja investointien tulot ja menot sekä rahoitustoiminnan rahan lähteet ja käytön.

Kokonaistulot ja -menot (1000 teur) 2019

TULOT	1000 €	MENOT	1000 €
Toiminta		Toiminta	
Toimintatuotot	4 884	Toimintakulut	42 738
Verotulot	23 392	- Valmistus omaan käyttöön	
Valtionosuudet	16 264		
Korkotuotot	2	Korkokulut	125
Muut rahoitustuotot	199	Muut rahoituskulut	3
Tulorahoituksen korjauserät		Tulorahoituksen korjauserät	
		Pakollisten varausten muutos	0
		hyödykkeiden luovutustappiot	
Investoinnit		Investoinnit	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0		
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	78	Investointimenot	2 817
Rahoitustoiminta		Rahoitustoiminta	
Pitkäaikaisien lainojen lisäys		Pitkäaikaisien lainojen vähennys	1 049
Lyhytaikaisien lainojen lisäys	2 000	Lyhytaikaisien lainojen vähennys	2 000
Kokonaistulot yhteensä	46 818	Kokonaismenot yhteensä	48 731
Kokonaistulot - Kokonaismenot	-1 913		
Muut maksuvalmiuden muutokset	-2 188		
Rahavarojen muutos	-4 101		
Erotus	1 913		

1.8 Kuntakonsernin toiminta ja talous

Hallintosäännön mukaan kunnan konsernijohtoon kuuluvat kunnanhallitus, kunnanjohtaja, hallintojohtaja ja talousjohtaja. Kunnanhallitus vastaa hallintosäännön mukaan mm. omistajapolitiikan, omistajaohjauksen periaatteiden ja konserniohjeen kehittamisestä ja valmistelusta valtuustolle. Omistajaohjauksella tarkoitetaan kuntalain 46 §:n mukaan toimenpiteitä, joilla kunta omistajana tai jäsenenä myötävaikuttaa yhtiön ja muun yhteisön hallintoon ja toimintaan

1.8.1 Kuntakonserniin kuuluvat yhteisöt

Pälkäneen kunta		
Tytäryhtiöt	Kuntayhtymät	Osakkuusyhtiöt
Pälkäneen Asuntotuotanto Oy	Pirkanmaan sairaanhoitopiiri	Luopioisten vesihuolto Oy
Pälkäneen Aluelämpö Oy	Valkeakosken seudun	As Oy Rantakukkia
Pälkäneen Valokuitu Oy	koulutuskuntayhtymä	As Oy Luopioisten Retkitie
Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten	Pirkanmaan liitto	As Oy Aitoonrivi
pienteollisuustalo	Koulutuskuntayhtymä Tavastia	As Oy Luopioisten Retkipirtti
		As Oy Kyläkantola
		As Oy Tiilivakki
		As Oy Luopioisten Kokinrivi

Kunnalla on lisäksi sääntöihin perustuva määräysvalta Pälkäneen Tauko osuuskunnassa, joka on rekisteröity elokuussa 2018 ja aloittanut toimintansa syyskuussa 2018.

Yhdistely konsernitilinpäätökseen		
	Yhdistelty	Ei yhdistelty
Tytärtyhtiöt		
Pälkäneen Asuntotuotanto Oy	x	
Pälkäneen Aluelämpö Oy	x	
Pälkäneen Valokuitu Oy	x	
Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten pienteollisuustalo	x	
Kuntayhtymät		
Pirkanmaan sairaanhoitopiiri	x	
Valkeakosken seudun koulutuskuntayhtymä	x	
Pirkanmaan liitto	x	
Koulutuskeskus Tavastia	x	
Osakkuusyhtiöt		
Luopioisten vesihuolto Oy	x	
As Oy Rantakukkia		x
As Oy Luopioisten Retkitie		x
As Oy Aitoonrivi		x
As Oy Luopioisten Retkipirtti		x
As Oy Kyläkantola		x
As Oy Tiilivakki		x
As Oy Luopioisten Kokinrivi		x
Sääntöihin perustuva määräysvalta		
Pälkäneen Tauko osuuskunta		x

Osakkuusyhteisöistä (omistus vähintään 20 %, mutta alle 50 %) on jätetty yhdistelemättä konsernitilinpäätökseen asunto-osakeyhtiöt, koska niiden merkitys on riittävän vähäinen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi konsernin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Pälkäneen Tauko osuuskunta on jätetty yhdistelemättä konserniin samoilla perusteilla.

1.8.2 Konsernille asetettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Pälkäneen Asuntotuotanto Oy

Yhtiön toimialana on tuottaa ja ylläpitää vuokra-asuntoja sekä tässä tarkoituksessa omistaa ja hallita kiinteistöjä Pälkäneen kunnassa.

Tytäryhtiö: Pälkäneen Asuntotuotanto Oy	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2018	2019	2019
Käyttöaste % (Vuokratuotot maksimivuokratuotosta)	92,62 %	95,00 %	84,92 %
Yhtiö tulo-rahoitus riittää kattamaan rahoituskulut ja vuosittaiset vuokra-asuntojen peruskorjaukskulut	Käyttömenot toteutuneet budjetin mukaisesti. Lisälaina 32 100 euroa vesikatkon uusimiseen. Ei kunnan avustuksia.	toteutuu	Kiinteistön ylläpidon kustannukset toteutuivat budjetin tasolla. Korjauskustannuksissa näkyvät purku-urakat joita osin rahoitetaan ARAn purkavastuksella (maksuun v. 2020) ja Rajalantie 3 rikkoutuneen pohjavienärin korjaus, joka rahoitettiin 54.000 euron lainalla. Ei kunnan avustuksia. Asuntokannan optimointia toteutettiin purkamalla huonokuntoisimmat kiinteistöt. Pitkän tähtäimen korjaussuunnitelmaa täsmennettiin ja toteutettiin. Päätökset purettavista kiinteistöistä toteutettiin, korjaussuunnittelussa on otettu huomioon asuntotyyppiin ja kiinteistön varustetason muutostarpeita. Korjaussuunnitelman täsmenämässä on otettu huomioon lämmitysmuodoista tehdyt selvitykset. Yhtiön toimintakertomus on osana tilinpäätöstä.
Jatkuvuus suunnitelman mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen		toteutuu	Hallituksen pj ja yhtiön toimitusjohtaja kävivät keskustelun kunnanjohtajan kanssa 8.5.2019. Yhtiön edustajat osallistuivat kunnanhallituksen kokoukseen 23.5.2019, kokouksessa esiteltiin yhtiön tilannetta ja jatkuvuus suunnitelma.
Kiinteistö kannan vähentäminen siten, että 1) kanta vastaa väestön muuttoliikeen ja ikäjakauman muutoksiin ja että 2) uudistuotanto olisi mahdollista		toteutuu	
Selvityksen tekeminen kiinteistöjen energiatehokkuden lisäämiseksi		toteutuu	
Yleisesti saatavilla olevan vuosikertomuksen laatiminen		toteutuu	
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu	toteutuu	toteutuu	
Yhtiön tunnusluvut	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Liikevaihto	1 318 416	1 316 598	1 251 842
Materiaalit ja palvelut	-1 001 656	-1 001 014	-1 167 380
Henkilöstökulut	-20 193	-31 051	5 915
Poistot ja arvonalentumiset	-125 672	-130 944	-130 572
Läiketoiminnan muut kulut	-9 495	0	0
Liikevoitto (-tappio)	161 400	153 589	-51 716
Rahoitustuotot ja -kulut	-15 576	-12 055	-9 524
Tilinpäätössäirot	-145 800	-141 534	61 263
Tuloverot		0	0
Tilikauden voitto/tappio	25	0	23
Lainat rahoituslaitoksilta	1 331 561	911 550	1 152 075
Lainat kunnalta	91 648	79 431	91 648
Omavaraisuusaste	63	erinomainen	65
Tot. vuokra/m ² keskimäärin	9,54	9,8	10
Lainavastuut, euroa/asm ²	122	82	111

Pälkäneen Aluelämpö Oy

Yhtiön toimialana on lämmön kehittäminen ja hankkiminen sekä jakelu liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti kohtuullista hintatasoa noudattaen. Yhtiö voi toimintaansa varten omistaa ja hallita kiinteistöjä.

Tytäryhtiö: Pälkäneen Aluelämpö Oy	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2018	2019	2019
Kaukolämmön myynti MWh/vuosi	7 128	7 587	7 491
Kaukolämpöt. hyötysuhde (myyty/tuotettu MWh)	84 %	87 %	85 %
Kaukolämmön kokonaishinta €/MWh	115	120	112
Yhtiö kattaa liiketoimintatuloilla käyttömenot sekä ylläpitoinvestoinnit ilman konserniemon avustuksia	toteutunut	toteutunut	toteutui
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu	ei toteutunut	toteutunut	
Osinkotuottotavoite	ei jaettava osinkoa	ei asetettua tavoitetta	
Yhtiön tunnusluvut	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Liikevaihto	660 722	704 560	677 304
Liiketoiminnan muut tuotot	1 006	1 006	1 006
Materiaalit ja palvelut	-275 646	-301 687	-246 200
Henkilöstökulut	-26 348	-32 000	-30 890
Poistot ja arvonalentumiset	-82 488	-82 412	-82 603
Liiketoiminnan muut kulut	126 722	-167 400	-128 573
Liikevoitto (-tappio)	150 525	122 067	190 044
Rahoitustuotot ja -kulut	35 682	-33 295	-31 335
Tilinpäätössiirrot	0	0	0
Tilikauden verot	-23 671	-17 000	-31 742
Tilikauden voitto/tappio	91 173	71 772	126 967
Lainat rahoituslaitoksilta	1 111 110	833 333	833 333
Lainat kunnalta	0	0	0
Omavaraisuusaste	32,7 %	30,0 %	

Pälkäneen Valokuitu Oy

Yhtiön tavoitteena on pyrkiä toiminnassaan taloudelliseen tasapainoon. Yhtiön tarkoituksena on valokuituyhteyksien rakentaminen ja ylläpitäminen Pälkäneen kunnan alueella. Yhtiön toiminnan tarkoituksena ei ole voiton tuottaminen osakkeenomistajille.

Tytäryhtiö: Pälkäneen Valokuitu Oy	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2018	2019	2019
Viestintäviraston laajakaistatuen piiriin kuuluva valokuituverkon rakentaminen alkaa Pälkäneen kunnan alueella (2017)	100 %		
Viestintäviraston laajakaistatuen piiriin kuuluva valokuituverkon loppulaskutusten valmistelu projekteittain etenee (2019)		40 %	41 %
Vakituisten asuntojen liittymäpenetraatio %	20 %	35 %	16 %
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu	0 %	100 %	0 %
Yhtiö toteuttaa voimassa olevaa liiketoimintasuunnitelmaa	35 %	100 %	100 %
Yhtiön tunnusluvut	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Liikevaihto	36 042	130 000	73 142
Liiketoiminnan muut tuotot			128 658
Materiaalit ja palvelut	-19 280		-5 572
Henkilöstökulut	-124 612	-116 000	-145 449
Poistot ja arvonalentumiset	-22 237	-46 000	-34 501
Liiketoiminnan muut kulut	-85 967	-53 000	-74 356
Liikevoitto (-tappio)	-216 064	-85 000	-58 078
Rahoitustuotot ja -kulut	-38 756	-20 000	-66 962
Tilinpäätössiirrot		0	
Tuloverot		0	
Tilikauden voitto (tappio)	-254 820	-105 000	-125 040
Liittymismaksut	261 546	720 000	300 622
Viestintäviraston tuki	340 386		
Kunnan tuki	84 271	400 000	400 000
SVOP-sijoitukset	315 729		
Vieras pääoma	4 000 000	4 000 000	4 000 000

Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten pienteollisuustalo

Kunnan omistamat osakkeet oikeuttavat tilojen hallintaan Luopioisissa sijaitsevassa hallirakennuksessa. Tiloissa on vuokralainen.

Tytäryhtiö: Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten pienteollisuustalo	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2018	2019	2019
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu		toteutunut	
Yhtiön tunnusluvut	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Likervaihto	3 912	3 912	4541
Materiaalit ja palvelut			
Henkilöstökulut			
Poistot ja arvonalentumiset			
Liiketoiminnan muut kulut	-6 029	-3 912	-4 325
Luottotappiot ja oikaisuerät	0	0	294
Liikevoitto (-tappio)	0	0	510
Rahoitustuotot ja -kulut			
Tilinpäätössirrot			
Tuloverot			
Tilikauden voitto/tappio	-2 117	0	510
Lainat rahoituslaitoksilta			
Lainat kunnalta			
Omanvaraisuusaste			

1.8.3 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Kunnan hallintosäännön 94 § mukaan konsernijohto vastaa konserniyhteisöjen ohjauksesta sekä yhteisöjen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisen ja tuloksellisuuden valvonnasta.

Pälkäneellä kuntakonsernia ohjaava asiakirja on konserniohje, joka on hyväksytty vuonna 2009 ja jota on täydennetty ja tarkistettu kunnanvaltuuston päätöksillä 10.12.2012 ja 13.2.2014. Konsernin sisäistä valvontaa koskevia ohjeet on esitetty kunnanvaltuuston 18.12.2014 hyväksymässä Pälkäneen kunnan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet -asiakirjassa.

Kunnanvaltuusto määrittelee kunnan tavoitteet ja sen mukaiset kunnan omistajapoliittiset linjaukset, päättää pääsääntöisesti talousarvion yhteydessä kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen toiminnallisista ja taloudellisista tavoitteista ja hyväksyy konserniohjeet.

Konserniohjeen mukaan konserniyhteisön johto vastaa siitä, että sillä toiminnan luonne ja laajuus huomioon ottaen on riittävä riskienhallintasuunnitelma.

1.8.4 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat

Pälkäneen Asuntotuotanto Oy:n kiinteistönhuollon ja siivouksen sekä isännöinnin ja kirjanpidon palvelusopimusten julkinen kilpailutus toteutettiin hankintalain mukaisesti. Julkisissa kilpailutuksissa asetettujen hallituksen päättämien kriteerien mukaisesti kiinteistönhuolto- ja siivouspalveluihin valittiin Kiinteistöhuolto Honkapää Oy 1.10.2019 alkaen ja isännöinnin sekä kirjanpidon palveluihin Kiinteistö-Tahkola Tampere Oy 1.2.2020 alkaen. Tilikaudella toteutettiin Rajalantie 5 ja Vuorensyrjäntie 2 A:n rivitalojen purkaminen. ARA myönsi purkuavustuksen, jonka tilitystä haetaan vuonna 2020 kun purku-urakan dokumentit ovat valmiina liitettäväksi maksatuksen hakemukseen. Rajantie 3:n pohjaviemärin korjaus toteutettiin osittain pinnoittamalla ja osittain uusimalla. Urakan kustannuksien kattamiseksi nostettiin Kangasalan Osuuspankin myöntämä laina määrältään 54 000 €.

Pälkäneen Asuntotuotanto Oy:n taloudellinen käyttöaste vuodelta 2019 on 84,92 %. Käyttöaste on selvästi pienempi, kuin vuoden 2018 käyttöaste, joka oli 92,62 %. Vuodelle 2019 asetetusta tavoitteesta (95 %) jäätin selvästi. Tyhjäkäyttöä ovat lisänneet asunnot, jotka ovat huonokuntoisia ja sijaitsevat kohteissa, joihin suunnitellaan laajempia korjauksia, jotka on ryhmitelty loppuun käytettäväksi tai purettavaksi. Yli 10 000 euron huoneistokorjauksia ei näihin asuntoihin ole toteutettu, eivätkä ne ole vuokrattavissa.

Pälkäneen Valokuitu Oy:n verkon rakentaminen eteni kaikilla suunnitelluilla reiteillä vuonna 2019. Vuoden aikana saatiin kohtuullisen hyvin kiinni erityisesti vuoden 2018 aikana syntyneitä jättämää rakentamisen aikataulussa ja liittymien valmistumisessa. Rakentaminen jatkui edelleen lähinnä aiemmin nostettujen lainojen, yhteensä 4 000 000 euroa ja valtiontuen edellyttämän kunnan tukirahoituksen 400 000 euroa sekä kunnan pääomasijoituksen 145 000 euroa, varassa. Rakentamiseen investoitiin vuonna 2019 yhteensä 1 668 000 euroa.

Verkkoa on rakennettu 2019 vuoden loppuun mennessä yhteensä 310 kilometriä noin 400 kilometrin kokonaismäärästä. Verkon osalta saatiin osaprojekteja loppuselvitettyä yhteensä 5 kappaletta (kokonaismäärä 13 kappaletta). Vuoden 2019 aikana saatiin käyttövalmiiksi 244 uutta liittymää, yhteensä valmiita liittymiä on 467 kappaletta. Uusia liittymäsopimuksia solmittiin 102 kappaletta, yhteensä liittymäsopimuksia on 641 kappaletta. Liittymämyynnissä jäätin selkeästi tavoitteesta, vaikka vuoden 2020 rakennusohjelman alueilta saatiinkin hyvin uusia sopimuksia solmittua, vuoden 2019 loppuun mennessä 45 kappaletta. Pälkäneen Valokuitu Oy osallistui Viestintäviraston Vuoden Yhteisrakentamisteko 2019 –kilpailuun. Osallistuneita hankkeita oli kaikkiaan 21 kpl.

Pälkäneen Aluelämpö Oy:n toiminta jatkui edellisten vuosien tapaan.

Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten pienteollisuustalolle asetetut taloudelliset tavoitteet toteutuivat vuonna 2019. Kiinteistöyhtiön toiminnassa ei tapahtunut olennaisia muutoksia vuoden 2019 aikana.

1.8.5 Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Pälkäneen kunnan konsernissa ei ole arvion mukaan tapahtumassa olennaisia muutoksia. Nykyinen yhtiörakenne vastaa tämän hetken tarpeita.

Konserniohjausta tullaan todennäköisesti kehittämään jatkossa ja konserniohje on aiheellista päivittää.

Pälkäneen Asuntotuotannon toimintaa ohjataan suunnitelman mukaisesti kiinteistöjä ylläpitäen ja kustannuksia optimoiten. Kiinteistöjen elinkaaren myötä peruskorjauskustannusten osuus kasvaa ja

vuokratuotoista kertyvän tulo-rahoituksen lisäksi tarvitaan investointien lainoitusta. Pitkääikaisten lainojen tasapaino säilytetään suunnitelman mukaisten korjausten ja niiden kattamiseksi nostettavien uusien lainojen aikataulutuksen avulla. Pälkäneen Asuntotuotannon korjaussuunnitelmassa vuosille 2020-2023 on otettu huomioon kohteiden salkuttaminen kehitettäviin, ylläpidettäviin, loppuun käytettäviin ja luovuttaviin kiinteistöihin ja korjausten toteuttaminen tehdään suunnitelman mukaisesti.

1.8.6 Konsernin tuloslaskelma 2019 ja sen tunnusluvut

KONSERNITULOSLASKELMA (tEUR)	2019	2018
Toimintatuotot	25 734	24 708
Toimintakulut	-62 319	-62 503
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	23	4
TOIMINTAKATE	-36 562	-37 791
Verotulot	23 360	22 205
Valtionosuudet	16 476	16 755
Rahoitustuotot ja -kulut	-173	-177
Korkotuotot	8	5
Muut rahoitustuotot	211	117
Korkokulut	-301	-222
Muut rahoituskulut	-92	-77
VUOSIKATE	3 102	992
Poistot ja arvonalentumiset	-3 544	-3 390
Suunnitelman mukaiset poistot	-3 539	-3 390
Omistuksen eliminointierot	-2	0
Arvonalentumiset	-3	0
TILIKAUDEN TULOS	-442	-2 398
Tilinpäätössirrot	0	0
Tilikauden verot	-70	-66
Laskennalliset verot	14	-19
Vähemmistöosuus tilikauden tuloksesta	-55	-63
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-553	-2 546
Tuloslaskelman tunnusluvut	2019	2018
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	41,3 %	39,5 %
Vuosikate/Poistot, %	87,6 %	29,3 %
Vuosikate, €/asukas	482	153
Asukasmäärä	6 436	6 499

1.8.7 Konsernin rahoituslaskelma 2019 ja sen tunnusluvut

Konsernin rahoituslaskelma (tEUR)	2019	2018
Toiminnan rahavirta	2 496	661
Vuosikate	3 102	992
Tilikauden verot	-70	-66
Tulorahoituksen korjaukset	-537	-265
Investointien rahavirta	-5 524	-8 374
Investointimenot	-6 310	-9 525
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0	261
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	786	890
Toiminnan ja investointien rahavirta	-3 028	-7 713
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	-3	45
Antolainasaamisten lisäykset	-5	0
Antolainasaamisten vähennykset	2	45
Lainakannan muutokset	84	7 265
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	1 806	8 631
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 725	-1 352
Lyhytaikaisten lainojen muutos	2	-14
Oman pääoman muutokset	5	-33
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 606	2 297
Rahoituksen rahavirta	-1 520	9 574
Rahavarojen muutos	-4 548	1 861
Rahavarat 31.12.	4 287	8 834
Rahavarat 1.1.	8 835	6 973
Rahavarojen muutos	-4 548	1 861

Rahoituslaskelman tunnusluvut	2019	2018
Investointien tulorahoitus, %	49,2 %	10,7 %
Lainanhoitokate	1,7	0,8
Kassan riittävyys, pv	22,1	43,7

1.8.8 Konsernitase 2019 ja sen tunnusluvut

TASE, VASTAAVAA (tEUR)	2019	2018
PYSYVÄT VASTAAVAT	58 285	56 000
Aineettomat hyödykkeet	669	642
Aineettomat oikeudet	57	74
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hyödykkeet	61	5
Muut pitkävaikutteiset menot	551	563
Aineelliset hyödykkeet	55 404	53 163
Maa- ja vesialueet	5 776	5 730
Rakenmukset	26 884	27 597
Kiinteät rakenteet ja laitteet	10 081	10 514
Koneet ja kalusto	2 008	2 064
Muut aineelliset hyödykkeet	1 549	716
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	9 105	6 542
Sijoitukset	2 213	2 194
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	1 572	1 569
Muut osakkeet ja osuudet sekä osakkeiden arvonorotukset	492	479
Muut lainasaamiset	120	122
Muut saamiset	29	24
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	533	557
VAIHTUVAT VASTAAVAT	7 754	12 703
Vaihto-omaisuus	252	243
Saamiset	3 216	3 626
Pitkäaikaiset saamiset	44	43
Lyhytaikaiset saamiset	3 172	3 583
Rahoitusarvopaperit	54	68
Rahat ja pankkisaamiset	4 233	8 767
VASTAAVAA	66 573	69 260

TASE VASTATTAVAA (tEUR)	2019	2018
OMA PÄÄOMA	28 618	29 171
Peruspääoma	15 061	15 061
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma	4	4
Arvonkorotusrahasto	7	7
Muut omat rahastot	20	20
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	14 078	16 624
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-553	-2 546
VÄHEMMISTÖOSUUDET	377	317
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	0	0
Poistoero	0	0
Vapaaehtoiset varaukset	0	0
PAKOLLISET VARAUKSET	543	777
Eläkevaraukset	0	0
Muut pakolliset varaukset	543	777
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	748	849
VIERAS PÄÄOMA	36 286	38 146
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	22 117	21 990
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	4 629	4 205
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	1 647	1 690
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	7 894	10 261
VASTATTAVAA	66 573	69 260

Taseen tunnusluvut	2019	2018
Omavaraisuusaste, %	43,7 %	42,7 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	55,1 %	59,6 %
Kertynyt ylijäämä (alijäämä)	13 525 023	14 078 146
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas	2 101	2 166
Lainat ja vuokravastuut	23 763 589	23 679 677
Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	3 692	3 644
Lainasaamiset	119 550	121 738

1.9 Tilikauden tuloksen käsittely

Kuntalain 115 §:n mukaan kunnanhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä.

Kunnan tilikauden tulos muodostui 674 381,35 euroa alijäämäiseksi. Kunnanhallitus esittää valtuustolle tilikauden tuloksen käsittelyä seuraavasti:

- tuloutetaan poistoeroja 793 744,13 euroa
- tilikauden ylijäämä 119 362,78 euroa siirretään tilikauden yli-/alijäämätilille.

2 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

2.1 Strategian seuranta

Pälkäneen kunnanvaltuusto hyväksyi 3.5.2018 Pälkäneen uuden kuntastrategian vuosille 2018 - 2028. Strategian jalkautuksen ja toimeenpanon käynnistämiseksi perustettiin neljä työryhmää, joiden työstämät raportit ovat olleet kunnanhallituksen kokouksen oheismateriaalina 12.9.2019 (§ 214).

Visio

Vuoteen 2028 mennessä Pälkäneen asukasluku on kasvanut tuhannella uudella tyytyväisellä asukkaalla.

Visio

Vuoteen 2028 mennessä Pälkäneen asukasluku on kasvanut tuhannella uudella tyytyväisellä asukkaalla.

Tavoite

Pälkäne on vuonna 2028 menestyvä 8 000 asukkaan kunta.

Vuonna 2028 kunnan talous on vahva ja se mahdollistaa palveluiden järjestämisen asukkaiden tarpeita tyydyttävällä tavalla.

Tavoite

Pälkäne on vuonna 2028 menestyvä 8 000 asukkaan kunta. Kunnan kasvusta suurin osa nojautuu Tampereen lähimpään vaikutusalueeseen ja parhaiden liikenneyhteyksien risteyskohtiin Onkkaalaan. Kunnan sydän, Onkkaala, on riittävän voimakas pumppaamaan elinvoimaa koko kuntaan. Kylien väkiluvun lasku on saatu pysäytettyä, koska kylien elämänmeno ja tonttitarjonta on ollut uusia asukkaita houkutteleva. Näin myös palveluiden määrää on voitu alueilla kasvattaa. Vuonna 2028 kunnan talous on vahva ja se mahdollistaa palveluiden järjestämisen asukkaiden tarpeita tyydyttävällä tavalla. Väestömäärän kasvulla on saavutettu paikallisille yrityksille paremmat toimintaedellytykset.

Näin onnistumme

1. Kyläidentiteettien kehittäminen omille kohderyhmilleen houkuttelevaksi
2. Onnistunut maankäyttö, kaavoitus ja omistajapolitiikka
3. Asiakaslähtöiset palvelut
4. Markkinointi

Näin onnistumme

Pälkäneelle saadaan tuhat uutta asukasta rakentamalla kunnan ja kylien vahvuuksiin ja kehittämismahdollisuuksiin perustuva palveluohjelma, joka houkuttelee uusia asukkaita puoleensa. Menestyksemme avaimista johdetuissa palveluissa onnistuminen ratkaisee sen, saavuttaako kunta kasvutavoitteensa.

Menestyksemme avaimet:

1. Kyläidentiteettien kehittäminen omille kohderyhmilleen houkuttelevaksi.
2. Onnistunut maankäyttö, kaavoitus ja omistajapolitiikka
3. Asiakaslähtöiset palvelut
4. Markkinointi

**Parasta aikaa,
aika sopiva,
aika lähellä**

Miksi Pälkäne?

Parasta aikaa, aika sopiva, aika lähellä

Pälkäne on juuri sopivan kokoinen kunta, jotta se voi palvella asiakkaita nopeasti ja notkeasti. Täällä ihmiset tulevat tutuiksi. Pälkäne kuuluu Etelä- ja Lounais-Suomen suuralueeseen, jossa Tampereen n. 50 km kehän vaikutusalueella asuu n. 1,2 miljoonaa asukasta. Sijaitsemme siis pääliikenneväylä VT 12 varrella ja kasvukäytävän vaikutusalueella. Palvelut ja työpaikat sijaitsevat lähellä Pälkänettä.

**Käydään
kylässä**

Käydään kylässä

Pälkäneellä voi jäädä kylään asumaan. Kylät ovat persoonallisia ja niiden identiteetti on vahvaa. Luopioisissa ollaan luovia, Aitoossa aitoja, Laitikkalassa ruoka on lähellä.

**Kunnan
Pälkäne**

Kunnan Pälkäne

Pälkäne tarjoaa mahdollisuuden huolehtia kunnosta vauvasta vaariin. Se haluaa tarjota parhaat mahdolliset puitteet omaehtoiseen liikkumiseen ja ohjattuun liikuntaan.

Kotonakin lomalla

Kotonakin lomalla

Ole mökillä kuin kotonasi, kotona kuin mökilläsi. Pälkäne on erinomainen vapaa-ajanasukaskunta. Täällä saa olla omassa rauhassa luonnon keskellä ja järvien sylissä, mutta pienellä käden liikkeellä ylettää tarttumaan paikkakunnan palveluihin.

Luonnostaan ylpeä

Luonnostaan ylpeä

Ihaninta Pälkäneellä on luonto. Se on hyvinvoinnin ja rentoutumisen tankkauspiste. Vedet, metsät, pellot ja harjut, niistä pälkäneläinen on ylpeä.

Tule kirjoittamaan uutta ABC-kirjaa

Tule kirjoittamaan uutta ABC-kirjaa

Pälkäneen historian vaiheet limittyvät osaksi maailmanhistoriaa ja yksittäisiä ihmiskohtaloita. Se kulkee rautakauden, taisteluiden ja sivistyksen historian kautta tähän päivään. Tule kirjoittamaan kanssamme aapiseen uutta sivua!

2.2 Käyttötalouden toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Määräraha on valtuuston talousarviossa toimielimelle myöntämä euromäärältään ja käyttötarkoitukseltaan rajattu valtuutus varojen käyttämiseksi määrätyn tehtävän suorittamiseksi tai hankkeen toteuttamiseksi. Talousarviossa osoitetaan myös suoraan tuloslaskelma- ja rahoitusosaan merkittäviin menoihin määrärahat.

Toteutusvertailuissa esitetään määrärahat ja tuloarviot sekä niihin talousarviovuonna tehdyt muutokset, toteutuneet menot ja tulot sekä niiden erotus.

Valtuustoon nähden sitova taso on tuottojen ja kulujen erotus eli netto. Tuottojen ja kulujen erotuksesta käytetty nimitys on toimintakate.

TOIMIELIN:
TOIMIALA:
TILIVELVOLLINEN:

Tarkastuslautakunta
Tarkastustoimi

Tarkastuslautakunta valmistelee valtuuston päättämät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioi, ovat valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet. Tarkastuslautakunnan tavoitteet kuntalain mukaan.

	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA-muutokset	Muutettu TA 2019	TP 2019	Polkkaama	Polkkaama %
Tarkastustoimi							
Tuloarviot ja määrärahat							
Henkilöstökulut	-3 752	-4 110		-4 110	-3 200	910	-22,13%
Palvelujen ostot	-6 077	-11 850		-11 850	-14 317	-2 467	20,82%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-23	-50		-50	0	50	-99,66%
Toimintamenot	-9 852	-16 010		-16 010	-17 518	-1 508	9,42%
<i>josta sisäiset</i>	-4	-10		-10		10	-100,00%
Toimintakate (netto)	-9 852	-16 010		-16 010	-17 518	-1 508	9,42%
<i>josta sisäiset</i>	-4	-10		-10			
Laskennalliset kustannukset						0	
Tehtävän kokonaiskustannukset	-9 852	-16 010	0	-16 010	-17 518	-1 508	9,42%

TOIMIELIN:
TOIMIALA:
TILIVELVOLLINEN:

Kunnanhallitus
Hallintopalvelut
Hallintojohtaja

Hallintopalveluiden toimialue sisältää vaalien, luottamushenkilöjohdon, kunnanjohtajan, henkilöstöhallinnon, lakipalveluiden, viestinnän, kehittämisspalveluiden ja hyvinvointikoordinoinnin, tietohallinnon, nuorisopalveluiden ja työllisyyspalveluiden määrärahat.

Hallintopalveluiden tehtävänä on tuottaa kunnanjohtajan sekä toimialojen tueksi kuntakonsernin hallinto-, henkilöstö-, hyvinvointi-, nuoriso-, työllisyys-, laki- sekä tietohallinnon palvelut. Edelleen keskeinen tehtävä on luottamushenkilöiden ja toimielinten päätöksenteon valmistelu ja täytäntöönpanon koordinointi.

Tavoitteet

Tavoite 1	Kehitetään kunnan tietojohdantamista siten, että myös JHS-suositusten mukaisen raportoinnin käyttöönotto on mahdollista	
	Mittari Hallinnon toimiala mahdollistaa kunnassa JHS-suositusten mukaisen raportoinnin käyttöönotton. Kuvataan palvelut, prosessit ja rakenteet siten, että raportointiaineistoa ja analytiikkaa voidaan hyödyntää tietojohdantamisen tukena. Muodostetaan yhteinen asiakasymmärrys (asiakkuuksien optimointi ja ohjaus johtamisessa), joka johtaa kunnan palveluiden tuottamisen tehokkuuden parantamiseen.	Tavoitetaso Vuoden 2020 talousarviomallin on oltava JHS:n mukainen. Päämääränä ovat kustannustehokkaat ja vaikuttavat palvelut kuntalaisille.
Toteutuminen	Koeraportti on toimitettu Valtionkonttorille onnistuneesti. Palveluiden kustannuslaskentaa on kehitetty.	

Tavoite 2	Konserni- ja omistajaohjauksen päivittäminen	
	Mittari Määritetään kunnan konserni- ja omistajaohjauksen tavoitteet. Tytäryhtiöiden olemassaoloa tai toiminnan tarkoitusta arvioidaan kriittisesti. Tytäryhtiöiden toiminta kytketään kunnan muuhun kehittämiseen ja elinvoiman kasvuun.	Tavoitetaso Konserni- ja omistajaohjauksen tavoitteet on asetettu ja johdettu kuntastrategiasta. Tytäryhtiöt eivät toimi irrallisina osioina kunnan toiminnassa, vaan niiden tehtävät on määritetty tarkasti strategian toteuttamiseksi.
Toteutuminen	Kunnan tytäryhtiöiden raportointivastuuta on kehitetty.	

Tavoite 3	Tiedonohjaussuunnitelman (TOS) ja -järjestelmän (TOJ) tekeminen.	
	Mittari Tiedonohjaussuunnitelmaan tulee määrittää kaikki kunnassa syntyvät asiakirjat, niiden säilytysajat, julkisuus ym. Kunnan tehtäväluokitukset ja prosessit on kuvattava. Tiedonohjaussuunnitelma liittyy kunnan sähköisen arkistoinnin piiriin saattamiseen	Tavoitetaso Tiedonohjaussuunnitelma- ja järjestelmä on tehty mahdollistaen kunnan siirtymisen sähköiseen arkistointiin.

Toteutuminen	Tiedonohjaussuunnitelma on aloitettu.
---------------------	---------------------------------------

Tavoite 4	Projektihallinnan kehittäminen	
	Mittari Luodaan valmiudet selkeään projektienhallintaan kunnassa	Tavoitetaso Projektihallinnan malli on luotu ja käyttöön otettu
Toteutuminen	Kunnassa on otettu käyttöön sähköinen projektien hallinnan työkalu.	

Tavoite 5	Hallintosäännön päivittäminen	
	Mittari Kunnan hallintosääntö päivitetään mahdollistamaan mahdollisimman asiakaslähtöisen toiminnan kunnassa.	Tavoitetaso Uusi hallintosääntö on käyttöön otettu.
Toteutuminen	Hallintosääntötyö on aloitettu.	

	TP 2018	Alkuperäinen TA-muutokset TA 2019	Muutettu TA 2019	TP 2019	Polkkeama	Polkkeama %
Hallintopalvelut						
Tuloarviot ja määrärahat						
Myyntituotot	249 545	246 897	246 897	191 302	-55 595	-22,52%
Tuet ja avustukset	330 771	271 743	271 743	224 581	-47 183	-17,36%
Muut toimintatuotot	286 213	216 000	216 000	231 455	16 455	7,65%
Toimintatuotot josta sisäiset	845 528 213 608	733 641 205 913	733 641 205 913	647 318 140 630	-86 322 -86 284	-11,77% -31,70%
Henkilöstökulut	-1 109 154	-1 151 761	-1 151 761	-1 038 395	113 366	-9,84%
Palvelujen ostot	-737 482	-784 831	-70 500	-855 131	-833 392	-25,93%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-35 966	-42 250	-42 250	-37 128	5 122	-12,12%
Avustukset	-207 313	-201 250	-201 250	-193 584	7 666	-3,81%
Muut toimintakulut	-233 733	-181 884	-181 884	-215 836	-33 952	18,67%
Toimintamenot josta sisäiset	-2 323 647 -138 329	-2 361 776 -80 651	-70 500 -80 651	-2 118 336 -113 550	313 841 -32 899	-12,91% 40,79%
Toimintakate (netto) josta sisäiset	-1 478 119 75 279	-1 628 136 125 262	-70 500 125 262	-1 471 017 27 079	227 619 -96 183	-13,40% -78,36%
Laskennalliset kustannukset						
Polstot ja arvonalentumiset	-37 641	-101 500	-101 500	-52 408	49 092	-48,37%
Tehtävän kokonaiskustannukset	-1 515 761	-1 729 636	-70 500	-1 523 428	276 710	-15,37%

TOIMIELIN:	Kunnanhallitus
TOIMIALA:	Talous- ja tukipalvelut
TILIVELVOLLINEN:	Talousjohtaja

Talous- ja tukipalveluiden toimiala sisältää laskentapalveluiden, keskitettyjen hankintapalveluiden, ruoka- ja siivouspalveluiden ja asiakaspalvelun määrärahat.

Tavoitteet

Tavoite 1	Vuoden 2021 alusta tapahtuvaan kuntien taloustilastojen raportointimuutokseen valmistautuminen. Kunnilta, kuntayhtymiltä ja maakunnilta edellytetään vuoden 2021 alusta lähtien automaattista taloustietojen raportointia Valtiokonttorin ylläpitämään palveluun.	
	Mittari Vuoden 2020 aikana oltava valmiina talousraportoinnin automatisointi, jotta tiedot saadaan heti 2021 alussa raportoitua uudessa muodossa.	Tavoitetaso Vuoden 2019 aikana suunniteltu ja aikataulutettu toimenpiteet, jotka vaaditaan muutoksen toteuttamiseksi.
Toteutuminen	Koeraportti 2019 toteutui onnistuneesti.	

Tavoite 2	Talousraportoinnista saatavan tiedon hyödyntäminen tehokkaasti läpi organisaation, sisäisen laskennan kehittäminen ja taloustietämyksen ylläpito organisaatiossa	
	Mittari Henkilöstölle pidettyjen talouskoulutusten lukumäärä Haahtela-ohjelmiston käyttöönotto kunnan kiinteistöjen sisäisen vuokralaskutuksen laskutusväylänä. Sisäisen laskennan tarkentaminen ja aiempaa useampi henkilö osallistuu aineiston tuottamiseen	Tavoitetaso Kolme koulutusta havaituista aihepiireistä Sisäinen hoito- ja pääomavuokralaskutus Haahtela-ohjelman kautta. Sisäisen laskennan ja laskutuksen pohjatieto saadaan toimialoilta
Toteutuminen	Koulutusmäärä ei toteutunut henkilöstövähennyksistä johtuen. Haahtela-ohjelma on otettu osittain käyttöön. Sisäisen laskennan ja laskutuksen pohjatieto saadaan pääosin toimialoilta.	

Tavoite 3	Tilausten ja asiakasviestinnän tekeminen Jamix ruokatuotanto-ohjelman kautta ja henkilökunnan kouluttaminen järjestelmän käyttöön kaikkien yksiköiden osalta.	
	Mittari Tilaukset tehdään kaikissa yksiköissä Jamix ruokatuotanto-ohjelman kautta 30.9.2019. Asiakasviestintä otettu käyttöön Jamixin kautta 30.9.2019.	Tavoitetaso Tilaukset tehdään kaikissa yksiköissä Jamix ruokatuotanto-ohjelman kautta 30.9.2019. Asiakasviestintä otettu käyttöön Jamixin kautta 30.9.2019.
Toteutuminen	Henkilökunta tekee kaikki tilaukset kaikissa yksiköissä Jamixin kautta 30.9.2019. Pälkäneen kunnan sivuilla näkyvät ruokalistat ja muut tiedotteet viestitään asiakkaille Jamixin kautta 30.9.2019.	

Tavoite 4	Yksikön osalta pysyminen budjetissa vuonna 2019.	
	Mittari Henkilöstökulujen osalta budjetin toteutuminen. Tuotetun aterian keskimääräinen hinta: koulut a n. 2,4 e (-0,6 e vuodesta 2018), palvelukeskukset n. 4,8 e (-0,3 e vuodesta 2018).	Tavoitetaso Henkilöstökulujen osalta budjetin toteutuminen toiminnan tehostamisen myötä. Ruokalistapohja päivitetään. Lisätään mm. keittoja ja puuroja sekä vähennetään juhlapyyhiin liittyviä teemaruokia. Arvokkaiden raaka-aineiden annoskokoja pienennetään ja niitä vaihdetaan edullisempiin. Juhlapyhistä toteutetaan ainoastaan jouluruoka. Raaka-ainehintojen odotetaan pysyvän 2018 tasolla.
Toteutuminen	Henkilöstömitoitus päivitetty ja henkilöstökulujen osalta budjetti toteutunut. Uudet ruokalistat otetaan käyttöön 1.1.2019. Tuotetun aterian keskimääräinen hinta a: koulut n. 2,4 e, palvelukeskukset n. 4,8 e.	

Tavoite 5	Hyvinvointia tukevan ravitsemuksen toteutuminen 2019.	
	Mittari	Tavoitetaso
	Salaatin ja kasvien menekin toteutuminen.	Valmistus- ja hävikin määrän suhteuttaminen asiakasmäärään päivittäin kaksi kertaa vuodessa n. kuukauden ajan. Salaatin ja kasvien tavoitemenekki joka toimipisteen osalta keskimäärin 50 g/annos (puoli lautasellista).
	Lounastajien määrän seuranta.	Tavoitteena 100 % (asiakaskysely).
	Pääaterioista 50 % on sydänmerkin mukaisia vuonna 2019. Seurataan kolmen viikon välein kiertävältä aterialistalta pääateriat, jotka ovat sydänmerkin mukaisia.	Suunnitellaan aterialistat niin, että vähintään puolet niistä on sydänmerkin mukaisia. Seurataan kolmen viikon välein kiertävältä aterialistalta pääateriat, jotka ovat sydänmerkin mukaisia.
Toteutuminen	Salaatin ja kasvien menekin seuranta. Salaatin ja kasvien tavoitemenekki 50 g/annos. Lounastajien määrän seuranta vuonna 2019. Pääaterioista 50 % on sydänmerkin mukaisia.	

	TP 2018	Alkuperäinen TA-muutokset TA 2019	Muutettu TA 2019	TP 2019	Poikkeama	Poikkeama %
Talous- ja tukipalvelut						
Tuloarviot ja määrärahat						
Myyntituotot	1 784 487	1 778 434	1 778 434	1 760 201	-28 233	-1,66%
Tuet ja avustukset	23 635	19 378	19 378	9 146	-10 232	-52,80%
Muut toimintatuotot	3 611			45 743	45 743	
Toimintatuotot	1 811 712	1 797 811	1 797 811	1 805 090	7 279	0,40%
<i>joista sisäiset</i>	<i>1 267 910</i>	<i>1 331 884</i>	<i>1 331 884</i>	<i>1 353 719</i>	<i>21 835</i>	<i>1,64%</i>
Henkilöstökulut	-1 238 318	-1 396 313	-1 396 313	-1 216 484	179 829	-12,88%
Palvelujen ostot	-434 957	-493 979	-493 979	-603 857	-9 878	2,00%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-408 682	-498 230	-498 230	-383 426	104 804	-21,04%
Muut toimintakulut	-148 602	-117 286	-117 286	-148 084	-30 798	28,28%
Toimintamenot	-2 228 559	-2 806 809	-2 806 809	-2 281 851	243 958	-9,74%
<i>joista sisäiset</i>	<i>-155 467</i>	<i>-134 881</i>	<i>-134 881</i>	<i>-188 037</i>	<i>-53 155</i>	<i>39,41%</i>
Toimintakate (netto)	-416 846	-707 997	-707 997	-486 761	281 237	-35,49%
<i>joista sisäiset</i>	<i>1 112 443</i>	<i>1 197 002</i>	<i>1 197 002</i>	<i>1 165 683</i>	<i>-31 320</i>	<i>-2,62%</i>
Laskennalliset kustannukset						
Polstot ja arvonalentumiset	-48 584	-41 114	-41 114	-20 493	20 621	-50,16%
Tehtävän kokonaiskustannukset	-483 430	-749 112	0	-477 254	271 858	-36,29%

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: Maankäyttö ja kaavoitus
TILIVELVOLLINEN: Kunnanjohtaja

Toimiala sisältää kunnan maankäytön ja kaavoituksen määrärahat.

Tavoitteet

Tavoite 1	Onkkaalan kehityskuva	
	Mittari Nähtävilläolo toteutunut	Tavoitetaso Nähtävilläolo ja kuntalaiskysely vuoden 2019 aikana
Toteutuminen	Ei ole toteutunut	

Tavoite 2	Onkkaalan asemakaavamuutokset	
	Mittari Vireilletulokuulutukset	Tavoitetaso Strategian toteuttamiseen tähtäviä asemakaavamuutoksia tekeillä 2 kpl.
Toteutuminen	Ei ole toteutunut	

Tavoite 3	Hirvonkärjen ranta-asemakaava	
	Mittari Kaavaehdotus ollut nähtävillä	Tavoitetaso Kaava edennyt hyväksymis-vaiheeseen vuonna 2019
Toteutuminen	Ei ole toteutunut	

Kevään 2019 aikana sai lainvoiman Lastenlinnantien asemakaavan muutos sekä Tommolan alueen asemakaavan muutos.

Pappilan asemakaava on ollut ehdotuksena nähtävillä vuonna 2016, jonka jälkeen asemakaavaan on tehty muutoksia sekä laadittu lisäselvityksiä. Loppuvuodesta 2019 Pappilan asemakaava oli valmis uudelleen nähtäville asetettavaksi. Nähtävilläolo toteutui vuoden 2020 alussa.

Pälkäneveden yritysalueen asemakaavan viranomaisneuvottelu pidettiin kesällä 2019, jonka jälkeen on laadittu lisäselvityksiä. Pälkäneveden yritysalueen asemakaavaluonnos asetetaan nähtäville kevään 2020 aikana.

	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA-muutokset	Muutettu TA 2019	TP 2019	Poikkeama	Poikkeama %
Maankäyttö ja kasvotus							
Tuloarviot ja määrärahat							
Makautuotot	4 740	3 500		3 500	1 443	-2 057	-58,76%
Tuet ja avustukset					83	83	
Muut toimintatuotot	2 804					0	
Toimintatuotot	7 544	3 500		3 500	1 526	-1 974	-58,41%
Henkilöstökulut	-39 961	-54 990		-54 990	-38 815	16 175	-29,41%
Palvelujen ostot	-44 049	-78 822		-78 822	-36 849	39 974	-52,03%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-367	-900		-900	-345	555	-61,67%
Muut toimintakulut	-4 852	-2 801		-2 801	-4 107	-1 306	46,84%
Toimintamenot	-89 230	-135 513		-135 513	-80 116	55 397	-40,88%
joesta sisäiset	-4 678	-7 733		-7 733	-8 972	-1 238	16,01%
Toimintakate (netto)	-81 686	-132 013		-132 013	-78 590	53 423	-40,47%
joesta sisäiset	-4 678	-7 733		-7 733	-8 972	-1 238	16,01%
Laskennalliset kustannukset						0	
Tehtävien kokonaiskustannukset	-81 686	-132 013	0	-132 013	-78 590	53 423	-40,47%

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: Sosiaali- ja terveystoimen palvelut
TILIVELVOLLINEN: Kunnanjohtaja

Kangasala toimii vastuukuntana Kangasalan ja Pälkäneen sosiaali- ja terveystoimen palvelujen yhteistoiminta-alueella, joka järjestää ko. toimialueen palvelut Kangasalan kaupungin ja Pälkäneen kunnan asukkaille. Tampere toimii vastuukuntana yhteistoiminta-alueella (Tampere, Orivesi, Kangasala, Pälkäne, Valkeakoski, Urjala ja Akaa), joka järjestää ympäristöterveydenhuollon palvelut. Lisäksi Tampere hoitaa Pirkanmaan kuntien sosiaalipäivystyksen ja lastensuojelun sijaishuoltopaikkojen hankinnan, myös sosiaali- ja potilasasiain palvelut ostetaan Tampereen kaupungilta. Perusterveydenhuollon yö- ja viikonloppupäivystys järjestetään Valkeakosken aluesairaalaissa.

Kangasalan kaupunki pyytää vuosittain ennen talousarviovalmistelua Pälkäneen kunnanhallitukselta lausuntoa asioita, joihin tulee talousarviovalmistelussa erityisesti kiinnittää huomiota. Talousarvio Pälkäneelle järjestettävistä palveluista vuodelle 2019 on vastannut talousarvion 2018 tasoa. Kangasalan valtuusto on päättänyt muutostalousarviosta Pälkäneen lastensuojelumenoihin, toimintakulujen lisäys on ollut 350 000 euroa.

Kangasalan kaupungin Pälkäneen kunnalle järjestämien sosiaali- ja terveystoimen palvelujen alkuperäinen määrärahavaraus vuodelle 2018 on kokonaisuudessaan ollut 14 581 360 euroa. Lisäksi kunnanvaltuusto on myöntänyt 350 000 euron lisämäärärahan yhteistoiminta-alueen sosiaali- ja terveystoimen palveluihin. Pälkäneen kunnan kuukausilaskutus on toteutunut alkuperäisen talousarvion mukaisesti, ja tästä johtuen Pälkäneelle on tilinpäätöksen valmistuttua syntynyt lisälaskutusta 215 475 euroa palvelujen käytön perusteella. Isoin muutos aiheutui lastensuojelun laitoshoidon ostopalveluista, 346 000 euroa. Kokonaistoteuma 14 796 835 euroa on kuitenkin 134 525 euroa muutostalousarvion perusteena käytettyä ennustetta pienempi.

Tilinpäätöksen yhteissumma 14 796 835 euroa on 1,5 % suurempi talousarvioon 2019 nähden ja -3,9 % pienempi (n. 605 000 €) verrattuna tilinpäätökseen 2018.

Kustannusten nousua alkuperäiseen talousarvioon nähden selittää lastensuojelun laitoshoidon ostopalveluiden kasvu 346 000 eurolla.

Pirkanmaan sairaanhoitopiirin tuottamat palvelut

Pälkäneen kunnan PSHP:n erikoissairaanhoidon tilaus vuodelle 2019 oli alun perin 9 044 855 euroa. Erikoissairaanhoidolle myönnettiin valtuuston päätöksellä 70 000 euron lisämääräraha PSHP:n ennusteen näyttäessä kustannusten ylittymistä. Pälkäneen kunta sai kuitenkin PSHP:ltä kalliin hoidon tasauksen jälkeen hyvitystä noin 405 000 euroa eli kustannukset jäivät lopulta sekä alkuperäistä että muutettua talousarviota pienemmiksi. Hyvityslaskusta noin 349 000 euroa kohdistui erikoissairaanhoidon, 31 000 euroa ensihoitoon, 15 000 euroa erityisvelvoitemaksuun ja 10 000 euroa kehitysvammahuoltoon.

	TP 2018	TA 2019	TA-muutokset	Muutettu TA 2019	TP 2019	Poikkeama	Poikkeama %
Sosiaalipalvelut	10 148 675	9 548 387	350 000	9 898 387	10 021 921	123 534	1,25 %
Perusterveydenhoito	5 614 068	5 445 590		5 445 590	5 096 557	-349 033	-6,41 %
Ympäristöterveydenhuolto	101 455	136 934		136 934	99 352	-37 582	-27,45 %
Erikoissairaanhoido	9 078 567	9 044 855	70 000	9 114 855	8 532 439	-582 416	-6,39 %
Yhteensä	14 794 090	14 627 379		14 697 379	13 728 348	-969 031	-6,59 %
YHTEENSÄ	24 842 765	24 175 766	420 000	24 595 766	23 750 269	-845 497	-3,44 %

Henkilöstömenot muodostuvat pääosin eläkemenoperusteisista maksuista. Eläkemenoperusteisia maksuja maksetaan niistä maksussa olevista eläkkeistä, jotka ovat kertyneet yhteisön palveluksessa ennen vuotta 2005.

	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA-muutokset	Muutettu TA 2019	TP 2019	Poikkeama	Poikkeama %
Sosiaali- ja terveyspalvelut							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntituotot	40 000	35 000		35 000	152 144	117 144	334,70%
Toimintatuotot	40 000	35 000		35 000	152 144	117 144	334,70%
Henkilöstökulut	-450 359	-394 037		-394 037	-440 514	-46 477	11,79%
Palvelujen ostot	-24 942 764	-24 175 766	-420 000	-24 595 766	-23 750 269	845 497	-3,44%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-19	-50		-50	50	100,00%	
Avustukset	-40 000	-35 000		-35 000	-152 144	-117 144	334,70%
Toimintamenot	-25 433 142	-24 604 854	-420 000	-25 024 854	-24 342 927	681 927	-2,72%
Toimintakate (netto) joista sisäiset	-25 393 142	-24 569 854	-420 000	-24 989 854	-24 190 783	799 071	-3,20%
Laakennalliset kustannukset						0	
Tehtävän kokonaiskustannukset	-25 393 142	-24 569 854	-420 000	-24 989 854	-24 190 783	799 071	-3,20%

TOIMIELIN:	Elinvoimalautakunta
TOIMIALA:	Elinvoimapalvelut
TILIVELVOLLINEN:	Elinkeinojohtaja

Toimiala sisältää elinkeinopalveluiden, kulttuuripalveluiden sekä liikunta- ja vapaa-aikapalveluiden määrärahat. Toimiala vastaa kuntakehittämisestä, yrityspalveluista, markkinoinnista ja matkailusta, kulttuuripalveluista, kumppanuuksista, järjestö- ja yhdistysyhteistyöstä ja vapaa-aikapalveluista.

Tavoitteet

Tavoite 1	Tehokas kunnan yleis- ja matkailumarkkinointi	
	Mittari Tonttimarkkinoinnin toimenpiteet Matkailumarkkinoinnin toimenpiteet Pälkäneen kylien mukaan ottaminen markkinointiin kuntastrategian tavoitteiden mukaisesti	Tavoitetaso Tonttimarkkinoinnin toimenpiteitä tehdään vähintään kaksi vuoden aikana Matkailumarkkinoinnin toimenpiteitä tehdään vähintään kaksi vuoden aikana Toimenpiteissä huomioidaan Pälkäneen kylät
Toteutumisen	<p>Tonttimarkkinoinnissa keskityttiin vuonna 2019 markkinoimaan Rohola kärkenä kunnan tontteja. Helmikuun alussa osallistuttiin Asta 2019-messuille Rohola-ilmeellä, tehtiin Rohola-esitteitä sekä kevään aikana kaksi tonttikampanjaa verkossa. Lisäksi järjestettiin toukokuussa tonttipäivä ja osallistuttiin Kangasalan Jukolaan sekä Luopioisissa järjestettyihin kyläasumisen messuihin teemana kunnan tonttien markkinointi.</p> <p>Matkailumarkkinoinnissa osallistuttiin Kotimaan Matkailumessuille huhtikuussa, tehtiin matkailumarkkinointikampanja verkossa sekä lisättiin VisitPälkäneen some-näkyvyyttä kesäksi palkattujen matkailuneuvojien avulla. Matkailumarkkinointikampanja oli nimeltään Hullaannu Kyliin ja siinä olivat kärkenä Pälkäneen kylät ja niiden matkailumahdollisuuksien markkinointi.</p> <p>Pälkäneen kunta hankki myös kylille ostopalveluna kyläkohtaiset markkinointisuunnitelmat.</p>	

Tavoite 2	Yrittäjyyden edistäminen	
	Mittari Yrittäjyyskasvatuksen tukeminen Alkavien yrittäjien aktivointi Toimivien yrittäjien kehittämistyön tukeminen	Tavoitetaso Tuetaan yrittäjyyskasvatukseen liittyviä hankkeita Järjestetään vähintään kaksi alkavia yrittäjiä aktivoivaa tilaisuutta Järjestetään toimivien yrittäjien kehittämistyön tueksi vähintään yksi tilaisuus

Toteutuminen	<p>Yrittäjyyskasvatukseen liittyen tuettiin kahta hanketta (Pälkäneen 4H ja Pälkäneen lukion Tauko-osuuskunta).</p> <p>Yhteistyössä Uusyrityskeskus Ensimetrin kanssa järjestettiin kaksi alkaville yrittäjille kohdennettua tilaisuutta, joista toinen ei toteutunut markkinoinnista huolimatta vähäisen ennakkoilmoittautumisen vuoksi.</p> <p>Toimiville yrityksille järjestettiin yksi tilaisuus yhdessä Pälkäneen Yrittäjien Hyvinvointihankkeen kanssa.</p>
---------------------	---

Tavoite 3	Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen	
	<p>Mittari</p> <p>Lukutaidon teemavuoden järjestäminen</p> <p>Kulttuurimatkailutarjonnan lisääminen</p>	<p>Tavoitetaso</p> <p>Järjestetään teemavuosi erillisen projektisuunnitelman mukaisesti</p> <p>Järjestetään kulttuurimatkailutarjontaa kunnan omana toimintana sekä yhteistyökumppaneiden kanssa</p>
Toteutuminen	<p>Lukutaidon vuosi 2019 järjestettiin suunnitelmien mukaan. Tapahtumakokonaisuus oli runsas, ja vuosi sai laajasti positiivista näkyvyyttä.</p> <p>Elinvoimapalvelut on aloittanut Leader Pirkan Helmeltä saadun avustuksen mahdollistamana kulttuurireittien kehittämishankkeen. Hankkeen kokonaisbudjetti on 60 000 euroa.</p>	

Tavoite 4	Kunnan vapaa-aikatiilojen kartoitus	
	<p>Mittari</p> <p>Kartoitetaan kunnan omistamat tilat ja niiden kustannukset</p> <p>Kartoitetaan tilojen käyttäjät ja varausmenettelyt</p> <p>Tarkistetaan asiakasmaksujen riittävyys ja tasapuolisuus</p>	<p>Tavoitetaso</p> <p>Kartoitukset on tehty</p> <p>Asiakasmaksut on käyty läpi ja ne on asetettu riittävälle tasolle tasapuolisuus huomioiden</p>
Toteutuminen	<p>Kiinteistöjen kartoitusta ja sopivia varausmenettelyjä ei ole tehty täysin kattavasti, mutta sitä jatketaan vuonna 2020.</p> <p>Liikunta paikkojen asiakasmaksuja korotetaan tietyiltä osin 1.6.2020 alkaen.</p>	

Tavoite 5	Kunnan vapaa-ajan palveluiden järjestäminen tehokkaasti	
	Mittari Kartoitetaan kunnan tarjoamat vapaa-ajan palvelut ja niiden vastaavuus kuntastrategian tavoitteiden kanssa Järjestetään palveluiden varausten ja laskutusten organisointi tarkoituksenmukaisella tavalla Tarkistetaan asiakasmaksujen riittävyys ja tasapuolisuus	Tavoitetaso Kartoitus on tehty Palveluiden varaus- ja laskutuskäytännöt on organisoitu tarkoituksenmukaisesti Asiakasmaksut on käyty läpi ja ne on asetettu riittävälle tasolle tasapuolisuus huomioiden
Toteutuminen	Liikuntapalveluja pyritään jatkossa suuntaamaan entistä enemmän niiden vaikuttavuus ja kattavuus huomioiden. Kartoitustyötä jatketaan edelleen vuonna 2020. Laskutuskäytännöt on saatu paremmin ajan tasalle työtehtävien muutosten vuoksi.	

	TP 2018	Alkuperäinen TA-muutokset TA 2019	Muutettu TA 2019	TP 2019	Poikkeama	Poikkeama %
Elinvoimapaalvelut						
Tuloarviot ja määrärahat						
Myyntituotot	66 169	31 700	31 700	111 521	79 821	251,80%
Maksutuotot	7 770	30 000	30 000		-30 000	-100,00%
Tuet ja avustukset	15 085	28 311	28 311	27 314	-997	-3,52%
Muut toimintatuotot	368	1 500	1 500	11 685	10 185	678,98%
Toimintatuotot	89 392	91 511	91 511	150 520	59 009	64,48%
<i>joista sisäiset</i>	<i>5 910</i>			<i>7 499</i>	<i>7 499</i>	
Henkilöstökulut	-265 796	-236 265	-236 265	-236 460	-2 195	0,93%
Palvelujen ostot	-198 873	-276 497	-276 497	-268 381	8 117	-2,94%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-11 275	-14 550	-14 550	-25 582	-11 032	75,82%
Avustukset	-47 253	-41 000	-41 000	-35 287	5 713	-13,94%
Muut toimintakulut	-147 548	-871 289	-871 289	-887 387	-16 099	1,85%
Toimintamenot	-670 748	-1 439 601	-1 439 601	-1 455 067	-15 466	1,08%
<i>joista sisäiset</i>	<i>-157 215</i>	<i>-944 355</i>	<i>-944 355</i>	<i>-942 177</i>	<i>2 178</i>	<i>-0,23%</i>
Toimintakate (netto)	-581 354	-1 348 090	-1 348 090	-1 304 547	43 543	-3,23%
<i>joista sisäiset</i>	<i>-151 305</i>	<i>-944 355</i>	<i>-944 355</i>	<i>-934 678</i>	<i>9 677</i>	<i>-1,02%</i>
Laskennalliset kustannukset						
Polstot ja anonalennukset	-7 634	-9 785	-9 785	-4 787	4 998	-51,08%
					0	
Tehtävän kokonaiskustannukset	-588 988	-1 357 874	0 -1 357 874	-1 309 364	48 510	-3,57%

TOIMIELIN:	Sivistyslautakunta
TOIMIALA:	Sivistyspalvelut
TILIVELVOLLINEN:	Sivistysjohtaja

Toimiala sisältää varhaiskasvatuksen, peruskoulu- ja lukiopalveluiden ja kirjastopalveluiden määrärahat. Kansalaisopistopalvelut ostetaan Valkeakoski-opistolta.

Keskittetyt osastopalvelut ja peruskoulupalvelut

Tavoitteena on järjestää perusopetuksen palvelut uuden kuntastrategian mukaisesti niin, että palveluverkko on tuottava, taloudellinen, tehokas ja vaikuttava. Kaikille lapsille taataan opetukselliset ja sivistykselliset perusoikeudet. Pälkäneellä kasvatetaan vastuuntuntoisia, rehellisiä, tasapainoisia ja muita ihmisiä kunnioittavia lapsia ja nuoria, jotka käyttäytyvät hyvin, ovat suvaitsevaisia ja yhteistyökykyisiä. Opetus järjestetään siten, että se tukee oppilaan kulloistakin oppimis- ja kehitysvaihetta.

Perusopetuksessa otettiin käyttöön lukuvuonna 2016 - 2017 uusi perusopetussuunnitelma, joka tuli voimaan luokkien 1-6 osalta välittömästi, syksyllä 2017 perusopetuksen 7. luokalla, syksyllä 2018 8. luokalla ja syksyllä 2019 9. luokalla. Uudessa opetussuunnitelmassa halutaan vahvistaa oppilaan aktiivisuutta ja osallisuutta. Uudistuksen myötä oppimisympäristöjä uudistetaan ja otetaan aiempaa enemmän teknologia avuksi. Perusopetuksen tuntimäärä on Pälkäneen kunnassa 1.8.2016 alkaen 226 tuntia.

Sivistyspalveluissa painotetaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin merkitystä tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksenä. Kaikki koulut osallistuvat Liikkuva koulu –hankkeeseen. Lukuvuonna 2018-2019 yhteisöllisen oppilashuollon pääteemana on mielen hyvinvoinnin tukeminen. Vuosi 2019 on koko kunnan lukutaidon teemavuosi, joka näkyy vahvasti myös kouluissa. Lukemisen ja lukutaidon merkitys syrjäytymistä ehkäisevänä ja terveyttä sekä hyvinvointia lisäävänä tekijänä painotetaan. Henkilöstön koulutukseen panostetaan edelleen opetussuunnitelman tavoitteiden toteuttamiseksi.

Yksikköhintaiset menot, euroa/oppilas

Oppilasennusteen 20.9.2018 mukaan. Mukana kunnassa nyt asuvat, muuttoliikettä ei ole ennakoitu.

Yksikkö	TA 2018	TA 2019	Oppilaita 20.9.2018	Oppilaita 2019	Oppilaita 1.8.2022
Altoon koulu	11 047	10 340	46	48	42
Harhalan koulu	12 401	10 824	23	27	35
Kirkonkylän koulu	11 844	11 299	44	45	30
Kostian koulu	7 788	8 330	302	293	242
Rautajärven koulu	11 076	13 606	23	23	10
Pälkäneen yhteiskoulu	10 029	10 018	174	177	163
Oppilaita yhteensä					

Koulukohtaiset henkilöstö- ja toimintakulut

Yksikkö	TP 2017 henkilöstö- kulut	TP 2017 toiminta- kulut	TA 2018 henkilöstö- kulut	TA 2018 toiminta- kulut	TA 2019 henkilöstö- kulut	TA 2019 toiminta- kulut
Aitoon koulu	276 291	472 198	281 342	502 640	252 087	496 754
Harhalan koulu	166 574	274 037	165 888	291 425	165 400	292 547
Kirkonkylän koulu	278 507	471 973	287 064	521 144	258 017	503 982
Kostian koulu	1 383 353	2 178 405	1 469 587	2 466 545	1 407 623	2 458 637
Rautajärven koulu	182 626	305 074	197 987	332 290	180 700	313 934
Pälkäneen yhteiskoulu	1 161 998	1 646 466	1 120 360	1 755 092	1 246 924	1 776 561

Tavoitteet

Tavoite 1	Laadukas perusopetus	
	Mittari jatko-opintopaikan saaneiden 9.lk määrä% / peruskoulunsa päättäneet	Tavoitetaso 100%
Toteutuminen	Ei toteutunut. Tulos:85%	

Tavoite 2	Aktiivinen kehittämistyö ja oman toiminnan arviointi	
	Mittari KuntaKesu	Tavoitetaso Valmis vuoden 2019 aikana
Toteutuminen	Ei toteutunut.	

Tavoite 3	Perusopetuspalvelun tuottaminen nykyistä taloudellisemmin	
	Mittari €/oppilas/vuosi – seutuvertailun tiedot	Tavoitetaso kustannustaso 110% seudullinen keskiarvo (TP 2017 122%)
Toteutuminen	Ei toteutunut. Toteuma: 116% (v.2018 tiedot)	

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksessa tehdään palveluverkon rakenteellisia muutoksia toimintakauden 2019-2020 alusta. Lapsimäärät ja -ryhmät pienenevät, joten ryhmien yhdistäminen on sekä toiminnallisesti että taloudellisesti tarkoituksenmukaista. Tämänhetkisillä pienillä ryhmillä toiminnan laadukas järjestäminen on ajoittain hyvin haasteellista.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen määrän arvioidaan pienenevän n. 5 %. Kotihoidon tuen osuus arvioidaan pysyvän vuoden 2018 toteutuman tasolla. Palvelusetelin käyttöönottoa valmistellaan ja toteutuessaan se korvaa ostopalvelusopimukset ja yksityisen hoidontuen osuuden.

Uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisen toiminnan kehittäminen on edelleen yksi tärkeimmistä pedagogisista tavoitteistamme. Uutena toimintamuotona on syksyn 2018 aikana aloitettu MiniVerso – sovittelutoimintamalli, jolla vahvistetaan lasten osallisuutta.

Toinen vuoden 2019 painopiste on liikunta. Pälkäne on mukana ”Ilo kasvaa liikkuen”-hankkeessa, joka tarjoaa varhaiskasvattajille välineitä lasten liikkumisen lisäämiseen sekä oman työn kehittämiseen. Ohjelma tarjoaa konkreettisia askelmerkkejä fyysisesti aktiivisen oppimisympäristön sekä toimintakulttuurin luomiseen. Kaikkien näiden pedagogisten toimien taustalla on niin lasten kuin heidän vanhempiensakin osallisuuden lisääminen.

Esiopetus

Ensi syksynä aloittavia esioppilaita tulee olemaan 56 (tällä hetkellä 76). Esiopetusikäisten määrän väheneminen mahdollistaa lisäpaikkoja varhaiskasvatusikäisille. Esiopetuksen yhdistäminen Aitoo-Luopioinen Luopioisten esiopetuksiksi (11 lasta). Onkkaalassa kaikki esiopetusikäiset mahtuvat Kostian esiopetukseen (42 lasta).

Tavoitteet

Tavoite 1	Laadukas pedagoginen toiminta	
	Mittari Asiakastyytyväisyys- ja palvelukykykysely (v. 2019 loppupuolella)	Tavoitetaso tyytyväinen asiakas, vastausten keskiarvo > 4,5
Toteutuminen	Asiakastyytyväisyys- ja palvelukykykysely toteutettiin marras 2019-tammikuun 2020 aikana. Vastausten keskiarvoksi saatiin 4,5	

Tavoite 2	Varhaiskasvatuspalvelun tuottaminen taloudellisemmin	
	Mittari Rakenteelliset muutokset	Tavoitetaso kustannustason lasku 5%
Toteutuminen	Palveluverkon tiivistäminen, Rautajärven ja Tuulenpesän ryhmisten lakkautukset. Toimenpide laski kustannuksia 6 %	

Kirjastopalvelut

Kunnalla on pääkirjasto Onkkaalassa, lähikirjasto Luopioisissa ja lainausasemat Aitoossa, Laitikkalassa ja Sappeessa. Salmentaan lainausaseman toiminta päättyi toukokuun lopussa 2019. Kirjastoautopalveluita ostamme Hämeenlinnan kaupungilta. Padasjoen kunta lakkautti kirjastoautonsa ja palvelu päättyi elokuussa 2019. Pälkäneen kirjasto kuuluu Pirkanmaan kirjastojen PIKI-yhteisjärjestelmään.

2018	Pälkäne	Maaseutumaiset kunnat	Koko maa
kirjaston palkkaamat htv:t/1000 asukasta	0,73	0,82	0,73
kokonaislainaus / asukasluku	15,65	13,85	15,4
toimintakulut / kokonaislainaus	3,45	4,71	3,78
toimintakulut / asukas	53,94	65,21	58,3
lainaus / aukiolotunti	32,82/palvelutunti, 13,26 kaikki	18,56	47,15

Hankkeet

- Etelä-Pirkanmaan kirjastojen yhteishanke Kirjastot yhteistyössä sosiaalipalvelujen kanssa Etelä-Pirkanmaalla päättyi 2019. Pälkäneellä mm. aloitettiin Kirjat kotiin -palvelu.
- Pääkirjaston omatoimiaikahanke sai 15 000 euron avustuksen AVI:lta. Järjestelmän toimittaja valittiin kilpailutuksella ja hankkeen toteutus alkoi.
- Pälkäneen kirjasto on mukana Etelä-Pirkanmaan kirjastojen yhteishankkeessa pienille lapsille lukemisen edistämiseksi.

Tilastotietoja

Toimipaikka	lainat 2018	lainat 2019	lainat/ aukiolotunnit 2019	fyysiset käynnit 2019 ja käynnit/ aukiolotunti
pääkirjasto	80819	79923	45,64/palvelutunti	36988 ja 21,1 / aukiolotunti
Luopioisten kirjasto	15566	15925	35,75/palvelutunti	9992 ja 22,4 / palvelutunti
Aitoon lainausasema	3445	2497	10,56	3014 ja 12,7 / aukiolotunti
Laitikkalan lainausasema	836	716	7,3	355 ja 3,6 / aukiolotunti
Salmentaan lainausasema	282	121	4	63 ja 2,1 / aukiolotunti
Sappeen lainausasema	682	758	9,5	330 ja 4,2 / aukiolotunti
kirjastoauton pysäkit	Kuohijoki 305, Padasjoen auto 804	Kuohijoki 307, Padasjoen auto 1453	Kuohijoki 46, Padasjoen auto 14,5	Kuohijoki 100 ja 15/aukiolotunti ja Padasjoen auto 720 ja 7,2 / aukiolotunti

Lisäksi PIKI-kirjastojen yhteisten e-kirjojen lainoista Pälkäneen laskennallinen osuus oli 1707. Pälkäneen osuus e-lehtien käyttökerroista oli 4996. E-aineiston käyttö on kasvanut.

Tavoitteet

Tavoite 1	Taloudelliset, tehokkaat ja vaikuttavat kirjastopalvelut, jotka toteuttavat kirjastolain tavoitteita mm. monipuolisen lukutaidon edistämiseksi.	
	Mittari - palvelupaikkojen sijainti - käyttö aukiolotuntia kohden - toimintakulut - lukemisen edistämistoimet	Tavoitetaso - käyttöön sovitettu palveluverkko ja aukioloajat - käyttö ja toimintakulut maaseutu- maisten kuntien keskiarvon tuntumassa tai paremmat
Toteutuminen	Palveluverkosta käytiin keskustelua ja Laitikkalan ja Sappeen lainausasemat on päätetty säilyttää. Käyttö ja toimintakulut olivat vuonna 2018 maaseutumaisien kuntien ja koko maan keskiarvoa paremmat.	

	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA-muutokset	Muutettu TA 2019	TP 2019	Poikkeama	Poikkeama %
Sivistyskeskus							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntituotot	327 990	297 553		297 553	298 193	640	0,22%
Maksutuotot	371 088	332 060		332 060	342 789	10 729	3,23%
Tuet ja avustukset	23 908	64 852		64 852	153 193	88 340	136,22%
Muut toimintatuotot	38 552	5 970		5 970	26 732	20 762	347,77%
Toimintatuotot	761 537	700 435		700 435	820 906	120 471	17,20%
Henkilöstökulut	-8 914 760	-7 081 421		-7 081 421	-6 952 612	128 809	-1,82%
Palvelujen ostot	-3 109 447	-3 187 216		-3 187 216	-3 118 077	69 139	-2,17%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-314 824	-368 456		-368 456	-284 883	83 573	-22,66%
Avustukset	-255 657	-276 000		-276 000	-223 199	52 801	-19,13%
Muut toimintakulut	-1 672 028	-1 623 401		-1 623 401	-1 682 826	-59 425	3,66%
Toimintamenot	-12 286 713	-12 536 494		-12 536 494	-12 281 897	274 897	-2,19%
<i>josta sisäiset</i>	<i>-2 823 610</i>	<i>-2 736 360</i>		<i>-2 736 360</i>	<i>-2 737 140</i>	<i>1 220</i>	<i>-0,04%</i>
Toimintakate (netto)	-11 505 176	-11 836 059		-11 836 059	-11 440 691	395 368	-3,34%
<i>josta sisäiset</i>	<i>-2 823 610</i>	<i>-2 736 360</i>		<i>-2 736 360</i>	<i>-2 737 140</i>	<i>1 220</i>	<i>-0,04%</i>
Laskennalliset kustannukset							
Polstot ja arvonalentumiset	-42 972	-51 437		-51 437	-20 963	30 474	-59,25%
Tehtävän kokonaiskustannukset	-11 548 149	-11 887 496	0	-11 887 496	-11 461 654	425 843	-3,58%

TOIMIELIN:
TOIMIALA:
TILIVELVOLLINEN:

Tekninen lautakunta
Tekniset palvelut
Tekninen johtaja

Tekninen lautakunta johtaa ja kehittää alaistaan toimialaa ja vastaa palvelujen tuloksellisesta järjestämisestä. Lautakunta seuraa ja arvioi palvelujen vaikuttavuutta ja varaa asukkaille ja käyttäjille mahdollisuuden osallistua palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen.

Toimiala sisältää yhdyskuntatekniikan, kiinteistöpalvelujen ja vapaa-aikapalvelujen kiinteistöjen määrärahat.

Tavoitteet

Tavoite 1	Liikenneväylien ja yleisten alueiden hoidon laadukas ja tasainen taso	
	Mittari Kaavateiden huolto- ja kunnossapito on huolella suoritettu ja tehokasta Viheralueiden, puistojen ja leikkikenttien hoito on korkeatasoista	Tavoitetaso Hyvä hoitotaso kaikki vuoden aikoina Positiivinen palaute
Toteutuminen	Kaavateiden kunnossapidossa saavutettiin hyviä tuloksia ja viheralueiden hoidot toteutuivat hyvin.	

Tavoite 2	Turvalliset ja energiatehokkaat kiinteistöt	
	Mittari Kiinteistöjen käyttäjät ovat tyytyväisiä työskentelytiloihin ja olosuhteisiin Kiinteistöjen energian kulutuksen vähentäminen	Tavoitetaso Vikojen korjaus nopeata, palvelutaso hyvä Uudet laitteet, valistus, neuvonta
Toteutuminen	Kostian koulun tiettyihin osiin tehtiin talvikaudella suunnitellusti sisäilmatutkimus sekä koko kouluun kesällä rakenteellinen kosteus- ja sisäilmatutkimus. Koulun jatkotutkimuksia tehtiin talvikaudella 2019-2020. Kiinteistöjen korjaukset tehtiin asiallisesti ja nopeasti. Energia-asioita ei saatu kehitettyä eteenpäin.	

Tavoite 3	Omaisuuksien hallinta	
	Mittari Salkutus	Tavoitetaso Selvä näkemys siitä mihin keskitytään

Toteutuminen	Omaisuu den, elinvoiman ja elinkeinopolitiikan työryhmä teki kartoituksen kunnan kiinteistöistä ja muusta omaisuudesta.
---------------------	---

	TP 2018	Alkuperäinen TA-muutokset TA 2019	Muutettu TA 2019	TP 2019	Poikkeama	Poikkeama %
Tekninen isäutakunta						
Tuloarvot ja määrärahat						
Myyntituotot	418 822	317 500	317 500	354 530	37 030	11,66%
Maksutuotot	1 505				0	
Tuet ja avustukset		732	732	1 927	1 195	163,31%
Muut toimintatuotot	3 054 739	3 488 284	3 488 284	3 598 637	110 353	3,16%
Toimintatuotot	3 475 066	3 806 516	3 806 515	3 958 094	148 578	3,90%
<i>joista sisäiset</i>	<i>1 934 240</i>	<i>2 476 632</i>	<i>2 476 632</i>	<i>2 595 763</i>	<i>119 131</i>	<i>4,81%</i>
Henkilöstökulut	-444 318	-428 984	-428 984	-435 022	-6 038	1,41%
Palvelujen ostot	-1 606 043	-1 591 887	-1 591 887	-1 520 293	71 594	-4,50%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-983 594	-1 044 395	-1 044 395	-1 074 400	-30 005	2,87%
Muut toimintakulut	-141 711	-127 250	-127 250	-155 390	-28 139	22,11%
Toimintamenot	-3 178 666	-3 192 516	-3 192 516	-3 185 105	7 412	-0,23%
<i>joista sisäiset</i>	<i>-178 239</i>	<i>-170 851</i>	<i>-170 851</i>	<i>-176 171</i>	<i>-5 321</i>	<i>3,11%</i>
Toimintakate (netto)	296 401	613 999	613 999	769 989	155 990	25,41%
<i>joista sisäiset</i>	<i>1 756 001</i>	<i>2 305 781</i>	<i>2 305 781</i>	<i>2 419 591</i>	<i>113 810</i>	<i>4,94%</i>
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-1 692 804	-2 075 715	-2 075 715	-1 879 251	196 463	-9,46%
Tehtävien kokonaiskustannukset	-1 393 403	-1 461 716	0 -1 461 716	-1 109 263	352 453	-24,11%

TOIMIELIN: Rakennus- ja ympäristöjaosto
TOIMIALA: Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu
TILIVELVOLLINEN: Tekninen suunnittelujohtaja

Toimiala sisältää rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun tehtävät.

Tavoitteet

Tavoite 1	Lupa-asioiden käsittelyn sujuvuus ja tasapuolisen kohtelun varmistaminen	
	Mittari Viranhaltijapäätökset Jaostopäätökset	Tavoitetaso Kesällä 2019 tilanne rakennusvalvonnassa on normalisoitunut ja viranhaltijapäätökset 3vk ja jaostopäätökset 5vk tarvittavien asiakirjojen saapumisesta
Totentuminen	Viranhaltijapäätösten osalta tilanne rakennusvalvonnassa on saatu normalisoitumaan loppuvuodesta 2019. Viranhaltijapäätöksien käsittelyaika on n. 3 viikkoa. Poikkeamislupien käsittelymäärä on suuri, mutta tavoitetaso on pystytty saavuttamaan toistaiseksi käsittelyajan pysyessä n. 5 viikossa. Emätilatarkastelu poikkeamisluvissa varmistaa maanomistajien tasapuolisen kohtelun rantarakentamisessa.	

Tavoite 2	Tehokas ja tasapuolinen valvonta	
	Mittari Lupalaitosten tarkistukset	Tavoitetaso Tarkastussuunnitelman päivittäminen ja suunnitelman mukaisten tarkastusten tekeminen.
Toteutuminen	Tarkastussuunnitelmana toimiva valvontaohjelma päivitettiin. Kaikkia ohjelman mukaisia tarkastuksia ei kuitenkaan ehditty suorittaa.	

Tavoite 3	Lupahakemusten vastaanottaminen	
	Mittari Lupapisteeseen jätetyt hakemukset	Tavoitetaso 85 % hakemuksista tulee lupapisteen kautta.
Toteutuminen	Lupapisteen tehokas käyttö on onnistunut hyvin. Paperisia hakemuksia ei enää juuri loppuvuoden 2019 aikana tullut. Yli 95% lupahakemuksista tulee lupapisteen kautta.	

Tavoite 4	Lupapisteen neuvontapyyntö	
	Mittari Neuvontapyyntöt vastaanotetaan lupapisteen neuvontapyyntö osioon	Tavoitetaso 80 % neuvontapyyntöistä tulee lupapisteen kautta ja vastaamisaika on 2vrk.
Toteutuminen	Neuvontapyyntöt tulee ohjata lupapisteen neuvontaosioon. Puhelimitse annetut neuvot ja ohjeistukset aiheuttavat helposti väärinkäsityksiä ja niistä ei jää mitään jälkeä. Neuvontapyyntöjä tulee arviolta 60% lupapisteseen, mutta ohjeistusta tästä tulisi lisätä. Vastausajoissa tavoitetasoa ei saavutettu edes loppuvuodesta, johtuen rakennusvalvonnan ruuhkaisuudesta ja henkilövajasta.	

	TP 2018	Aikuperäinen TA 2019	TA-muutokset	Muutettu TA 2019	TP 2019	Polkkaama	Polkkaama %
Rakennus ja ympäristöjaosto							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntituotot	6 764	12 000		12 000	43 309	31 309	260,91%
Maksutuotot	78 047	112 000		112 000	119 929	7 929	7,08%
Tuet ja avustukset		651		651	363	-288	-44,24%
Toimintatuotot	84 811	124 651		124 651	163 601	38 950	31,25%
<i>josta sisäiset</i>	220				1 125	1 125	
Henkilöstökulut	-149 038	-214 352		-214 352	-187 347	27 005	-12,60%
Palvelujen ostot	-52 684	-46 587	-38 000	-84 587	-114 201	-29 614	35,01%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 458	-850		-850	-4 904	-4 054	476,97%
Avustukset	-110 710	-128 000		-128 000	-128 751	-751	0,56%
Muut toimintakulut	-18 224	-10 768		-10 768	-16 268	-5 500	51,06%
Toimintameno	-332 113	-400 857	-38 000	-438 857	-451 472	-12 615	2,94%
<i>josta sisäiset</i>	-17 138	-10 145		-10 145	-14 696	-4 552	44,87%
Toimintakate (netto)	-247 303	-275 906	-38 000	-313 906	-287 871	26 035	-8,29%
<i>josta sisäiset</i>	-16 918	-10 145		-10 145	-13 571	-3 427	33,78%
Laskennalliset kustannukset						0	
Tehtävien kokonaiskustannukset	-247 303	-275 906	-38 000	-313 906	-287 871	26 035	-8,29%

2.3 Tuloslaskelmaosan toteutuminen

Tuloslaskelmaosassa seurattavia määrärahoja ja tuloarvioita ovat verotulot, valtionosuudet, rahoitustulot ja –menot sekä satunnaiset erät.

	Alkup. TA 2019	TA muutokset	Muutettu TA 2019	TP 2019	Poikkeama
Toimintatulot	8 870 964		8 870 964	9 072 979,71	202 015,61
Myyntituotot	4 296 982		4 296 982	4 277 204,30	-19 778,18
Maksutuotot	477 580		477 580	464 160,92	-13 399,08
Tuet ja avustukset	385 668		385 668	416 699,03	31 031,01
Muut toimintatuotot	3 710 754		3 710 754	3 914 915,46	204 161,86
Toimintamenot	-47 931 471	-528 500	-48 459 971	-46 926 159,22	1 533 811,43
Henkilöstömenot	-11 207 387		-11 207 387	-10 763 352,88	444 034,07
Palvelujen ostot	-30 936 882	-528 500	-31 465 382	-30 286 591,00	1 178 791,27
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 167 511		-2 167 511	-2 017 799,30	149 711,62
Avustukset	-681 250		-681 250	-732 965,95	-51 715,95
Muut toimintamenot	-2 938 441		-2 938 441	-3 125 450,09	-187 008,58
Toimintakate	-39 060 507	-528 500	-39 589 007	-37 853 179,51	1 735 827,04
Verotulot	23 817 000		23 817 000	23 392 200,67	-424 799,33
Valtionosuudet	15 996 240		15 996 240	16 263 961,00	267 721,00
Rahoitustulot ja -menot	-58 100		-58 100	73 796,82	131 896,82
Korkotulot muilta	5 300		5 300	66 669,67	60 669,67
Muut rahoitustulot muilta	104 400		104 400	213 446,08	109 046,08
Korkomenot	-147 300		-147 300	-186 075,71	-40 775,71
Muut rahoitusmenot	-20 500		-20 500	-17 432,22	3 067,78
Vuosalute	694 633	-528 500	166 133	1 876 778,98	1 710 645,53
Polstot ja arvonalentumiset	-2 903 609		-2 903 609	-2 551 160,33	352 448,79
Suunnitelman mukaiset polstot	-2 903 609		-2 903 609	-2 551 160,33	352 448,79
Tilikauden tulos	-2 208 976	-528 500	-2 737 476	-674 381,35	2 063 094,32
Polstoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	875 743		875 743	793 744,13	-81 999,15
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-1 333 232	-528 500	-1 861 732	119 362,78	1 981 095,17

Verotulojen erittely

Verotulot	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama
Kunnan tulovero	20 176 000	0	20 176 000	19 814 878	-361 122
Osuus yhteisöveron tuotosta	1 314 000	0	1 314 000	1 217 315	-96 685
Kiinteistövero	2 327 000	0	2 327 000	2 360 007	33 007

Taulukko: verotulot

Tuloveron määräytyminen	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Tuloveroprosentti	21,5	21	21	21	21	20,5
Verotettava tulo / as *		14 141	13 570	13 924	13 734	13 468
Muutosprosentti		4,21	-2,54	1,38	1,97	1,48

Taulukko: tuloveroprosentti, verotettava tulo/asukas (eur) * Maksuunpantua kunnallisveroa vastaavat verotettavat tulot.

Kiinteistöveroprosentit

Vuosi	Yleinen	Vakituinen asuinrakennus	Muut asuinrakennukset
2019	1,10	0,48	1,10
2018	1,00	0,45	1,05
2017	1,00	0,45	1,05
2016	1,00	0,45	1,05
2015	1,00	0,45	1,05
2014	0,80	0,40	1,00

Taulukko: kiinteistöveroprosentit

Valtionosuuksien erittely

Valtionosuudet	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus,ml. tasaukset	16 700 177	0	16 700 177	16 989 453	289 276
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-703 937	0	-703 937	-725 492	-21 555
Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus	0	0	0	0	0

2.4 Investointien toteutuminen

Investointimenojen toteutumisaste oli 45 prosenttia (vuonna 2018 55 prosenttia). Tulojen toteutumisaste oli 126 prosenttia (vuonna 2018 65 prosenttia). Tulojen toteutuminen budjetoitua korkeammalla tasolla johtui Kiinteistö Oy Pälkäneen liikekeskuksen myymisestä. Investointien toteutumisasteen netto oli 42,6 prosenttia, kun se edellisellä vuonna oli 55 prosenttia.

Valtuustoon nähden sitova taso on esitetty sinisellä korostuksella.

Kunnanhallitus	TA 2019	TA muutos	TA muut. Jälik.	Toteuma	Tot. %
Maa- ja vesialueet					
Menot	100 000		100 000	55 381	55,40
Tulot	200 000		200 000	188 580	84,30
Netto	-100 000		-100 000	-113 179	113,18
ATK - hankinnat					
Menot	25 000		25 000	0	0,00
Tulot					
Netto	25 000		25 000	0	0,00
Osakkeet					
Menot		145 000	145 000	150 734	104,00
Tulot				84 000	
Netto		145 000	145 000	66 734	46,02
Kunnan tukiosuus valokulttuuriverkon rakentamisesta					
Menot	400 000		400 000	400 000	100,00
Tulot					
Netto	400 000		400 000	400 000	100,00
*Ruokahuollon kaluste- ja laitehankinnat (erittely jäljempänä)					
Menot	25 000	34 000	59 000	0	0,00
Tulot					
Netto	25 000	34 000	59 000	0	0,00
Menot yhteensä	550 000	179 000	729 000	606 116	83,14
Tulot yhteensä	200 000	0	200 000	252 580	126,29
Netto yhteensä	350 000	179 000	529 000	353 555	68,83
*Ruokahuollon kaluste- ja laitehankinnat	TA 2019	TA muutos	TA muut. Jälik.	Toteuma	Tot. %
Astianpesukonehankinnat	20 000		20 000	0	0,00
Sivoushuollon yhteiset kone- ja laitehankinnat	5 000		5 000	0	0,00
Häätutuulen tuotantoketjien kalusto		34 000	34 000	0	0,00
Yhteensä	25 000	34 000	59 000	0	0,00

Tekninen lautakunta	TA 2019	TA muutos	TA muut. Jäik.	Toteuma	Tot. %
**Peruskorjaushankkeet (erittely jäljempänä)					
Menot	370 000	275 000	645 000	65 964	10,23
Tulot					
Netto	370 000	275 000	645 000	65 964	10,23
***Kaavateiden rakentamiskohteet (erittely jäljempänä)					
Menot	935 000		935 000	129 259	13,82
Tulot					
Netto	935 000		935 000	129 259	13,82
Tekninen lautakunta					
Puistot, leikkikentät ja muut yleiset alueet					
Menot	30 000		30 000	0	0,00
Tulot					
Netto	30 000		30 000	0	0,00
Päikänveden teollisuusalue					
Menot	500 000		500 000	0	0,00
Tulot					
Netto	500 000		500 000	0	0,00
Onkkaalan verasvenelaituri					
Menot	20 000		20 000	10 244	51,22
Tulot					
Netto	20 000		20 000	10 244	51,22
Likuntapaikat					
Menot	100 000		100 000	100 000	100,00
Tulot					
Netto	100 000		100 000	100 000	100,00
Roholan kunnallistekniikka					
Menot	810 000		810 000	1 459 071	180,10
Tulot					
Netto	810 000		810 000	1 459 071	180,10
Menot yhteensä	2 765 000	275 000	3 040 000	1 764 538	58,04
Tulot yhteensä					
Netto yhteensä	2 765 000	275 000	3 040 000	1 764 538	58,04

Selite:

2019: Likuntapaikat, Syrjänharjun kuntoradan päivittäminen

**Peruskorjaushankkeet	TA 2019	TA muutos	TA muut. Jäik.	Toteuma	Tot. %
Vierikukon päiväkodin piha	150 000		150 000	0	0,00
Kostian koulu, puukoulun katon uusiminen	50 000		50 000	33 985	68,00
Aitoon koulu, pihan asfaltointi	10 000		10 000	11 160	111,60
Päikän veden terveyskeskuksen ulko-ovien automatisointi	10 000		10 000	0	0,00
Lumpeennupun ja Mikkolan navetan lämmitysjärjestelmä	150 000		150 000	0	0,00
Hajutuuksen keittiö		275 000	275 000	20 819	7,60
Yhteensä	370 000	275 000	645 000	65 964	10,23

***Kaavateiden rakentamiskohteet	TA 2019	TA muutos	TA muut. Jäik.	Toteuma	Tot. %
Eri kohteet, päällystäminen	70 000		70 000	74 935	107,10
Tievalaistuksen rakentaminen	200 000		200 000	0	0,00
Tommolian alue	200 000		200 000	6 000	3,00
Mulkkutie	50 000		50 000	22 033	44,10
Lastenlinnan metsä	15 000		15 000	0	0,00
Teräpirtintie	150 000		150 000	8 976	6,00
Vohlsaari	250 000		250 000	0	0,00
Vierikostiala				17 315	
Yhteensä	935 000	0	935 000	129 259	13,82

VESIHUOLTOLAITOS	TA 2019	TA muutos	TA muut. jälk.	Toteuma	Tot. %
Toiminta-alueiden rak., liitasmäen vemäröinti, vaihe 2					
Menot	20 000		20 000	6 867	34,30
Tulot					
Netto	20 000		20 000	6 867	34,30
*Vesihuoltolaitoksen eri kohteet (erttely jäljempänä)					
Menot	975 000		975 000	146 145	14,89
Tulot					
Netto	975 000		975 000	146 145	14,89
Lastenlinnan teollisuusalue					
Menot	250 000		250 000	0	0,00
Tulot					
Netto	250 000		250 000	0	0,00
Siirotin ja puhdistamolle					
Menot	880 000	250 000	1 130 000	281 593	24,90
Tulot					
Netto	880 000		1 130 000	281 593	24,90
Sappea (Rakennuskieltoalueen vesi ja vemäri)					
Menot	50 000		50 000	485	1,00
Tulot					
Netto	50 000		50 000	485	1,00
Luopioisten puhdistamon ilmanpoistokalvon siirtäminen					
Menot	30 000		30 000	12 000	40,00
Tulot					
Netto	30 000		30 000	12 000	40,00
Menot yhteensä	2 205 000	250 000	2 455 000	446 089	18,17
Tulot yhteensä					
Netto yhteensä	2 205 000	250 000	2 455 000	446 089	18,17
*Vesihuoltolaitoksen eri kohteet	TA 2019	TA muutos	TA muut. jälk.	Toteuma	Tot. %
Plenit hankkeet	60 000		60 000	55 319	92,20
Muikkutie	30 000		30 000,00	11 516	38,40
Lastenlinnan metsä	20 000		20 000	0	0,00
Tommola	100 000		100 000,00	14 000	14,00
Putkistosaneeraukset	200 000		200 000	15 383	7,70
Luopioisten vedenottamon saneeraus	300 000		300 000	20 448	6,80
Vohisaaren vesi- ja vemärlinjat	250 000		250 000	0	0,00
Vesitornin saneeraus	15 000		15 000	13 287	88,60
Viherkastiala				15 192	
Yhteensä	975 000	0	975 000	145 145	14,89
INVESTOINNIT YHTEENSÄ	TA 2019	TA muutos	TA muut. jälk.	Toteuma	Tot. %
MENOT YHTEENSÄ	5 520 000	704 000	6 224 000	2 816 742	45,26
TULOT YHTEENSÄ	200 000		200 000	252 560	126,28
NETTO YHTEENSÄ	5 320 000	704 000	6 024 000	2 564 182	42,57

2.5 Yhteenvedo käyttötalouden määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

	Määrärahat (tEUR)						Tuloarviot (tEUR)						TA netto	Netto
	ATA	TA muutokset	MTA	Toteuma	Poikkeama	(Poikkeama %)	ATA	TA muutokset	MTA	Toteuma	Poikkeama	(Poikkeama %)		
KÄYTTÖTALOUS-OSA														
Tarkastuslautakunta														
Tarkastustoimi	16		16	17,5	2,0	9,42 %								
Kunnanhallitus														
Hallintopalvelut	2 362	70,5	2 432	2 118	-314	-12,91 %	734		734	647	-86	-11,77	-1 699	-1 471
Talous- ja tukipalvelut	2 506		2 506	2 262	-244	-9,74 %	1 798		1 798	1 805	7	0,40	-708	-457
Maankäyttö ja kaavoitus	136		136	80	-55	-40,88 %	4		4	2	-2	-56,41	-132	-79
Sosiaalipalvelut, terveyspalvelut	24 605	420	25 025	24 343	-682	-2,72 %	35		35	152	117	334,70	-24990	-24 191
Elinvoimautakunta														
Elinvoimapalvelut	1 440		1 440	1 445	16	1,08 %	92		92	151	59	64,48	-1 348	-1 305
Sivistyslautakunta														
Sivistyspalvelut	12 537		12 537	12 262	-275	-2,19 %	700		700	821	121	17,20	-11836	-11441
Tekninen lautakunta														
Tekniset palvelut	3 193		3 193	3 185	-7	-0,23 %	3 807		3 807	3 955	149	3,90	614	770
Vesihuoltolaitos	738		738	752	14	1,87 %	1 578		1 578	1 377	-201	-12,75	840	625
Rakennus- ja ympäristöjaosto														
Rakennusvalvonta	203	38	241	250	9	3,64 %	108		108	104	-4	-3,64	-134	-147
Ympäristönsuojelu	197		197	201	4	2,09 %	17		17	60	43	252,20	-180	-141
INVESTOINTIOSA														
Kunnanhallitus														
Hallintopalvelut	550	179	729	606	-123		200		200	253	53		-529	-353
Talous- ja tukipalvelut														
Maankäyttö ja kaavoitus														
Sosiaalipalvelut, terveyspalvelut														
Sivistyslautakunta														
Sivistyspalvelut														
Tekninen lautakunta														
Tekniset palvelut	2 745	275	3 020	1 765	-1 255								-3 020	-1 765
Vesihuoltolaitos	2 205	205	2 410	446	-1 964								-2 410	-446

Käyttötaloulososassa valtuustoon nähden sitova taso on tuottojen ja kulujen erotus eli netto.

Investointiosan osalta oheisessa taulukossa on esitetty talousarviovuodelle 2019 talousarvioon sitovaksi määritettyjen hankkeiden määrärahat ja toteumat.

3 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

3.1 Tuloslaskelma

	TP 2019		TP 2018	
Toimintatuotot				
Myyntituotot	2 729 932,09		2 533 919,16	
Maksutuotot	484 160,92		483 149,17	
Tuet ja avustukset	416 899,03		393 397,60	
Muut toimintatuotot	1 273 583,58	4 884 375,62	1 446 182,06	4 836 647,99
Toimintakulut				
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot yhteensä	-8 331 566,94		-8 421 524,95	
Henkilösvukulut				
Eläkekulut	-2 192 719,95		-2 130 659,33	
Muut henkilösvukulut	-239 065,99		-288 235,48	
Palvelujen ostot	-28 784 122,99		-29 784 131,19	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 972 995,10		-1 910 966,64	
Avustukset	-732 965,95		-660 933,02	
Muut toimintakulut	-484 118,21	-42 737 555,13	-470 671,48	-43 647 122,09
Toimintakate		-37 853 179,51		-38 810 474,10
Verotulot		23 392 200,67		22 204 888,12
Valtionosuudet		16 263 961,00		16 539 114,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	2 306,52		1 554,45	
Muut rahoitustuotot	199 384,51		400 124,75	
Korkokulut	-124 522,56		-86 446,88	
Muut rahoituskulut	-3 371,65	73 796,82	-1 158,14	314 074,18
Vuosikate		1 876 778,98		247 602,20
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 551 160,33		-2 397 713,45	
Arvonalentumiset	0,00	-2 551 160,33	0,00	-2 397 713,45
Tilikauden tulos		-674 381,35		-2 150 111,25
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)		793 744,13		-340 415,43
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)		0,00		1 000 000,00
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)		119 362,78		-1 490 526,68

3.2 Tase

	2019	2018
VASTAAVAA		
A PYSYVÄT VASTAAVAT	43 101 687,50	42 912 299,68
I Aineettomat hyödykkeet	148 248,49	165 327,65
2. Tietokoneohjelmistot	6 880,11	24 042,89
3. Muut pitkävaikutteliset menot	141 368,38	141 284,76
II Aineelliset hyödykkeet	35 941 471,63	35 878 809,18
1. Maa- ja vesialueet	5 232 277,81	5 198 457,25
2. Rakennukset	18 006 097,59	19 579 184,31
3. Kiinteät rakenteet ja laitteet	9 197 537,65	9 771 126,80
4. Koneet ja kalusto	165 412,26	237 517,35
6. Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	3 340 146,32	1 092 523,47
III Sijoitukset	7 011 967,38	6 868 162,85
1. Osakkeet ja osuudet	6 780 804,91	6 637 000,38
3. Muut lainasaamiset	191 512,47	191 512,47
4. Muut saamiset	39 650,00	39 650,00
B TOIMEKSIANTOJEN VARAT	428 247,35	430 720,95
2. Lahjoitusrahastojen varat	428 247,35	430 720,95
C VAIHTUVAT VASTAAVAT	2 387 479,96	6 226 238,34
II Saamiset	1 240 232,34	978 469,85
Lyhytaikaiset saamiset	1 240 232,34	978 469,85
1. Myyntisaamiset	427 263,84	404 068,41
2. Lainasaamiset	8 000,00	20 000,00
3. Muut saamiset	210 480,70	266 620,32
4. Siirtosaamiset	594 487,80	287 781,12
IV Rahat ja pankkisaamiset	<u>1 147 247,62</u>	<u>5 247 768,49</u>
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>45 917 414,81</u>	<u>49 569 258,97</u>

VASTATTAVAA	2019	2018
A OMA PÄÄOMA	24 486 918,52	24 367 555,74
I Peruspääoma	15 061 194,75	15 061 194,75
IV Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	9 306 360,99	10 796 887,67
TILIKAUDEN YLJÄÄMÄ/ALJÄÄMÄ	119 362,78	-1 490 526,68
B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	3 679 929,29	4 473 673,42
1. Poistoero	3 679 929,29	4 473 673,42
D TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	589 475,56	629 829,30
2. Lahjoitusrahastojen pääomat	589 475,56	629 829,30
E VIERAS PÄÄOMA	17 161 091,44	20 098 200,51
I Pitkäaikainen	13 133 180,85	13 901 117,31
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	9 463 341,96	10 343 340,64
3. Lainat julkisyhteisöiltä	63 988,53	80 801,07
7. Muut velat	3 605 850,36	3 476 975,60
II Lyhytaikainen	4 027 910,59	6 197 083,20
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	879 998,68	1 032 203,68
3. Lainat julkisyhteisöiltä	16 812,59	16 535,75
5. Saadut ennakot	144 079,37	186 035,13
6. Ostovelat	1 293 015,36	2 187 687,64
7. Muut velat	203 051,66	231 290,58
8. Siirtovelat	1 490 952,93	2 543 330,42
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>45 917 414,81</u>	<u>49 569 258,97</u>

3.3 Rahoituslaskelma

	2019		2018	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	1 876 778,98		247 602,20	
Tulorahoituksen korjaukset	-271 366,33	1 605 412,65	-397 923,57	-150 321,37
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-2 816 741,82		-4 885 637,69	
Rahoitusosuudet inv.menoihin	0,00		260 678,20	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	347 560,00	-2 469 181,82	272 640,00	-4 352 319,49
Toiminnan ja investointien rahavirta		-863 769,17		-4 502 640,86
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten vähennys	0,00	0,00	17 691,58	17 691,58
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00		4 500 000,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 048 739,38		-887 999,10	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0,00	-1 048 739,38	0,00	3 612 000,90
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen verojen ja pääomien muutokset	-37 880,14		-73 752,77	
Saamisten muutos	-261 762,49		388 712,79	
Korottomien velkojen muutos	-1 888 369,69	-2 188 012,32	1 858 769,31	2 173 729,33
Rahoituksen rahavirta		-3 236 751,70		5 803 421,81
Rahavarojen muutos		-4 100 520,87		1 300 780,95
Rahavarojen muutos				
Rahavarat 31.12.	1 147 247,62		5 247 768,49	
Rahavarat 1.1.	5 247 768,49	-4 100 520,87	3 946 987,54	1 300 780,95

3.4 Konsernituloslaskelma

KONSERNITULOSLASKELMA

	2019	2018
Toimintatuotot	25 734 062,72	24 707 835,32
Toimintakulut	-62 318 893,83	-62 502 733,93
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	23 329,49	4 032,80
TOIMINTAKATE	-36 561 501,63	-37 790 865,81
Verotulot	23 360 390,63	22 204 888,12
Valtionosuudet	16 476 379,31	16 755 280,80
Rahoitustuotot ja -kulut	-172 869,06	-177 051,69
Korkotuotot	8 291,46	5 408,32
Muut rahoitustuotot	211 480,53	116 938,54
Korkokulut	-300 513,90	-222 044,35
Muut rahoituskulut	-92 127,15	-77 354,20
VUOSIKATE	3 102 399,25	992 251,41
Poistot ja arvonalentumiset	-3 544 459,97	-3 390 497,60
Suunnitelman mukaiset poistot	-3 539 144,64	-3 390 497,60
Omistuksen eliminointierot	-2 230,68	0,00
Arvonalentumiset	-3 084,65	0,00
TILIKAUDEN TULOS	-442 060,73	-2 398 246,20
Tilinpäätössiirrot	89,60	331,70
Tilikauden verot	-69 898,10	-66 026,44
Laskennalliset verot	13 781,60	-19 370,51
Vähemmistöosuus tilikauden tuloksesta	-55 036,13	-62 518,37
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-553 123,75	-2 545 829,82

3.5 Konsernitase

VASTAAVAA	2019	2018
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	56 627,27	73 865,11
Muut pitkävaikutteiset menot	550 684,61	563 178,18
Ennakkomaksut ja keskeneneräiset hyödykkeet	61 190,31	5 254,35
Aineettomat hyödykkeet	668 502,19	642 297,64
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	5 776 455,36	5 730 357,18
Rakennukset	26 884 306,71	27 597 205,41
Kiinteät rakenteet ja laitteet	10 081 146,78	10 513 732,71
Koneet ja kalusto	2 008 390,86	2 063 643,21
Muut aineelliset hyödykkeet	1 548 959,59	715 861,74
Ennakkomaksut ja keskeneneräiset hankinnat	9 105 037,02	6 542 347,25
Aineelliset hyödykkeet	55 404 296,32	53 163 147,50
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	1 571 642,14	1 568 966,07
Muut osakkeet ja osuudet sekä osakkeiden arvonorotukset	492 191,12	479 417,49
Muut lainasaamiset	119 550,19	121 737,51
Muut saamiset	29 151,08	24 345,45
Sijoitukset	2 212 534,53	2 194 466,53
PYSYVÄT VASTAAVAT	58 285 333,04	55 999 911,66
TOIMEKSIANTOJEN VARAT		
Valtion toimeksiantot	104 128,48	125 773,77
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	428 807,51	431 191,85
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	532 935,99	556 965,62
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	246 959,38	239 183,29
Muu vaihto-omaisuus	4 742,78	3 863,86
Vaihto-omaisuus	251 702,16	243 047,15
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Laskennalliset verosaamiset	4 033,84	7 918,42
Muut saamiset	4 768,17	5 182,35
Säntosaamiset	35 402,77	29 475,36
Pitkäaikaiset saamiset	44 204,78	42 576,13
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	1 742 136,01	2 288 368,15
Lainasaamiset	8 229,77	20 924,87
Laskennalliset verosaamiset	21 798,69	23,64
Muut saamiset	621 952,75	782 199,74
Säntosaamiset	777 712,31	491 484,31
Lyhytaikaiset saamiset	3 171 829,53	3 583 000,71
Saamiset	3 216 034,32	3 625 576,84
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	193,78	170,51
Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin	2 366,36	466,01
Joukkovelkakirjalainasaamiset	48 685,34	64 679,78
Muut arvopaperit	2 486,35	2 374,22
Rahoitusarvopaperit	53 731,83	67 690,51
Rahat ja pankkisaamiset	4 232 800,09	8 766 954,35
VAIHTUVAT VASTAAVAT	7 754 268,40	12 703 268,85
VASTAAVAA	66 572 537,42	69 260 146,13

VASTATTAVAA	2019	2018
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	15 061 194,75	15 061 194,75
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma	4 296,97	4 296,97
Arvonkorotusrahasto	6 860,00	6 860,00
Muut omat rahastot	20 379,69	20 469,29
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	14 078 146,48	16 623 976,30
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-553 123,75	-2 545 829,82
OMA PÄÄOMA	28 617 754,15	29 170 967,50
VÄHEMMISTÖOSUUDET	377 423,91	317 208,51
PAKOLLISET VARAUKSET		
Muut pakolliset varaukset	543 436,99	776 873,18
PAKOLLISET VARAUKSET	543 436,99	776 873,18
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Valtion toimeksiantot	104 128,48	125 773,77
Lahjoitusrahastojen pääomat	643 893,99	723 120,21
Muut toimeksiantojen pääomat	23,23	3,20
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	748 045,69	848 897,18
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen vieras pääoma		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	17 855 499,45	17 483 752,89
Lainat julkisyhteisöiltä	608 809,65	724 567,38
Lainat muilta luotonantajilta	3 652 494,16	3 780 987,59
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	22 116 803,26	21 989 307,86
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma		
Muut velat	4 622 197,54	4 198 199,72
Laskennalliset verovelat	6 569,77	7 131,48
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	4 628 767,31	4 205 331,20
Pitkäaikainen vieras pääoma	26 745 570,57	26 194 639,06
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	1 395 707,44	1 431 287,49
Lainat julkisyhteisöiltä	119 294,82	166 043,92
Lainat muilta luotonantajilta	131 601,92	93 037,38
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	1 646 604,18	1 690 368,79
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma		
Saadut ennakot	175 872,29	217 501,01
Ostovelat	2 934 917,89	4 252 565,27
Muut velat	738 958,16	701 557,18
Siirtovelat	3 773 552,40	4 808 064,54
Laskennalliset verovelat	270 401,19	281 503,93
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	7 893 701,92	10 261 191,93
Lyhytaikainen vieras pääoma	9 540 306,10	11 951 560,72
VIERAS PÄÄOMA	36 285 876,67	38 146 199,78
VASTATTAVAA	66 572 537,42	69 260 146,13

3.6 Konsernirahoituslaskelma

Konsernin rahoituslaskelma (EUR)	2019	2018
Toiminnan rahavirta	2 495 711,51	661 146,66
Vuosikate	3 102 399,25	992 251,41
Tilikauden verot	-69 898,10	-66 026,44
Tulorahoituksen korjaukset	-536 789,64	-265 078,31
Investointien rahavirta	-5 523 909,58	-8 373 970,54
Investointimenot	-6 310 481,46	-9 524 739,04
Rahoitusosuudet investointimenoihin	408,52	260 678,20
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	786 163,36	890 090,30
Investointien rahavirta	-5 523 909,58	-8 373 970,54
Toiminnan ja investointien rahavirta	-3 028 198,07	-7 712 823,87
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	-2 618,31	45 350,78
Antolainasaamisten lisäykset	-4 805,64	0,00
Antolainasaamisten vähennykset	2 187,33	45 350,78
Antolainauksen muutokset	-2 618,31	45 350,78
Lainakannan muutokset	83 730,78	7 265 395,74
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	1 806 054,00	8 631 090,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 724 768,36	-1 352 116,16
Lyhytaikaisten lainojen muutos	2 445,14	-13 578,10
Oman pääoman muutokset	5 179,28	-33 464,68
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 606 206,63	2 296 954,01
Rahoituksen rahavirta	-1 519 914,87	9 574 235,84
Rahavarojen muutos	-4 548 112,94	1 861 411,97
Rahavarat 31.12.	4 286 531,92	8 834 644,86
Rahavarat 1.1.	8 834 644,86	6 973 232,89
Rahavarojen muutos	-4 548 112,94	1 861 411,97

4 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

4.1.1 Kunnan tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteiden mukaisesti. Suoriteperusteesta poiketen verotulot on kirjattu niiden tilitysajankohdan mukaisesti ao. tilikaudelle.

Pysyvät vastaavat

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Pälkäneen kunnan poistosuunnitelmaa muutettiin 8.2.2016 ja poistosuunnitelmaa on sovellettu vuoden 2015 tilinpäätöksestä lähtien. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseessa hankintamenoon tai sitä alempaan arvoon. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa.

Rahoitusomaisuus

Saamiset ja rahoitusomaisuus on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

4.1.2 Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty tytäryhteisöt ja kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä. Kiinteistö Oy Luopioisten Pienteollisuustalo on siirtynyt osakkuusyhtiöstä tytäryhtiöksi vuonna 2017.

Osakkuusyhteistöistä yhdistelemättä on jätetty asunto-osakeyhtiöt. Kunnalla on sääntöihin perustuva määräysvalta Pälkäneen Tauko osuuskunnassa. Osuuskunta on jätetty yhdistelemättä konserniin. Em. tahoja ei ole yhdistelty konserniin, koska niiden merkitys on riittävän vähäinen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi konsernin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Konsernia koskeva taulukko on esitetty toimintakertomuksen kohdassa 1.8.1.

Sisäiset liiketapahtumat

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta.

Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa vapaaehtoiset ja verotusperusteiset varaukset sekä poistoero on jaettu vapaaseen omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. Jako on otettu huomioon omistuksen eliminoinnissa, vähemmistöosuuksien erottamisessa sekä osakkuusyhteisöjen yhdistelemissä.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa.

4.2 Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

Liitetieto 6

Kunnan ulkoiset toimintatuotot tehtävälajeittain	TP 2019	TP 2018
Hallintopalvelut	506 689	631 918
Talous- ja tukipalvelut	451 371	543 802
Maankäyttö ja kaavoitus	1 526	7 544
Elinvoimapalvelut	143 020	83 482
Sosiaali- ja terveyspalvelut	152 144	40 000
Sivistyspalvelut	820 906	761 537
Tekniset palvelut	1 264 494	1 540 826
Rakennus- ja ympäristöjaosto	162 476	84 591
Vesilaitos	1 192 549	1 142 946
Kunnan toimintatuotot yhteensä	4 695 176	4 836 646

Liitetieto 7

Verotulojen erittely	TP 2019	TP 2018
Kunnan tulovero	19 814 878	18 847 097
Osuus yhteisöveron tuotoista	1 217 315	1 191 653
Kiinteistövero	2 360 007	2 166 138
Verotulot yhteensä	23 392 201	22 204 888

Liitetieto 8

Valtionosuukalien erittely	TP 2019	TP 2018
Laskennalliset valtionosuudet		
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	12 746 017	13 099 757
Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus	4 243 436	4 143 294
Opetus ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	- 725 492	- 703 937
Valtionosuudet yhteensä	16 263 961	16 539 114

Liitetieto 9

Palvelujen ostojen erittely	TP 2019	TP 2018
Asiakaspalvelujen ostot	25 052 752	25 850 746
Muiden palvelujen ostot	3 731 371	3 913 385
Kunnan palvelujen ostot yhteensä	28 784 123	29 764 131

Liitetieto 11 – Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista kunnan tilinpäätöksessä

Poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan.

Arvioidut poistoajat ja poistomenetelmät ovat:

Aineettomat oikeudet

Tasapoisto 5-20 vuotta

Muut pitkävaikutteiset menot	Tasapoisto 2 – 5 vuotta
Rakennukset ja rakennelmat	Tasapoisto 10 - 30 vuotta
Kiinteät rakenteet ja laitteet	
Kadut, tiet, torit ja puistot	Tasapoisto 15 vuotta
Muut kiinteät rakenteet ja laitteet	Tasapoisto 10 – 30 vuotta
Koneet ja kalusto	Tasapoisto 3 – 15 vuotta
Rakennusten peruskorjaukset	Tasapoisto 10 – 30 vuotta hankekohtaisesti

Lilietieto 12

Pakollisten varausten muutokset	Konserni		Kunta	
	TP 2019	TP 2018	TP 2019	TP 2018
Eläkevastuu 1.1	0,00	0,00	0,00	0,00
Lisäykset tilikaudella	0,00	0,00	0,00	0,00
Vähennykset tilikaudella	0,00	0,00	0,00	0,00
Eläkevastuu 31.12.				
Potilasvakuutusmaksu 1.1.	762 993,69	661 472,70	0,00	0,00
Lisäykset tilikaudella	0,00	101 520,99	0,00	0,00
Vähennykset tilikaudella	-226 448,02	0,00	0,00	0,00
Potilasvakuutusmaksu 31.12.	536 545,67	762 993,69	0,00	0,00
Muut pakolliset varaukset 1.1.	13 879,48	158 305,23	0,00	0,00
Lisäykset tilikaudella	0,00	6 426,90	0,00	0,00
Vähennykset tilikaudella	-6 988,16	-150 852,65	0,00	0,00
Muut pakolliset varaukset 31.12.	6 891,32	13 879,48	0,00	0,00

Lilietieto 13

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot	Konserni		Kunta	
	TP 2019	TP 2018	TP 2019	TP 2018
Muut toimintatuotot				
Maa- ja vesialueiden myyntivoitot	193 057,85	247 923,57	193 057,85	247 923,57
Osakkeiden myyntivoitot	33 267,66	1 437,28	33 267,66	0,00
Rakennusten myyntivoitot	47 527,82	16,10	47 500,00	0,00
Muut myyntivoitot	31 043,36	347,93	0,82	0,00
Myyntivoitot yhteensä	304 896,69	249 724,88	273 826,33	247 923,57
Muut toimintakulut				
Käyttöomaisuuden myyntitappiot, maa-alueet	-2 460,00	0,00	-2 460,00	0,00
Käyttöomaisuuden myyntitappiot, osakkeet	0,00	0,00	0,00	0,00
Käyttöomaisuuden myyntitappiot, rakennukset	0,00	0,00	0,00	0,00
Käyttöomaisuuden myyntitappiot, muut	-5,86	-16 370,90	0,00	0,00
Myyntitappiot yhteensä	-2 465,86	-16 370,90	-2 460,00	0,00

Liitetieto 15

Osinkotuottojen ja peruspääoman korkojen ja pääoman palautuksen erittely	Konserni		Kunta	
	TP 2019	TP 2018	TP 2019	TP 2018
Osinkotuotot muista yhteisöistä	118 030	8 057	118 030	8 057
Peruspääoman korot kuntayhtymiltä	73 182	73 182	73 182	73 182
Pääoman palautus kuntayhtymiltä	0	290 100	0	290 100
Osinkotuotot ja peruspääoman korkotuotot yhteensä	191 212	371 339	191 212	371 339

Liitetieto 16

Erittely poistoeron muutoksesta	TP 2019	TP 2018
Investointivaraukseen liittyvä poistoeron muutos	793 744	-340 415
Poistoeron muutokset yhteensä	793 744	-340 415

4.3 Tasetta koskevat liitetiedot

4.3.1 Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

Liitetieto 18

Arvonkorotukset	Konserni		Kunta	
	TP 2019	TP 2018	TP 2019	TP 2018
Maa- ja vesialueet				
Arvo 1.1	0,00	0,00	0,00	0,00
Arvonkorotukset	0,00	0,00	0,00	0,00
Arvonkorotusten purku	0,00	0,00	0,00	0,00
Arvo 31.12	0,00	0,00	0,00	0,00
Rakennukset				
Arvonkorotusten muutos	0,00	0,00	0,00	0,00
Arvo 31.12	0,00	0,00	0,00	0,00
Arvonkorotukset yhteensä 31.12.	0,00	0,00	0,00	0,00

Liitetieto 19. Pysyvät vastaavat	Aineettomat hyödykkeet				Aineelliset hyödykkeet				KAIKKI YHTEENSÄ	
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkä- vaikutteiset menot	Yhteensä	Maa-alueet	Rakennukset	Kilnit rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Konsernit hankinnat		Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	+	24 042,89	141 284,76	165 327,65	5 198 457,25	9 771 126,80	237 517,35	1 092 523,47	35 878 809,18	36 044 136,83
Liätykset tilikauden aikana	+		0,00	0,00	59 282,71	240 846,39		2 331 893,85	2 666 007,95	2 666 007,95
Rahoitusosuudet tilikaudella	-								0,00	0,00
Vähennykset tilikauden aikana	-		43 802,18	43 802,18	25 462,15			-84 271,00	25 462,15	69 264,33
Sirrot erien välillä	+-		84 271,00	84 271,00					-84 271,00	0,00
Tilikauden poisotot	-	17 162,78	40 385,20	57 547,98					2 493 612,35	2 551 160,33
Arvonlaskennukset ja niiden palaut	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00
Poistamaton hankintameno 31.12.		6 880,11	141 368,38	148 248,49	5 232 277,81	9 197 537,65	165 412,26	3 340 146,32	35 941 471,63	36 089 720,12
Arvonkorotukset	+	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kirjanpito- ja tasearvo 31.12.		6 880,11	141 368,38	148 248,49	5 232 277,81	9 197 537,65	165 412,26	3 340 146,32	35 941 471,63	36 089 720,12
Olemattaiset liisipoisotot		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Erityily olennaisista liisipoisista		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Pysyvien vastaavien sijoitukset	Osakkeet ja osuudet				Jvk-, muut laina- ja muut saamiset				Yhteensä
	Osakkeet konserni- yhtiöt	Osakkeet omistusyht. yhteisöt	Kuntayhty- misoosuudet	Muut osuudet	Jvk- saamiset	Saamiset konserni- yhteisöt	Saamiset kunta- yhtymä-	Saamiset muut yhteis- öit	
Poistamaton hankintameno 1.1.	+	1 876 118,33	1 457 456,18	3 071 841,29	231 584,58	0,00	0,00	111 814,18	231 162,47
Liätykset	+	145 000,00			5 733,87				0,00
Vähennykset	-		6 929,34		6 929,34				0,00
Sirrot erien välillä	-		-2 500,00		2 500,00				0,00
Hankintameno 31.12.		2 021 118,33	1 448 026,84	3 071 841,29	239 818,45	0,00	0,00	111 814,18	231 162,47
Arvonlaskennukset	-	0,00	0,00	0,00	0,00				0,00
Arvonkorotukset	+	0,00	0,00	0,00	0,00				0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.		2 021 118,33	1 448 026,84	3 071 841,29	239 818,45	0,00	0,00	111 814,18	231 162,47

Liitetieto 20 – 22 Omistuksia muissa yhteisöissä koskevat liitetiedot

Omistukset muissa yhteisöissä	Kotipaikka	Omistusosuus		Kuntakonsernin osuus (tEUR)		
		Kunta	Konserni	omasta pääomasta	vieraasta pääomasta	tilikauden voitosta / tappiosta
Tytär yhteisöt						
Pälkäneen Asuntotuotanto Oy	Pälkäne	100,0 %	100,0 %	828	1 470	0
Pälkäneen Ahuelämpö Oy	Pälkäne	100,0 %	100,0 %	920	1 516	127
Pälkäneen Valokuitu Oy	Pälkäne	100,0 %	100,0 %	18	5 127	-125
Kiinteistö Oy Luopioisten Pientecollisuustalo *	Pälkäne	78,0 %	78,0 %	106	0	0
Kuntayhtymät						
Pirkanmaan sairaanhoitopiiri	Tampere	1,9 %	1,9 %	3 922	10 927	181
Valkeakosken seudun koulutuskuntayhtymä	Valkeakoski	1,6 %	1,6 %	176	26	-13
Pirkanmaan liitto	Tampere	1,3 %	1,3 %	18	80	0
Koulutuskeskuntayhtymä Tavastia	Hämeenlinna	0,2 %	0,2 %	59	18	-10
Osakkuusyhteisöt						
Luopioisten vesihuolto Oy	Pälkäne	42,5 %	42,5 %	0	0	0
Osakkuusyhteisöt, keskinäinen kiinteistöosakeyhtiö, ei yhdistelty konsernitilinpäätökseen						
Kiinteistö Oy Pälkäneen Liikekeskus *	Pälkäne	20,0 %	20,0 %	0	0	0
Osakkuusyhteisöt, asunto-osakeyhtiöt, ei yhdistelty konsernitilinpäätökseen						
As Oy Rantakukkia	Pälkäne	26,5 %	26,5 %	77	1	1
As Oy Luopioisten Retkitie	Pälkäne	25,7 %	25,7 %	82	0	0
As Oy Aitoonrivi *	Pälkäne	26,6 %	26,6 %	65	1	0
As Oy Luopioisten Retkipirtti	Pälkäne	31,8 %	31,8 %	108	0	0
As Oy Kyläkantola	Pälkäne	37,1 %	37,1 %	107	14	-6
As Oy Tiilivakki *	Pälkäne	40,2 %	40,2 %	150	0	0
As Oy Luopioisten Kokinrivi	Pälkäne	30,4 %	30,4 %	146	0	0

*Vuoden 2019 tilinpäätöstietoja ei saatavilla

*Kiinteistö Oy Pälkäneen Liikekeskus myyty tilikauden 2019 aikana

Liitetieto 23

Saamisten erittely	TP 2019		TP 2018	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
Kunta				
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset	0,00	0,00	0,00	14 220,34
Lainasaamiset	91 648,29	0,00	91 648,29	0,00
Muut saamiset	27 700,00	0,00	27 700,00	0,00
Siirtosaamiset	0,00	0,00	0,00	9 480,77
Yhteensä	119 348,29	0,00	119 348,29	23 701,11
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä				
Myyntisaamiset	0,00	0,00	0,00	247,50
Siirtosaamiset	0,00	73 182,16	0,00	73 182,16
Yhteensä	0,00	73 182,16	0,00	73 429,66
Saamiset yhteensä	119 348,29	73 182,16	119 348,29	97 130,77

Litetieto 24

Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät	Konserni		Kunta	
	TP 2019	TP 2018	TP 2019	TP 2018
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Tulojäämät				
Kelan korvaus työterveyshuollosta	93 357,06	89 618,04	40 000,00	40 000,00
EU-tuet ja avustukset	0,00	0,00	0,00	0,00
Työttömien ja tapaturmamaksun pal.	18 889,26	18 823,51	18 889,26	18 823,51
Muut tuet ja avustukset	46 097,42	59 916,45	39 872,95	100 316,61
Kangasalan kunta sote-palv. palaut.	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut tulojäämät	195 347,75	341 949,82	0,00	0,00
Kuntayhtymien maksuosuuserä	405 130,69	0,00	405 130,69	0,00
Muut lyhytaikaiset	36 302,00	0,00	36 302,00	0,00
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	795 124,18	510 307,82	540 194,90	159 140,02

4.3.2 Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

Liitetieto 25

Oman pääoman erittely	Konserni		Kunta	
	TP 2019	TP 2018	TP 2019	TP 2018
Peruspääoma 1.1.	15 065 491,72	15 065 491,72	15 061 194,75	15 061 194,75
Lisäykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Vähennykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Peruspääoma 31.12.	15 065 491,72	15 065 491,72	15 061 194,75	15 061 194,75
Arvonkorotusrahasto 1.1.	6 860,00	6 860,00	0,00	0,00
Lisäykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Vähennykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Arvonkorotusrahasto 31.12.	6 860,00	6 860,00	0,00	0,00
Muut omat rahastot				
Vahinkorahaston pääoma 1.1.				
Muut omat rahastot yhteensä 1.1.	20 469,29	20 800,99	0,00	0,00
Lisäykset	0,00	0,00	0,00	0,00
Vähennykset	0,00	331,70	0,00	0,00
Muut omat rahastot yhteensä 31.12.	20 469,29	20 469,29	0,00	0,00
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	14 078 146,48	16 623 976,30	9 306 360,99	10 796 887,67
Aikaisempiin tilikausiin liittyvät korjaukset	0,00	0,00	0,00	0,00
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.	14 078 146,48	16 623 976,30	9 306 360,99	10 796 887,67
Tilikauden yli-/alijäämä	-553 123,75	-2 545 829,82	119 362,78	-1 490 526,68
Oma pääoma yhteensä	28 617 754,15	29 170 967,50	24 486 918,52	24 367 555,74

Liitetieto 27

Pitkäaikaiset velat (yli viisi vuotta), kunta	TP 2019	TP 2018
Velan osuus, joka erääntyy 1.1.2025 jälkeen		
Lainat rahoituslaitoksilta	5 943 347,24	6 823 345,92
Lainat julkisyhteisöiltä	6 163,93	14 658,24
Pitkäaikaiset velat yhteensä	5 949 511,17	6 838 004,16

Liitetieto 29

Pakolliset varaukset	Konserni		Kunta	
	TP 2019	TP 2018	TP 2019	TP 2018
Potilasvahinkovakuutusmaksuvastuu	536 545,67	762 993,69	0,00	0,00
Muut pakolliset varaukset	6 891,32	13 879,48	0,00	0,00
Yhteensä	543 436,99	776 872,87	0,00	0,00

Liitetieto 30

Vieras pääoma Kunta	TP 2019		TP 2018	
	Pitkääkaiset	Lyhytaikaiset	Pitkääkaiset	Lyhytaikaiset
Velat tytäryhteisöille				
Ostovelat	0,00	00,00	0,00	42 389,48
Yhteensä	0,00	0,00	0,00	42 389,48
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä				
Ostovelat	0,00	33 944,41	0,00	16 959,00
Yhteensä	0,00	33 944,41	0,00	16 959,00
Vieras pääoma yhteensä	0,00	33 944,41	0,00	59 348,48

Liitetieto 32

Muiden velkojen erittely	Konserni		Kunta	
	TP 2019	TP 2018	TP 2019	TP 2018
Muut velat				
Liittymismaksuvelat	4 622 197,54	4 198 199,72	3 605 850,36	3 476 975,60
Yhteensä	4 622 197,54	4 198 199,72	3 605 850,36	3 476 975,60

Liitetieto 33

Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät	Konserni		Kunta	
	TP 2019	TP 2018	TP 2019	TP 2018
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Menojäämät				
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	2 848 430,86	2 768 084,23	1 082 341,48	1 090 495,14
Korkojaksotukset	51 533,76	38 617,78	26 828,57	26 854,20
Valtionosuuspalautukset ja ennakot	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut menojäämät	873 587,79	1 942 104,26	381 782,88	1 488 125,26
Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä	3 773 552,40	4 748 806,27	1 490 952,93	2 543 330,42

4.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

Liitetieto 38

Leasingvastuiden yhteismäärä	Konserni		Kunta	
	TP 2019	TP 2018	TP 2019	TP 2018
Vuokravastuut	1 549 611,67	1 363 562,50	0,00	0,00
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	419 299,82	453 291,35	0,00	0,00
Leasingvastuut yhteensä	447 686,19	594 758,74	150 442,47	224 162,90
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	151 296,86	196 235,58	81 353,09	114 959,16
Siitä kiinteistöihin liittyvät rahoitusleasingvastuut	0,00	20 986,92	0,00	20 986,92
Yhteensä	1 997 297,86	1 958 321,24	150 442,47	224 162,90

Liitetieto 39

Vastuusitoumukset	Konserni		Kunta	
	TP 2019	TP 2018	TP 2019	TP 2018
Takaukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta				
Alkuperäinen pääoma	5 972 607,83	5 825 885,04	5 972 607,83	5 825 885,04
Jäljellä oleva pääoma	5 131 041,20	5 344 836,42	5 131 041,20	5 344 836,42
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	2 610 351,33	2 754 810,94	2 610 000,00	2 754 810,94
Jäljellä oleva pääoma	1 427 751,33	1 703 610,94	1 427 400,00	1 703 610,94
Yhteensä	6 558 792,53	7 048 447,36	6 558 441,20	7 048 447,36

Liitetieto 40

Vastuu Kuntien takauskeskuksen vastuista	TP 2019	TP 2018
Kunnan osuus takausvastuista 31.12.	39 125 895	37 490 521
Kunnan osuus rahastosta 31.12.	25 742	24 086

Liitetieto 41

Muut taseen ulkopuolliset järjestelyt	Konserni		Kunta	
	TP 2019	TP 2018	TP 2019	TP 2018
Arvonlisäverotuksen palautusvastuu	78 558	82 853		
Muut vastuusitoumukset				
Alkuperäinen pääoma	0	0	0	0
Jäljellä oleva pääoma	0	0	0	0
Sopimusvastuut				
Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti kunnalle aiheutuvat velvoitteet	2 237 600	2 229 700	2 237 600	2 229 700
Seuraavalle tilikaudelle kohdistuva osuus	64 000	56 100	64 000	56 100
Sopimuksiin sisältyvät lunastusvelvoitteet*	288 809,27	279 508,04	0	0

*Vuoden 2018 tilinpäätökseen lukuun lisätty sopimuksiin sisältyvä lunastusvelvoite konsernille.

4.5 Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkiota ja intressitahotapahtumia koskevat liitetiedot

Liitetieto 44

Luottamushenkilön palkkiosta perityt ja tilittetyt luottamushenkilömaksut	TP 2019	TP 2018
Pälkäneen Kokoomus	1 294,44	1 577,49
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	1 736,41	1 730,93
Suomen Keskusta	1 013,83	1 210,06
Pälkäneen Vihreät	626,03	696,75
Aitoon Kokoomus	618,75	815,25
Luopioisten Kokoomus	466,13	491,63
Pälkäneen Perussuomalaiset	10,40	10,40
Tilittetyt luottamushenkilömaksut yhteensä	5 765,99	6 532,51

Liitetieto 45

Tilintarkastajan palkko	TP 2019	TP 2018
KPMG Oy Ab	16 205,00	2 424,20
PWC Julkistarkastus Oy		6 007,80
Tilintarkastuspalkkiot		
Palkkiot yhteensä	16 205,00	8 432,00

Liitetieto 46 – Tiedot kunnan ja sen intressitahoihin kuuluvien välisistä liiketoimista

Pälkäneen kunnan ja Pälkäneen Valokuitu Oy:n väliset liiketoimet:

- Pälkäneen kunta on tilikaudella antanut Pälkäneen Valokuitu Oy:lle tukea 400 000 euroa. Tuki perustuu lakiin laajakaistarakentamisen tuesta haja-asutusalueille 1186/2009, joka edellyttää kunnan sitoutuvan valtiontukea vastaavan osuuteen laajakaistarakentamisen tukikelpoisista kustannuksista.
- Pälkäneen kunta on myöntänyt Pälkäneen Valokuitu Oy:lle omavelkaisia takauksia yhteensä 4 000 000 euron edestä. Omavelkaisten takausten määrä ei ole muuttunut edellisestä vuodesta. Lainan takauksesta peritään takausprovisiota Euroopan komission ja De minimis-tuista annetun ohjeistuksen mukaisesti.

Pälkäneen kunnan ja muiden intressitahojen väliset liiketoimet:

- Kunnan keskeisissä luottamushenkilöissä on yritystoiminnassa mukana olevia henkilöitä. Kaikki mahdolliset hankinnat tehdään tavanomaisilla ehdoilla ja hankintalakia ja kunnan hankintaohjeita noudatetaan.

Liitetieto 48

Henkilöstön lukumäärä 31.12. toimialoittain	TP 2019			TP 2018		
	Kokoalka.	Osa-alk.	Työllistetyt	Kokoalka.	Osa-alk.	Työllistetyt
Hallintopalvelut	13	5	5	17	7	10
Maankäyttö ja kaavoitus	1			1		
Talous- ja tukipalvelut	39	4	2	35	4	2
Elinvoimapaalvelut	5	1		6	1	
Sivistyskeskus	132	35		137	39	
Tekniset palvelut	16	1		17		
Yhteensä	206	46	7	213	51	12

5 PÄLKÄNEEN VESIHUOLTOLAITOKSEN ERIYTETTY TILINPÄÄTÖS

5.1 Toimintakertomus

Pälkäneen vesihuoltolaitos on luonteeltaan kirjanpidollinen taseyksikkö, joka on eriytetty kunnan kirjanpidossa. Taseyksikkö noudattaa tasejatkuvuutta ja se pidetään kuitenkin talousarviossa kunnan muiden tehtävien yhteydessä. Vesihuoltolaitoksen tavoitteena on turvata kuntalaisille hyvä ja laadukas juomavesi sekä varmistaa ympäristön puhtaus laadukkaalla puhdistamatoiminnalla.

Vesihuoltolaitoksen toiminta oli edellisvuosiin verrattuna rauhallista. Verkostossa aiempina vuosina tehdyt saneeraustoimenpiteet alkavat näkyä ongelmien vähenemisenä ja pumppaamoille suunniteltu huolto- ja saneerauskierron alkaa näkyä entistä enemmän ongelmien vähenemisenä. Kaikki suunnitellut investoinnit eivät toteutuneet odotetulla tavalla, koska kilpaletut urakkahinnat nousivat niin korkeiksi, ettei kaikkia hankkeita pystytty toteuttamaan. Putkistosaneerauksille varatusta määrärahasista käytettiin vain osa loppuvuodesta 2019.

Talous

Talouden osalta vesihuoltolaitoksen ulkoiset toimintatuotot jäivät kokonaisuutena vuoden 2019 talousarviosta. Ulkoiset toimintatuotot olivat noin 1 287 000 euroa, jäädessä talousarvion 1 500 000 eurosta noin 213 000 euroa eli noin 14,2 prosenttia. Vesilaitoksen ulkoiset toimintatuotot toteutuivat noin 15 000 euroa budjetoitua korkeampina, kun taas viemärlaitoksen toimintatuotot jäivät budjetoidusta noin 228 000 euroa. Vesihuoltolaitoksen toimintakulut ylittivät kokonaisuutena hieman budjetin, toteutuen noin 11 000 euroa ja 1,54 prosenttia talousarviota suurempina. Vesilaitoksen toimintakulut alittivat budjetin noin 36 500 eurolla ja viemärlaitoksen ylittivät noin 47 800 eurolla.

5.1.1 Hallinto ja organisaatio

Pälkäneen vesihuoltolaitos on kunnan omistama vesihuoltolaitos ja kuuluu osaksi Pälkäneen kuntaa. Vesihuoltolaitoksen asiat päätetään Pälkäneen kunnan teknisessä lautakunnassa ja vesihuoltolaitos on osa teknisen toimen yksikköä.

Henkilöstö

Vesihuoltolaitoksella on vesihuollon työnjohtaja ja kaksi vesihuoltolaitoksen hoitajaa. Lisäksi vesihuoltolaitoksen toiminnassa oli mukana tekninen suunnittelujohtaja, joka irtisanoutui kesällä 2019. Hänen paikalleen ei palkattu ketään uutta vaan henkilöä vaan hänen työnsä siirtyivät tekniselle johtajalle. Tekninen johtaja vastaa tälläkin hetkellä suunnittelun ohella vesihuoltolaitoksen taloudesta, kilpailutuksesta ja laitosten saneeraustöiden valvonnasta ja vesihuoltolaitoksen verkoston rakennuttamisen valvonnasta uudis- ja saneerauskohteissa yhdessä vesihuoltolaitoksen työnjohtajan kanssa. Työnjohtajan panos näissä töissä on erittäin arvokasta ja myös vaativaa. Vesihuollon työnjohtaja toimii vesihuoltolaitoksen hoitajien työnjohtajana.

Pääsääntöisesti käyttötoiminta saadaan hoidettua omalla henkilöstöllä, mutta lomien, sairastapausten yms. sattuessa joudutaan käyttämään tekniseltä toimelta koulutettuja apuhenkilöstöä. Henkilöstömäärä on hyvin niukka ja siksi vesihuoltolaitoksella on käytössä tarvittaessa ostopalveluna yksi ulkopuolinen koulutettu työntekijä tekemään hätätyötä vesihuoltolaitokselle.

5.1.2 Olennaiset tapahtumat ja muutokset toiminnassa ja taloudessa

Vesijohtoverkostossa sattui vuoden aikana muutamia vuotoja, mutta kokonaisuudessa ongelmien määrä pysyi maltillisena. Vuoden 2019 aikana korjattiin vuotoja 8 kpl, avattiin viemäritukoksia 3 kpl sekä muita ongelmia oli 4kpl. Muissa ongelmissa haittaavimmat olivat sähkökatkoista johtuvat jätevedenpumppaamoiden käynnin katkeamiset ja niistä johtuneet erikoisratkaisut.

Vesihuoltolaitoksen suurin yksittäinen investointi oli Roholan kunnallistekniikan rakentaminen, joka saatiin valmiiksi syksyllä 2019.

Uutta vesijohtoverkostoa tehtiin vuoden 2019 aikana noin 1220 metriä ja viemäriverkostoa noin 1100 metriä. Viemäriverkoston saneerausta tehtiin Luopioisten keskustassa n 350 m. Vuoden 2019 hukkavesiprosentti on noin 27,5 % ja puhdistamoille tuleva huleveden osuus oli noin 39 %. Hukkavesiprosentti pieneni mutta hulevedenosuus kasvoi runsaslumisen talven johdosta.

Valtuusto hyväksyi toiminta-alueet vuoden 2018 viimeisessä valtuustossa. Toiminta-alueiden laajentuminen toi lisää liittyjiä vesihuoltolaitoksen verkostoon vuoden 2019 aikana. Vesihuoltolaiton 10 § mukaan toiminta-alueella oleva kiinteistö on liitettävä laitoksen vesijohtoon ja jätevesiviemäriin. Samassa yhteydessä hyväksyttiin vesihuollon kehittämissuunnitelmat. Kehittämissuunnitelmissa esitetään vesihuollon painopisteet, keskeiset tavoitteet ja keskeiset strategiat 5-30 vuoden aikaväliltä vesihuollon kehittymisen kannalta. Kehittämissuunnitelma ei ole laillisesti sitova asiakirja ja suunnitelmassa esitetyt toimenpiteet eivät ole pakollisia

Vuonna 2017 saatu Harhalan vedenottamon ottolupa ei ole käytössä ja vedenottoa ei ole kasvatettu vuoden 2019 aikana. Luvassa olevat ehdot/vaateet tuovat laitokselle vuotuisesti paljon työtä ja lisäkustannuksia. Tulevana vuonna ratkaistaan, onko todellista tarvetta ottaa lupaa käyttöön, koska poikkeusoloissa vettä saadaan ottaa kuitenkin enemmän poikkeusolosta johtuen ja lupa ei vaikuta nykyiseen käyttöön.

	2019	2018	2017
Lilkevalhto (eur)	1 376 780,31	1 219 357,56	1 145 831, 05
Toimintakulut (eur)	752 140,62	615 754,10	900 934,34
Verkostoon liitetyt kiinteistöt (kpl)	1 828	1 805	1 779
Laskutus (m³)			
- Vesil	221 409	218 424	203 182
- Jätevesi	179 672	182 414	168 741
Verkostopituudet (km)			
- Vesijohto	234,20	221,98	219,67
- Jätevesiviemäri	120,50	111,49	109,59
Päikkäneen vesilaitoksen toiminta-alueella verkostoon johdettu kokonaisvesimäärä (m³/a)			
- Kinnala	161 794	149 444	142 716
- Harhala	77 732	76 325	76 325
- Altoo	57 294	60 131	58 524
- Luopioinen	27 546	26 074	26 306
YHTEENSÄ	324 366	311 974	303 871

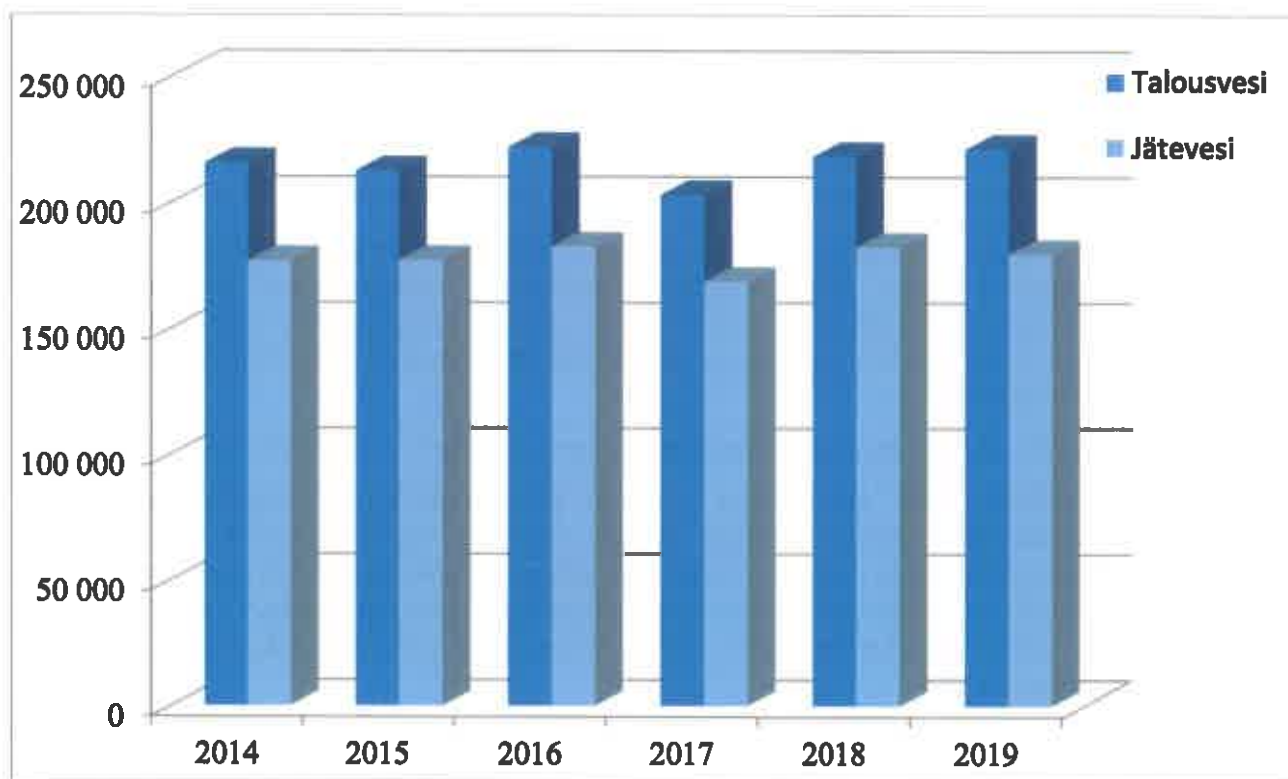
Päikäneen kunnan verkostoon vastaanotettu jätevesi (m ³ /a)			
-Tommola	228 949	245 690	238 119
-Luopioinen	41 596	41 761	45 674
-Rautajärvi	4 650	4 909	4 022
-Alto *			
-Sappee *			
YHTEENSÄ	275 195	292 360	287 815

* Sappeen ja Altoon puhdistamoiden toiminta loppui 2016 vuoden aikana ja jätevedet johdettiin Päikäneelle

Toiminnan tunnusluvutaulukko

		2019	2018	2017	2016	2015	2014
Vesilaitos	Laskutettu talousvesimäärä m ³	221 409	218 424	203 182	222 045	212 561	215 645
	Talousveden käyttömaksu eur/m ³ (alv 0 %)	2,01	2,01	1,7	1,39	1,39	1,33
Viemärlaitos	Laskutettu jätevesimäärä m ³	179 672	182 414	168 741	182 489	177 095	176 760
	Jäteveden käyttömaksu eur/m ³ (alv 0 %)	2,96	2,96	2,61	2,26	2,26	2,06

Myydyt vesimäärät

Myydyt vesimäärät m³

5.1.3 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Verkosto

Vesihuoltolaitoksen käyttömaksujen nostaminen on vähentänyt myytävän veden määrää, mutta uudet liittyjät ovat nostaneet myytävän veden osuuden lähes vuoden 2016 tasolle. Myytävän veden määrän nouseminen on vähentänyt osassa verkoston osia viemäritukoksia. Viemäriverkoston saneerausta varten on syytä tehdä vuotovesiselvitys, jolla voidaan arvioida järkevästi ja kustannustehokkaasti saneerausten oikeat kohteet. Verkoston saneerausta on joka vuosi jatkettava, jotta saadaan kirittyä kiinni saneerausvelkaa. Kiireellisemmät korjaukset vesijohdoille on nyt tehty ja saneerauksien suunnittelua tulee jatkaa siten, että seuraavina vuosina saman urakan aikana saneerataan vesi- ja viemärijohdot. Saneeraussuunnitelman yhteydessä on hyvä huomioida kunnan tulevaisuudennäkymät ja verkoston mahdollinen suurentamisen tarve. Verkoston kestävyyttä varten vesihuoltolaitoksella on käytössään vesi- ja viemärijohdoille mallintamisohjelma. Saneeraussuunnitelmassa on syytä ottaa huomioon Pirkanmaan ELY-keskuksen tekemä päätös pohjavesien rajauksesta. Uusi pohjavesialue rajautuu Kostianvirtaan saakka, jolloin Pälkäneen viemäriverkostosta Onkkaalan alueella melkein puolet on pohjavesialueella.

Sapteen alueen laajentuminen tulee olemaan lähitulevaisuuden haaste. Sapteen alueella olevien rakennuskieltoalueiden vapautuminen tulee lisäämään vesihuollon laajentamispaineita Sapteen alueelle.

Laitokset

Vedenottamot ja kaivot ovat Pälkäneellä kohtuullisessa kunnossa. Luopioisten vedenottamo tulee saneerauskohteeksi vuonna 2020 ja saneerausta varten teetettiin suunnitelmat vuonna 2019. Lisäksi laitoksilla on syytä selvittää sähköistyksen ja automaation uusimisen tarve. Automaation osalta laitoksilla on ennakoitavissa ongelmia saatavuuden kanssa, jos automaation osat hajoavat.

Aitoon uuden kaivon projektia tulee edistää selvittämällä pohjavedenvirtaussuunnat ja lisäämällä pohjaveden mittaamista varten pohjavesiputkia. Pohjaveden virtaussuuntien selvittämisen ja pohjavesiputkien asentamisen jälkeen projektia voidaan jatkaa koepumppauksilla ja luvittamisella. Tätä työtä varten on maanomistajilta pyydetty kirjallisesti tutkimusluvat ja heille järjestettiin myös asian tiimoilta infotilaisuus.

Pälkäneen vesitornille tehtiin saneeraussuunnitelma ja torni on tarkoitus saneerata kesällä 2020.

Pälkäneen vesihuoltolaitoksen puhdistamot toimivat tällä hetkellä ympäristölupavaatimusten mukaisesti, tulevaisuuden saneeraustarpeet tulevat olemaan puhdistamoiden sähköisissä ja automaatioissa. Automaatio alkaa olla ikänsä päässä ja uusia vastaavia laitteita ei löydy hajonneiden tilalle. Ympäristölupien mahdollisten tiukentumisten jälkeen laitosten saneeraukset ovat mahdollisia ja silloin tulee mietittäväksi, saneerataanko vanha laitos vai tuodaanko yhdyslinjalla jätevedet Pälkäneen pääpuhdistamolle.

Kaikki kunnan alueella olevat jätevedenpumppaamot tarkastettiin ja niille tehtiin tarvittavat huolto- ja korjaustoimet syksyllä 2019 ja osittain myös vuoden 2020 alussa.

5.1.4 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä vesilaitoksen muista toiminnan kehittämiseen vaikuttavista seikoista

Merkittävin toimintariski liittyy talousveden puhtauteen ja sitä kautta ihmisten terveyteen ja elintarviketeollisuuden toimintaan. Verkoston ikääntyminen tulee olemaan yksi verkoston merkittävimmistä riskeistä talousveden puhtauteen, seuraavaksi merkittävin riski tulee olemaan

pohjaveden saastuminen. Pälkäneen pohjavesialueilla on merkittävästi maanottoa ja maanotosta on tullut suuri riski alueen pohjavesille.

Lisäksi Pälkäneen pohjavesille merkittävä riski on VT12-tie ja tiealueella käytettävä tiesuola. Lisäksi VT12 alueella kulkeva liikenne ja varsinkin vaarallista kemikaalia sisältävä kuljetus on aina riski pohjavedelle ja pohjaveden laadulle.

Jäteveden joutuminen pohjaveteen tai jätevedenpumppauksen tai puhdistamon toimintahäiriö saattaa aiheuttaa myös merkittävän riskin. Jätevedenpumppauksen tai puhdistamon toimintahäiriö saattaa aiheuttaa vesistöjen saastumisen ja sitä kautta suuren ihmismassan sairastumisen esimerkiksi uimavedestä.

Jäteveden joutuminen pohjaveteen on epätodennäköistä ja vaatisi pitkään jatkuneen ongelman verkostossa tai pumppaamossa, mutta pohjaveteen joutuessaan aiheuttaisivat merkittävät ongelmat ihmisten terveydelle ja talousvettä toimittavalle laitokselle. Kaikissa toteutuissa onnettomuuksissa ovat mukana myös taloudelliset tappiot.

5.1.5 Tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä

Selonteko sisäisen valvonnan, riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä on kunnan varsinaisen tilinpäätöksen yhteydessä.

Ympäristötekijät

Jätevedenpuhdistuksessa ja vedenhankinnassa toimitaan ympäristöluvan ehtojen puitteissa. Talousveden laatua tutkitaan Pälkäneen kunnan vesihuoltolaitoksen talousveden valvontatutkimuksen mukaisesti, joka päivitetään vuoden 2020 keväällä. Jätevedenpuhdistamoiden toimintaa valvotaan ympäristölupien mukaisesti. Juomavedelle annetut määräykset saavutettiin vuoden jokaisena ajankohtana ja jätevedenpuhdistamoiden toiminta oli ympäristöluvan mukaista. Pumppaamoiden toimintaa valvotaan kaukovalvonnalla ja pumppaamot kierretään viikoittain.

5.1.6 Esitys tilikauden 2019 tuloksen käsittelystä

Tilikauden tuloksen -50 187,70 euroa käsittelystä esitetään seuraavaa:

- Tuloutetaan aikaisemmin tehtyjä poistoeroja 9 273,92 euroa
- Tilikauden alijäämä 40 913,78 euroa siirretään taseen edellisten tilikausien yli- / alijäämätilille.

5.2 Talousarvion toteutuminen

5.2.1 Käyttötalouden toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

TOIMIELIN:	Tekninen lautakunta
TOIMIALA:	Vesihuoltolaitos
TILIVELVOLLINEN:	Tekninen johtaja

Vesihuoltolaitos on taseyksikkö, jonka kustannuksia seurataan erillisenä yksikkönä.

Vesihuoltolaitoksen tehtävä on taata kuntalaisille hyvä talousveden laatu ja toimiva luvanmukainen jätevedenpuhdistus

Tavoitteet

Tavoite 1	Vesihuoltolaitoksen ohjelmistot	
	Mittari Kunnossapitojärjestelmä ja paikkatieto	Tavoitetaso Asiakkaiden palautteet ja ongelmat kirjataan paikkatietoon ja kunnossapitojärjestelmään seuranta varten
Toteutuminen	Ohjelmistoissa ei tapahtunut muutoksia.	
Tavoite 2	Talousveden laatu	
	Mittari Talousveden tarkkailutulosten toteaminen	Tavoitetaso Talousvesi laatuvaatimuksen täyttyminen vuoden jokaisena ajankohtana
Toteutuminen	Vesi täytti kaikkina tarkkailuajankohtina kaikki kriteerit.	
Tavoite 3	Puhdistamon ympäristöluvan vaatimusten täyttyminen	
	Mittari Puhdistamoiden tarkkailutulokset.	Tavoitetaso Ympäristöluvan lupamääräykset
Toteutuminen	Tulokset olivat lupaehtojen mukaiset.	
Tavoite 4	Pumpatun talousveden määrän pienentäminen ja saapuvan hulevesimäärän pienentäminen puhdistamolle.	
	Mittari Saneeraussuunnitelmat	Tavoitetaso Saneeraussuunnitelman ja verkoston tilan selvittämisen teko aloitettu.

Toteutuminen

Suunnitelmien teko on kesken. Venttiileiden vaihtoja tehtiin syksyllä 2019.

	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA-muutokset	Muutettu TA 2019	TP 2019	Polkkaama	Polkkaama %
Vesihuoltolaitos							
Toimintatulot	1 219 358	1 577 898		1 577 898	1 376 780	-201 118	-12,75%
Lilkevaihto	1 218 107	1 577 898		1 577 898	1 376 003	-201 896	-12,80%
Muut tulot	1 251				777	777	
<i>josta sisäiset</i>	<i>76 412</i>	<i>77 898</i>		<i>77 898</i>	<i>89 888</i>	<i>11 970</i>	<i>15,37%</i>
Toimintamenot	-615 754	-738 340		-738 340	-782 141	-13 801	1,87%
Materiaalit ja palvelut	-366 480	-489 425		-489 425	-524 086	-34 660	7,08%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-188 271	-197 780		-197 780	-197 131	649	-0,33%
Palvelujen ostot	-178 188	-291 645		-291 645	-326 954	-35 309	12,11%
Henkilöstön menot	-224 964	-245 154		-245 154	-212 503	32 651	-13,32%
Muut menot	-24 331	-3 761		-3 761	-15 552	-11 791	313,62%
<i>josta sisäiset</i>	<i>-23 620</i>	<i>-5 340</i>		<i>-5 340</i>	<i>-7 880</i>	<i>-2 520</i>	<i>47,19%</i>
Toimintakate	603 603	839 558		839 558	624 640	-214 919	-25,60%
Rahoitustulot- ja menot	-106 039	-49 900		-49 900	-101 689	-51 689	103,55%
Muut rahoitustulot	7 001	2 400		2 400	681	-1 839	-76,61%
Korkomenot sisäiset	-73 436	-3 300		-3 300	-83 553	-60 253	1 825,85%
Korvaus peruspääomasta	-12 038	-15 000		-15 000	-14 061	939	-6,28%
Muut rahoitusmenot	-27 566	-34 000		-34 000	-24 517	9 483	-27,88%
Polstot ja arvonalentumiset	-570 078	-624 058		-624 058	-573 258	50 799	-8,14%
Suunnitelman mukaiset polstot	-570 078	-624 058		-624 058	-573 258	50 799	-8,14%
Tilikauden tulos	-72 514	165 801		165 601	-50 188	-215 786	-130,31%
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	9 274	9 265		9 265	9 274	9	0,10%
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-63 240	174 866		174 866	-40 914	-218 779	-123,40%
Tehtävän kokonaiskustannukset	-63 240	174 866		174 866	-40 914	-218 779	-123,40%

5.3 Tilinpäätöslaskelmat

5.3.1 Vesihuoltolaitoksen tuloslaskelma

	TP 2019	TP 2018
Lilkevaihto	1 376 003,16	1 218 106,52
Lilketoiminnan muut tuotot	777,15	1 251,04
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-197 131,39	-188 271,49
Palvelujen ostot	-326 954,43	-178 188,01
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-172 808,57	-185 009,31
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-36 521,30	-35 000,93
Muut henkilösivukulut	-3 373,22	-4 853,83
Polstot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset polstot	-573 258,42	-570 078,06
Arvonalentumiset	0,00	0,00
Lilketoiminnan muut kulut	-15 551,71	-24 330,53
Lilkeylijäämä (-)alijäämä)	51 381,27	33 525,40
Rahoitustuotot ja -kulut		
Muut rahoitustuotot	581,30	7 000,65
Kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korkokulut	-63 553,15	-73 436,13
Mulle maksetut korkokulut	-24 296,55	-27 568,07
Korvaus peruspääomista	-14 060,57	-12 037,78
Muut rahoituskulut	-250,00	0,00
Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä	-50 187,70	-72 513,93
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	-50 187,70	-72 513,93
Poistoeron lisäys(-) tai vähennys (+)	9 273,92	9 273,84
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-40 913,78	-63 240,09

5.3.2 Vesihuoltolaitoksen tase

	2019	2018
VASTAAVAA		
A PYSYVÄT VASTAAVAT	10 297 184,19	10 424 354,10
I Aineettomat hyödykkeet	6 880,11	18 968,91
2. Tietokoneohjelmit	6 880,11	18 968,91
II Aineelliset hyödykkeet	10 284 704,08	10 399 785,19
1. Maa- ja vesialueet	183 080,17	179 178,55
2. Rakennukset	3 569 980,81	3 810 830,49
3. Kiinteät rakenteet ja laitteet	5 837 842,39	6 124 202,33
4. Koneet ja kalusto	18 701,01	23 489,30
6. Ennakkomaksut ja keskenkäiset hankinnat	677 299,70	282 304,52
III Sijoitukset	5 600,00	5 600,00
4. Muut saamiset	5 600,00	5 600,00
C VAIHTUVAT VASTAAVAT	137 744,26	152 496,60
II Saamiset	137 744,26	152 496,60
Lyhytaikaiset saamiset	137 744,26	152 496,60
1. Myyntisaamiset	117 784,45	104 455,93
4. Muut saamiset	19 959,81	15 055,89
5. Siirtosaamiset	0,00	32 984,78
IV Rahat ja pankkisaamiset	0,00	0,00
VASTAAVAA YHTEENSÄ	10 434 928,45	10 576 850,70
VASTATTAVAA		
A OMA PÄÄOMA	-1 241 112,63	-1 200 198,85
I Peruspääoma	1 605 037,46	1 605 037,46
IV Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-2 805 236,31	-2 741 996,22
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-40 913,76	-83 240,09
B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	63 905,89	73 179,81
1. Poistoero	63 905,89	73 179,81
E VIERAS PÄÄOMA	11 612 135,19	11 703 869,74
I Pitkäaikainen	5 998 540,36	6 182 997,60
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	2 363 342,00	2 678 674,00
8. Korottomat velat kunnalta/kuntayhtymältä	29 348,00	29 348,00
9. Muut velat	3 605 850,36	3 478 975,60
Lyhytaikainen	5 613 594,83	5 520 872,14
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	313 332,00	323 332,00
3. Lainat kunnilta/kuntayhtymiltä	4 278 972,14	4 829 843,15
6. Saadut ennakot	1 226,32	8,60
7. Ostovelat	73 937,98	51 837,73
8. Korottomat velat kunnalta/kuntayhtymältä	917 890,80	223 164,24
9. Muut velat	2 683,35	63 504,35
10. Siirtovelat	25 572,24	29 182,07
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	10 434 928,45	10 576 850,70

5.3.3 Vesihuoltolaitoksen rahoituslaskelma

	2019		2018	
Toiminnan rahavirta				
Liikelyjäämä (-allijäämä)	51 381,27		33 525,40	
Polstot ja arvonalentumiset	573 258,42		570 078,06	
Rahotustuotot ja -kulut	-101 588,97		-106 039,33	
Tulorahoituksen korjaukset	0,00		-150 000,00	
	<u>523 070,72</u>	523 070,72	<u>347 564,13</u>	347 564,13
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-446 088,51		-294 851,08	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	0,00	-446 088,51	0,00	-294 851,08
Toiminnan ja investointien rahavirta		<u>76 982,21</u>		<u>52 713,05</u>
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen vähennys muilta	-323 332,00		-333 332,00	
Lyhytaikaisten lainojen muutos kunnalta	-550 871,01		-199 886,94	
Lyhytaikaisten lainojen muutos muilta	0,00	-874 203,01	0,00	-533 218,94
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Saamisten muutos kunnalta	32 984,78		185 310,80	
Saamisten muutos muilta	-18 232,44		17 891,29	
Korottomien velkojen muutos kunnalta	694 726,56		223 164,24	
Korottomien velkojen muutos muilta	87 741,90	787 220,80	54 139,56	480 505,89
		<u>-76 982,21</u>		<u>-52 713,05</u>
Rahoituksen rahavirta				
Rahavarojen muutos		0,00		0,00
Rahavarojen muutos				
Rahavarat 31.12.	0,00		0,00	
Rahavarat 1.1.	0,00	0,00	0,00	0,00

5.4 Vesihuoltolaitoksen liitetiedot

5.4.1 Vesihuoltolaitoksen tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Vesihuoltolaitoksen tilinpäätöksen laatimisessa on noudatettu kunnan tilinpäätöksen laatimisperiaatteita. Laatimisperiaatteet on kuvattu tilinpäätöksen kohdassa 4.1.1 kunnan tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.

5.4.2 Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

Liitetieto 8

Toimintatuotot	TP 2019	TP 2018
Vesilaitoksen myyntituotot	643 016,83	562 992,63
Viemärlaitoksen myyntituotot	732 986,33	655 113,89
Lilkevalhto yhteensä	1 376 003,16	1 218 106,52
Vesilaitoksen muut tuotot	620,00	1 130,6
Viemärlaitoksen muut tuotot	43,84	120,44
Liiketoiminnan muut tuotot yhteensä	663,84	1 251,04

Liitetieto 12 - Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Poistonalaisten hyödykkeiden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan.

Arvioidut poistoajat ja niitä vastaavat vuotuiset poistoprosentit sekä poistomenetelmät ovat:

Rakennukset	10-30 vuotta, tasapoisto	3,3 - 10,0 %
Muut kiinteät rakenteet ja laitteet	10-30 vuotta, tasapoisto	3,3 - 10,0 %
Koneet ja kalusto	5 - 20 vuotta, tasapoisto	5,0 - 20,0 %
Laitteiden ohjelmistot	2 - 3 vuotta, tasapoisto	33,3 - 50 %

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa, on kirjattu pääsääntöisesti vuosikuluksi.

5.4.3 Tasetta koskevat liitetiedot

Maa- ja vesialueet erittely	TP 2019	TP 2018
Kiinteistöjen liittymismaksut	50 620,39	46 718,77
Muut maa- ja vesialueet	132 459,78	132 459,78
Maa- ja vesialueet yhteensä	183 080,17	179 178,55

Lisä tieto 19. Alueittomist ja alueelliset hyödykkeet	Alueittomist hyödykkeet				Alueelliset hyödykkeet				KAIKKI YHTIENSÄ	
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkä- vaikutteiset menot	Maa-alueet	Rakennukset	Käytettävät rakennukset ja laitteet	Koneet ja kalusto	Keskeiset hankinnat	Yhteensä		
Poistamaton hankintameno 1.1.	+	18 968,91	0,00	43 146,51	179 178,55	3 810 630,49	6 124 202,33	23 469,30	262 304,52	10 399 785,10
Laajayliset tilikauden aikana	+				3 901,62		27 191,71		414 995,18	446 088,51
Rahoitusosuudet tilikaudella										0,00
Vähennykset tilikauden aikana	+									0,00
Säätö erien välillä										0,00
Tilikauden poisotot	-	12 088,80		12 088,80		240 649,68	313 751,65	6 768,29		561 169,62
Arvonlennukset ja niiden palautukset		6 880,11	0,00	6 880,11	183 080,17	3 569 980,81	5 837 642,39	16 701,01	677 299,70	10 284 704,08
Poistamaton hankintameno 31.12.										
Arvonkorotukset	+	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kirjalliset ja tasearvo 31.12.		6 880,11	0,00	6 880,11	183 080,17	3 569 980,81	5 837 642,39	16 701,01	677 299,70	10 284 704,08
Olemaiset lisäpoisotot										
Erittely olemaisten lisäpoisotosta		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Pysyvien vastausten ajojalkat	Osakkeet ja osuudet			Jalk, muut jalka- ja osuudet			Yhteensä
	Osakkeet	Osakkeet	Kantavyhy-	Jvk-	Saamiset	Saamiset	
	konserni-	muut	tyhy-	saamiset	konserni-	konserni-	Yhteensä
	yhdist	osakkeet	tyhy-	saamiset	saamiset	saamiset	
	yhdist	ja osuudet	saamiset	saamiset	saamiset	saamiset	
	yhdist	Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä	
Hankintameno 1.1.							
Lisäykset	+						5 600,00
Vähennykset	-						0
Säätö erien välillä							0
Hankintameno 31.12.							5 600,00
Arvonlennukset	-						0
Arvonkorotukset	+						0
Kirjalliset tasearvo 31.12.							5 600,00

Liitetieto 28

Oman pääoman erittely	TP 2019	TP 2018
Peruspääoma	1 605 037,46	1 605 037,46

Liitetieto 30

Pitkäaikaiset velat (yli 5v.) erääntyy 1.1.2025 jälkeen	TP 2019	TP 2018
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	1 110 014	1 423 346

Liitetieto 36

Mulden velkojen erittely	TP 2019	TP 2018
Muut velat		
Liittymismaksut	3 605 850,36	3 476 975,60
Muut velat yhteensä	3 605 850,36	3 476 975,60

Liitetieto 37

Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät	TP 2019	TP 2018
Lyhytaikaiset siirtovelat		
Lomapalkkajaksotus	21 904,90	23 672,40
Korkojaksotukset	1 792,00	2 507,09
Muut menoajat	1 875,34	3 002,58
Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä	25 572,24	29 182,07

5.4.4 Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyjä koskevat liitetiedot

Liitetieto 41

Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt	TP 2019	TP 2018
Vahvistetut kaavoista vesilaitokselle aiheutuvat velvoitteet	1 106 600	1 080 800
Seuraavalle tilikaudelle kohdistuva osuus	80 200	80 200
Maankäyttösopimuksista vesilaitokselle aiheutuvat velvoitteet	683 600	683 600
Seuraavalle tilikaudelle kohdistuva osuus	0	0

5.4.5 Henkilöstöä ja intressitahotapahtumia koskevat liitetiedot

Liitetieto 42

Henkilöstön lukumäärä 31.12.	TP 2019	TP 2018
Kokoaikaiset	3	3

6 PÄLKÄNEEN KUNNAN TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA MERKINNÄT

Pälkäneellä 26. maaliskuuta 2020
PÄLKÄNEEN KUNNANHALLITUS

Eero Laesterä

Jyrki Ahola

Maria Aho

Tom Hirmukallio

Reetta Mathier

Antti-Jussi Mikkola

Virpi Pohjola

Pertti Salminen

Outi Viitanen

Jussi Keittinen

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Olemme antaneet suorittamastamme tilintarkastuksesta tänään kertomuksen.

Tampereella 14 päivä Touko kuuta 2020

KPMG Oy Ab

Mari Säynätjoki
JHT, KHT

7 LUETTELOT JA SELVITYKSET

KIRJANPITOKIRJAT

Tasekirja
Päiväkirja
Pääkirja

APUKIRJAT

Myyntireskontra
Ostoreskontra
Käyttöomaisuus
Konsernikirjanpito

TOSITELAJIT

Kirjanpito
AIF
AKT
ALV
AS
Kman
KPA
MuistioE
MuistSisLa
Palkka
Pankki

TAPAHTUMA

AIF tositekonversio
Aktivoinnit
ALV-maksuajo
Alkusaldo
Asiakkaan man. kuittaukset
Kirjanpitotapahtuman palautustapahtuma
Muistiotositteet Excelistä
Muistiotositteet Sisäinen laskutus
Palkat Populus
Pankkitositteet

Myyntireskontra
Ltappio
Man
PERINTÄ
VII
10 - 92

Luottotappokirjaus
Manuaaliset suoritukset
Perintä toimeksiantoliittymä
VII suoritukset
Laskulajit 10-92

Ostoreskontra
OL
OM
ORK

Ostolaskut
Ostoreskontran maksut
Ostoreskontran kohdistustapahtumat
maksutosite

Käyttöomaisuus
KOM
XAKOM

Käyttöomaisuus
Kom-konversio

SÄILYTYSTAPA

Sidottu kirja
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä

SÄILYTYSTAPA

Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
"Sähköisessä järjestelmässä, paperitulostee

SÄILYTYSTAPA

Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä

Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä

Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä

Sähköisessä järjestelmässä
Sähköisessä järjestelmässä

